

17. LOŠINJSKI DANI BIOETIKE

Mali Lošinj, Hrvatska, 20.–23. svibnja 2018.

Simpozij

Integrativna bioetika i nova epoha

21.–22. svibnja 2018.

Studentska bioetička radionica

Bioetika i masovni mediji

20.–22. svibnja 2018.

Okrugli stol

Bioetika u Hrvatskoj: stanje i perspektive

22. svibnja 2018.

17th LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS

Mali Lošinj, Croatia, May 20–23, 2018

Symposium

Integrative Bioethics and New Epoch

May 21–22, 2018

Student Bioethics Workshop

Bioethics and Mass Media

May 20–22, 2018

Round Table

Bioethics in Croatia: The State-of-the-Art and Prospects

May 22, 2018

Organizatori *Lošinjskih dana bioetike*

Hrvatsko filozofsko društvo
Hrvatsko bioetičko društvo
Grad Mali Lošinj

Suorganizator *Lošinjskih dana bioetike*

Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku

Suorganizatori *Studentske bioetičke radionice*

Udruženje studenata filozofije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za filozofiju
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

The organisers of the *Lošinj Days of Bioethics*

Croatian Philosophical Society
Croatian Bioethics Society
Town of Mali Lošinj

The co-organiser of the *Lošinj Days of Bioethics*

Centre of Excellence for Integrative Bioethics

The co-organisers of the *Student Bioethics Workshop*

Students of Philosophy Association,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb
Department of Philosophy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb

Pokrovitelji 17. *Lošinjskih dana bioetike*

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Primorsko-goranska županija

The patrons of the 17th *Lošinj Days of Bioethics*

Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia

Primorje-Gorski Kotar County

SADRŽAJ / CONTENTS

Organizacijski odbor <i>Lošinjskih dana bioetike</i> / Organisation Committee of the <i>Lošinj Days of Bioethics</i>	7
O <i>Lošinjskim danima bioetike</i> (Ante Čović) / About the <i>Lošinj Days of Bioethics</i> (Ante Čović)	11
Program 17. <i>Lošinjskih dana bioetike</i> / Programme of the 17th <i>Lošinj Days of Bioethics</i>	15
Sažeci izlaganja / Paper abstracts	35
• Simpozij <i>Integrativna bioetika i nova epoha</i> / <i>Integrative Bioethics and New Epoch Symposium</i>	37
• Studentska bioetička radionica <i>Bioetika i masovni mediji</i> / <i>Bioethics and Mass Media Student Bioethics Workshop</i>	133
• Okrugli stol <i>Bioetika u Hrvatskoj: stanje i perspektive</i> / <i>Bioethics in Croatia: The State-of-the-Art and Prospects</i> Round Table	191
Predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja / Presentation of recent bioethical publications	195
<i>BioArt</i> : interaktivna umjetnička radionica »K izvoru univerzalnih simbola« / <i>BioArt</i> : Interactive Art Workshop “Towards the Source of Universal Symbols”	203
Adresar sudionika / Addresses of the participants	207
Donatori / Donors	221

**organizacijski
odbor
*lošinjskih dana
bioetike***

**organisation
committee of the
*lošinj days of
bioethics***

**ORGANIZACIJSKI ODBOR LOŠINJSKIH DANA BIOETIKE /
ORGANISATION COMMITTEE OF THE LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS**

Predsjednik / President:

ANTE ČOVIĆ (Zagreb)

Glavni tajnik / Chief Secretary:

HRVOJE JURIĆ (Zagreb)

Poslovna tajnica / Business Secretary:

MIRA MATIJEVIĆ (Zagreb)

Članovi / Members:

PAVO BARIŠIĆ (Zagreb), RUŽICA BAUMGARTEN (Mali Lošinj), ZVONKO BOŠKOVIĆ (Rijeka), SULEJMAN BOSTO (Sarajevo), IVAN CIFRIĆ (Zagreb), IGOR ČATIĆ (Zagreb), BARDHYL ČIPI (Tirana), DEJAN DONEV (Skopje), ROBERT DORIČIĆ (Rijeka), IGOR ETEROVIĆ (Rijeka), ALEKSANDRA FRKOVIĆ (Rijeka), SREČKO GAJOVIĆ (Zagreb), LIDIJA GAJSKI (Zagreb), MICHAEL GEORGE (Fredericton), NADA GOSIĆ (Rijeka), GORAN GRGEC (Zagreb), KENJI HATTORI (Gunma), THOMAS SÖREN HOFFMANN (Hagen), ORHAN JAŠIĆ (Sarajevo), ANA JELIČIĆ (Split), VLADIMIR JELKIĆ (Osijek), MARIJAN JOŠT (Križevci), ŽIVKA JURIČIĆ (Zagreb), JOSÉ ROBERTO GOLDIM (Porto Alegre), ŽELJKO KALUĐEROVIĆ (Novi Sad), VALENTINA KANEVA (Sofija), MARINA KATINIĆ (Zagreb), IVICA KELAM (Osijek), KATICA KNEZOVIĆ (Zagreb), LIDIJA KNORR (Zagreb), MARKO KOS (Zagreb), TOMISLAV KRZNDAR (Zagreb), ANA KUČIĆ (Mali Lošinj), SNJEŽANA KUČIĆ-KRSTAŠ (Mali Lošinj), MISLAV KUKOČ (Zagreb), MATO MARKOVIĆ (Zagreb), NADA MLADINA (Tuzla), NEVENKA MOROVIĆ-JANKOVIĆ (Mali Lošinj), AMIR MUZUR (Rijeka), TEODORA NOT (Zagreb), BORUT OŠLAJ (Ljubljana), JASMINKA PAVELIĆ (Zagreb), MILENKO A. PEROVIĆ (Novi Sad), LUKA PERUŠIĆ (Zagreb), ŽELJKO POLJAK (Zagreb), ALEKSANDAR RACZ (Zagreb), SANDRA RADENOVIĆ (Beograd), IVA RINČIĆ (Rijeka), DARIJA RUPČIĆ KELAM (Osijek), HANS-MARTIN SASS (Washington/Bochum), WALTER SCHWEIDLER (Eichstätt), MARIJA SELAK (Zagreb), ĐURĐICA ŠIMIČIĆ (Mali Lošinj), MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Varaždin/Zagreb), MICHAEL CHENG-TEK TAI (Taichung), KIRIL TEMKOV (Skopje), MARIJA TODOROVSKA (Skopje), LUKA TOMAŠEVIĆ (Split), MARKO TRAJKOVIĆ (Niš), IVANA TUČAK (Osijek), KAREL TURZA (Beograd), VELIMIR VALJAN (Sarajevo), IVANA VINKOVIĆ VRČEK (Zagreb), NIKOLA VISKOVIĆ (Split), VALERIJE VRČEK (Zagreb), IVANA ZAGORAC (Zagreb), KURT WALTER ZEIDLER (Wien), LJILJANA ZERGOLLERN-ČUPAK (Zagreb)

**ORGANIZACIJSKI TIM STUDENTSKE BIOETIČKE RADIONICE /
ORGANISATION TEAM OF THE STUDENT BIOETHICS WORKSHOP**

BORIS SUŠNIK BOLT (Zagreb), DORA BUKOVAC (Zagreb), TAMARA DRAŠKOVIĆ (Zagreb), BUGA KRANŽELIĆ (Zagreb), LENA KUZMANOVIĆ (Zagreb), DAVID MARTIĆ (Zagreb), KRISTIAN PETER (Zagreb), RONI RENGEL (Zagreb), BERNARD ŠPOLJARIĆ (Zagreb), MAJA VEJIĆ (Zagreb)

O

*lošinjskim danima
bioetike*

**about the
*lošinj days of
bioethics***

Bioetika je mnogo više od nove znanstvene ili akademske discipline, ona je postala »znakom vremena«, i to posebnim znakom koji obilježava prelamanje epoha svjetske povijesti. I više od toga, postala je akterom procesa u kojima se okončava novi vijek kao doba znanstveno-tehničke civilizacije i počinje nova epoha. No, da bi postala znakom i akterom nastajanja nove epohe u povijesti svijeta, bioetika je i sama morala proći intenzivnu razvojnu preobrazbu od stadija »nove medicinske etike« do stadija »integrativne bioetike«. Bio je to put od detektiranja »opasnog znanja« i Potterove vizije bioetike kao »mosta prema budućnosti« do stadija metodološke izgrađenosti bioetike kao orijentacijske znanosti, odnosno »znanosti opstanka« (Potter).

Opasnost za opstanak nastupila je u vidu apsolutiziranja i dominacije tehnološkog znanja. A kako tamo gdje je opasnost »raste i ono spasonosno« (Hölderlin), u protuteži prema redukcionizmu opasnog znanja te s onu stranu tradicionalne etike, nastala je nova etička kultura kao zajednički horizont niza etičkih projekata i inicijativa – od projekta »svjetski ethos« Hansa Künga, preko integrativne gospodarske etike Petera Ulricha i ekološke enciklike pape Franje, do projekta (integrativne) bioetike. Nova etička kultura pretpostavka je za »kulturu znanja«, a kultura znanja pretpostavka je za zasnivanje nove epohe u povijesti svijeta. Epohne se, naime, ne zasnivaju na događajima, nego na dominantnom tipu ili paradigmi znanja. Metodološki obrazac pluriperspektivizma, koji je razvijen u sklopu projekta integrativne bioetike, uvodi kulturne perspektive u novu paradigmu znanja te time, naspram tehnološkog znanja, uspostavlja kulturu znanja ili znanje kao kulturu.

Znanstveno-kulturnu manifestaciju *Lošinski dani bioetike* treba utoliko vrednovati prema najvišem mjerilu doprinosa duhovnom zasnivanju nove epohe. U dijaloškom okviru *Lošinskih dana bioetike* odvijala su se i preplitala dva komplementarna idejna procesa:

- izgrađivanje koncepta integrativne bioetike;
- programsko osmišljavanje (»europeizacija bioetike«) i stvarno etabliranje europske bioetike.

U sintezi tih procesa nastala je *integrativna bioetika* kao izvorni i zasnivajući koncept europske bioetike. U istom je razdoblju europska bioetika, otkrićem protobioetičara Fritza Jahra, dobila i polazišnu točku vlastite tradicije. U otvoreni prostor nove tradicije ugrađeno je i potterovsko nasljeđe, koje je bioetički redukcionizam u međuvremenu u bitnome obezvrjedio. Doprinos *Lošinskih dana bioetike* u osmišljavanju tradicijskog niza *Jahr – Potter – integrativna bioetika* nedvojben je i očigledan, dok prave razmjere ukupnog doprinosa *Lošinskih dana bioeti-*

Bioethics is much more than a new scientific or academic discipline, it has become a "sign of the age", a special sign that marks the turn of epochs of the world history. Even more, it has become the protagonist of processes of coming to an end of the Modern Age as the age of scientific-technical civilisation, and dawning of the new epoch. However, in order for it to become the sign and protagonist of the emergence of the new epoch, bioethics itself had to go through intensive developmental transformation from the stage of "new medical ethics" to the stage of "integrative bioethics". It was a path from detecting "dangerous knowledge" and Potter's vision of bioethics as a "bridge to the future" to the stage of methodological development of bioethics as the orientational science, i.e. "science of survival" (Potter).

Threat to survival has appeared in the form of absolutisation and domination of techno-scientific knowledge. And since "where the danger is, also grows the saving power" (Hölderlin), in counterbalance towards reductionism of dangerous knowledge and beyond the traditional ethics, a new ethics culture as a common horizon of numerous ethics projects and initiatives – from Hans Küng's "World Ethos Project", through Peter Ulrich's integrative economic ethics and Pope Francis' ecological encyclical, to the project of (integrative) bioethics. The new ethics culture is a prerequisite for a "culture of knowledge", and the culture of knowledge is a prerequisite for establishing a new epoch in the history of the world. In fact, epochs are not based on events, but on the dominant type or paradigm of knowledge. Methodological framework of pluriperspectivism, developed as a part of the project of integrative bioethics, introduces cultural perspectives in the new paradigm of knowledge and thus establishes the culture of knowledge or knowledge as culture, as opposed to techno-scientific reduction of knowledge.

The scientific-cultural event *Lošinj Days of Bioethics* should be evaluated according to the highest scale of contribution to the spiritual establishment of the new epoch. In the dialogical framework of the *Lošinj Days of Bioethics* two complementary conceptual processes have been developing and intertwining:

- forming of the concept of integrative bioethics;
- programmatic formulation ("Europeanization of bioethics") and the actual establishment of the European bioethics.

Through synthesis of these processes *integrative bioethics* emerged as an original founding concept of the European bioethics. In the same period, the European bioethics came upon the starting point of

ke u prijelomnom vremenu povijesti bioetike, koje je bioetiku učinilo »znakom i akterom« prijelomnog vremena u povijesti svijeta, tek treba istražiti.

Lošinjski dani bioetike u sinergiji s drugim stalnim manifestacijama (*Riječki dani bioetike*, *Bioetički forum za jugoistočnu Europu*, *Osječki dani bioetike*), s razvijenom međunarodnom suradnjom, izgrađenim bioetičkim institucijama, bogatom publicistikom te s brojnim bioetičkim projektima, učinili su Hrvatsku geografskim i duhovnim središtem europske bioetike i mjestom razvojnih pomaka globalno-svjetske bioetike.

Kada je 10. studenoga 2014., na prijedlog Nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj, ministar znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske proglasio *Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku*, ocjena o globalnoj mjerodavnosti bioetičkih zbivanja u Hrvatskoj dobila je ne samo administrativnu nego, prethodno provedenim postupkom međunarodnog recenziranja, i autonomno znanstvenu potvrdu. Time je svim sudionicima u projektu razvijanja i institucionaliziranja ideje integrativne bioetike odano vrhunsko priznanje koje je dimenzionirano zakonskom definicijom: »Znanstveni centar izvrsnosti je znanstvena organizacija ili njezin ustrojbeni dio ili skupina znanstvenika koja po originalnosti, značenju i aktualnosti rezultata svoga znanstvenog rada ide u red najkvalitetnijih organizacija ili skupina u svijetu unutar svoje znanstvene discipline« (čl. 29., st. 1. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju).

Razvojni uspon bioetike u Hrvatskoj prema pjeDESTALU globalne relevantnosti počeo je prije dvadeset godina kada je bioetika stupila na plodotvorno tlo cresko-lošinjskog arhipelaga. U sklopu manifestacije *7. Dani Frane Petrića* organiziran je 1998. godine u gradu Cresu simpozij *Izazovi bioetike*, kojim je programski zacrtan i stvarno iniciran razvojni put stvaranja i institucionaliziranja koncepta integrativne bioetike. Stoga je u programu ovogodišnjih *Lošinjskih dana bioetike* u formi okruglog stola predviđeno obilježavanje dvadesetog rođendana integrativne bioetike.

Prof. dr. sc. Ante Čović

Predsjednik Organizacijskog odbora
Lošinjskih dana bioetike

its tradition with the discovery of the proto-bioethicist Fritz Jahr. Potterian heritage was also built in the open area of the new tradition, but in the meantime it was essentially devalued by bioethical reductionism. Contribution of the *Lošinj Days of Bioethics* to the conceptualisation of the tradition series *Jahr – Potter – integrative bioethics* is undeniable and obvious, while the true dimensions of the overall contribution of the *Days* in this crucial period in the history of bioethics, which has made bioethics the “sign and protagonist” of the turning point in the world history, is an issue yet to be explored.

The *Lošinj Days of Bioethics* in synergy with other regular conferences (*Rijeka Days of Bioethics*, *Southeast European Bioethics Forum*, *Osijek Days of Bioethics*), a developed international cooperation, established bioethical institutions, numerous publications and bioethical projects have made Croatia a geographical and spiritual centre of the European bioethics and a place of developmental shifts of the global bioethics.

At the suggestion of the National Council for Science, Higher Education and Technological Development, the Minister of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia declared on 10 November 2014 the *Centre of Excellence for Integrative Bioethics*, one of the seven such centres in Croatia. Thus, all the participants in the project of developing and institutionalising the idea of integrative bioethics received the top acknowledgment shaped by the legal definition: “Centre of excellence is a scientific organisation, or its organisational part, or a group of scientists that is by its originality, significance, and relevance of its scientific work results one of the highest quality organisations or groups in the world within its scientific discipline” (Article 29, paragraph 1 of the Act on Scientific Activity and Higher Education).

The development of bioethics in Croatia towards the current pedestal of global relevance began twenty years ago when bioethics stepped on the fertile soil of Cres-Lošinj archipelago. Within the *7th Days of Frane Petrić* conference in the town of Cres in 1998, *The Challenges of Bioethics* symposium was organised, which programmatically charted and actually initiated the developmental path of creating and institutionalizing the concept of integrative bioethics. Thus, within this year’s *Lošinj Days of Bioethics*, in the form of a round table, we will mark the twentieth birthday of integrative bioethics.

Prof. Ante Čović, Ph.D.

President of the Organisation Committee of
the *Lošinj Days of Bioethics*

program

programme

NEDJELJA, 20. svibnja 2018. / SUNDAY, May 20, 2018

*Dolazak i smještaj sudionika (Hotel Aurora, Sunčana uvala) /
Arrival and accommodation of participants (Aurora Hotel, Sunny Bay)*

19.00 *Večera / Dinner*

20.30 DVORANA A, Hotel Aurora / HALL A, Aurora Hotel

*Bubnjevi kulture: otvaranje Studentske bioetičke radionice »Bio-
etika i masovni mediji« /
Drums of Culture: Opening of the Student Bioethics Workshop
“Bioethics and Mass Media”*

PONEDJELJAK, 21. svibnja 2018. / MONDAY, May 21, 2018

9.00–9.45 DVORANA A, Hotel Aurora / HALL A, Aurora Hotel

*Otvaranje skupa i pozdravne riječi /
Opening ceremony and welcoming speeches*

9.45–10.15 DVORANA A, Hotel Aurora / HALL A, Aurora Hotel

Plenarno izlaganje / Plenary paper

FERNANDO LOLAS STEPKE (Chile/Čile): The Hermeneu-
tical Dimension of the Bioethical Enterprise / Hermeneutička
dimenzija bioetičkoga pothvata

10.15–10.45 *Pauza / Break*

**DVORANA A, Hotel Aurora (engleski) /
HALL A, Aurora Hotel (English)**

Sesija o digitalnoj etici istraživačke mreže »Navigacija u krajolicima znanja« / “Navigating Knowledge Landscapes” Research Network’s Session on Digital Ethics

- 10.45–11.00 HRVOJE JURIC (Croatia/Hrvatska): Integrative Bioethics and Digital Ethics / Integrativna bioetika i digitalna etika
- 11.00–11.15 PREDRAG PALE (Croatia/Hrvatska): Ethics of Virtual Spaces / Etika virtualnih svjetova
- 11.15–11.30 MICHAEL GEORGE (Canada/Kanada): Facts? What They Are, What They Indicate, and Why Understanding Facts Matter? / Činjenice? Što su, što znače i zašto je razumijevanje činjenica važno?
- 11.30–11.45 LIDIJA KNORR (Croatia/Hrvatska): Deep Web and the Issue of Ethical Principles / Deep Web i pitanje etičkih načela
- 11.45–12.00 DINA ŠIMUNIĆ (Croatia/Hrvatska): Bioethics Requirements of Smart City / Bioetički zahtjevi pametnog grada
- 12.00–12.45 *Discussion / Rasprava*

**DVORANA B, Hotel Aurora (hrvatski) /
HALL B, Aurora Hotel (Croatian)**

- 10.45–11.00 MARIJA BRDAREVIĆ, IVNA KOCIJAN (Hrvatska/Croatia): Problem postmoderne civilizacije – propadanje braka i obitelji / The Problem of Postmodern Civilization – the Failure of Marriage and the Family
- 11.00–11.15 ROSANDA LOVRIĆ (Hrvatska/Croatia): Utjecaj medija na komunikaciju u obitelji / The Influence of the Media on Communication in the Family
- 11.15–11.30 DANIJELA DE MICHELI VITTURI (Hrvatska/Croatia): Odgovorno roditeljstvo kao važan čimbenik demografske revitalizacije / Responsible Parenthood as an Important Factor in Demographic Renewal

- 11.30–11.45 IVNA KOCIJAN, MARIJA BRDAREVIĆ (Hrvatska/Croatia): Surogatno majčinstvo – postoje li fiziološke i psihološke posljedice po zamjensku majku i dijete ili je baš sve ružičasto? / Surrogacy – Are There Physiological and Psychological Consequences to the Mother and Baby or Is It All Rose-Coloured?
- 11.45–12.00 MARIJA RADONIĆ (Hrvatska/Croatia): Promocija pismenosti: koliko čitamo djeci? / Literacy Promotion: How Much Do We Read to Our Children?
- 12.00–12.15 *Rasprava / Discussion*

**DVORANA D, Hotel Vespera (hrvatski) /
HALL D, Vespera Hotel (Croatian)**

Studentska bioetička radionica »Bioetika i masovni mediji« / Student Bioethics Workshop “Bioethics and Mass Media”

- 11.00–11.15 *Okupljanje / Gathering*
Seminarska rasprava »Alfa« / Seminary discussion “Alpha”
- 11.15–11.25 JAKOV ERDELJAC (Hrvatska/Croatia): Analiza prostornosti X / Analysis of Spatiality X
- 11.25–11.35 ALEKSANDAR OSTOJIĆ (Srbija/Serbia): Kreiranje potrebe ili kreiranje identiteta? / Creating a Need or Creating an Identity?
- 11.35–11.45 JAN DEFRANČESKI (Hrvatska/Croatia): Problem razumijevanja / Problem of Understanding
- 11.45–12.15 TAMARADRAŠKOVIĆ (Hrvatska, Crna Gora/Croatia, Montenegro): Izazovi medijske pedagogije / Challenges of Media Pedagogy
Seminarska rasprava »Beta« / Seminary discussion “Beta”
- 12.15–12.25 MATEJ MALČIĆ PIRIN (Hrvatska/Croatia): Apologija, distorzija i utvare – Internet i ideologije / Apology, Distortion and Apparition – Internet and Ideology

12.25–12.35 DONAT SORIĆ, JOSIP TIŠLAR (Hrvatska/Croatia): Aktivizam i medijski konglomerati / Activism and Media Conglomerates

12.35–13.05 BERNARD ŠPOLJARIĆ, ANDREA BOGDANOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Medijska ovisnost / Media Addiction

13.00 *Ručak / Lunch*

**DVORANA A, Hotel Aurora (engleski) /
HALL A, Aurora Hotel (English)**

Sesija o digitalnoj etici istraživačke mreže »Navigacija u krajolicima znanja« / “Navigating Knowledge Landscapes” Research Network’s Session on Digital Ethics

14.30–14.45 SREĆKO GAJOVIĆ (Croatia/Hrvatska): Is Health Revealed or Hidden in the Digital Society? / Je li zdravlje u digitalnom društvu uočljivo ili skriveno?

14.45–15.00 JULIJA ERHARDT (Croatia/Hrvatska): Quo vadis, medicina?

15.00–15.15 DENIS KOS (Croatia/Hrvatska): Information Literacy Education and Access to Health / Informacijsko opismenjavanje i pristup zdravlju

15.15–15.30 JANA ŠIMENC (Slovenia/Slovenija): “Facebook Is My Guerrilla”: On Ways Facebook Co-creates Illness Experiences / »Facebook je moja gerila«: o načinima na koje Facebook stvara iskustva bolesti

15.30–16.15 *Discussion / Rasprava*

16.15–16.30 *Break / Pauza*

16.30–16.45 IVANA ČOVIĆ (Austria/Austrija): The Bioethical Challenges of Artificial Intelligence / Bioetički izazovi umjetne inteligencije

16.45–17.00 DOMINIK HARRER (Austria/Austrija): Human Biobanks and Bodymaterials: Property Rights in One’s Own Body from

the Perspective of a Universal Normative Ethics / Humane biobanke i tjelesni materijali: pravo vlasništva nad vlastitim tijelom u perspektivi univerzalne normativne etike

17.00–17.15 ALEKSANDRA DEANOSKA (Macedonia/Makedonija): 21 Years after Oviedo Convention on Human Rights and Medicine: Does Bioethics Safeguard Human Dignity? / 21 godina nakon Konvencije iz Ovida o ljudskim pravima i medicini: štiti li bioetika ljudsko dostojanstvo?

17.15–17.30 *Discussion / Rasprava*

17.30–17.45 *Break / Pauza*

17.45–18.00 MIŠEL ANDROIĆ (Croatia/Hrvatska): Biopolitics of Crisis Management / Biopolitika kriznog menadžmenta

18.00–18.15 EVA D. BAHOVEC (Slovenia/Slovenija): Beauvoir in the Light of Integrative Bioethics / Beauvoir u svjetlu integrativne bioetike

18.15–18.30 URŠKA LAMPRET (Slovenia/Slovenija): Gender Discrimination in Ski Jumping / Rodna diskriminacija u skijaškim skokovima

18.30–18.45 *Discussion / Rasprava*

**DVORANA B, Hotel Aurora (hrvatski) /
HALL B, Aurora Hotel (Croatian)**

14.30–14.45 IVANA ZAGORAC (Hrvatska/Croatia): Što je bioetički senzibilitet? / What Is Bioethical Sensibility?

14.45–15.00 SAMIR BEGLEROVIĆ, ORHAN JAŠIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Bioetičke teme u djelu *Razgovor sa svrakom* Selima Samija Jašara / Bioethical Issues in the Work *Conversation with the Magpie* by Selim Sami Jašar

15.00–15.15 DAMIR ŽUBČIĆ, SAŠA ZAVRTNIK (Hrvatska/Croatia): Bioetički principi odnosa čovjeka i okoliša – primjer

- sjevernoameričkih Indijanaca / Bioethical Principles in the Relationship between Man and Environment – an Example of North American Indians
- 15.15–15.30 IGOR ETEROVIĆ, IRIS VIDMAR (Hrvatska/Croatia): Zašto bismo štitali ono što je lijepo? Estetika i epistemologija kao saveznice u osnaživanju okolišne etike u kantovskoj perspektivi / Why Should We Protect the Beautiful? Aesthetics and Epistemology as Allies in Empowerment of Environmental Ethics from a Kantian Standpoint
- 15.30–15.45 *Rasprava / Discussion*
- 15.45–16.00 *Pauza / Break*
- 16.00–16.15 VLADIMIR JELKIĆ (Hrvatska/Croatia): Odgovornost u bioetičkoj perspektivi / Responsibility from a Bioethical Perspective
- 16.15–16.30 FILIP MARTIN SVIBOVEC (Hrvatska/Croatia): *Deus ex: homo sapiens u potrazi za oboženjem / Deus ex: Homo Sapiens in Search of Deification*
- 16.30–16.45 ANTUN JAPUNDŽIĆ, ANA JELIČIĆ (Hrvatska/Croatia): Etika i osoba u misli Christosa Yannarasa / Ethics and the Concept of Person in Christos Yannaras' Thought
- 16.45–17.00 SUZANA VULETIĆ, IVICA PAŽIN, DAVOR VUKOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Zastupljenost integrativne teološke bioetike u vjeronaučnim programima / The Representation of Integrative Theological Bioethics in the Programs of Religious Education
- 17.00–17.15 *Rasprava / Discussion*
- 17.15–17.30 *Pauza / Break*
- 17.30–17.45 SAŠA ZAVRTNIK, DAMIR ŽUBČIĆ, JELENA LOBOREC (Hrvatska/Croatia): Memorija vode – voda kao medij prijenosa informacija / Memory of Water – Water as a Medium of Information Transfer
- 17.45–18.00 ŽELJKO KALUĐEROVIĆ (Srbija/Serbia): *Palingenesia »sicilske Muze« / Palingenesia of the “Sicilian Muse”*

- 18.00–18.15 TOMISLAV NEDIĆ (Hrvatska/Croatia): Status i položaj životinje u pravu / The Status and Position of Animals in the Law
- 18.15–18.30 NEDA RADULOVIĆ (Srbija/Serbia): K ne-ljudskoj estetici / Towards Nonhuman Aesthetics
- 18.30–18.45 *Rasprava / Discussion*

**DVORANA C, Hotel Aurora (hrvatski) /
HALL C, Aurora Hotel (Croatian)**

- 14.30–14.45 STIJEPO LETUNIĆ (Hrvatska/Croatia): Okolnosti primjene bioetike – procesi u međunarodnoj ekonomiji / Conditions of the Application of Bioethics – Processes in World Economy
- 14.45–15.00 IVICA KELAM, IRELLA BOGUT, ŽELJKO POPOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Filantropkapitalizam – posljednja granica kapitalizma / Philanthrocapitalism – the Final Frontier of Capitalism
- 15.00–15.15 SLAVO GRGIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Moralno-etički vidici menadžmenta / Moral-Ethical Prospects of Management
- 15.15–15.30 AMER OVČINA, HAMID PALALIĆ, ERNELA EMINOVIĆ, HADŽAN KONJO (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Organizacijsko ponašanje u kontekstu načela poslovne etike / Organisational Behaviour in the Context of Business Ethics Principles
- 15.30–15.45 *Rasprava / Discussion*
- 15.45–16.00 *Pauza / Break*
- 16.00–16.15 DEJAN DONEV (Makedonija/Macedonia): O simbiozi bioetike i medija / About the Symbiosis of Bioethics and the Media
- 16.15–16.30 LUKA VOJČEVSKI (Srbija/Serbia): Novinarstvo – može li se smatrati profesijom? / Journalism – Can It Be Considered a Profession?

- 16.30–16.45 LEA HRVAT, IVANA ŠPANIĆ, IGOR SALOPEK (Hrvatska/Croatia): Uloga tiskanih medija u stigmatizaciji osoba s mentalnim poteškoćama / The Role of Print Media in the Stigmatisation of the Persons Who Suffer from Mental Illnesses
- 16.45–17.00 IVANA MITAR (Hrvatska/Croatia): Prikaz djece s teškoćama u razvoju u medijima / Children with Developmental Difficulties in the Media
- 17.00–17.15 *Rasprava / Discussion*
- 17.15–17.30 *Pauza / Break*
- 17.30–17.45 MARIO BEBEK, MARIJA BRDAREVIĆ (Hrvatska/Croatia): Predrasude i njihove posljedice za duhovno zdravlje osobe s invaliditetom / Prejudices and Their Consequences for the Spiritual Health of Persons with Disabilities
- 17.45–18.00 PAVLE PIPERAC, KAREL TURZA, DANIJELA TIOSAVLJEVIĆ (Srbija/Serbia): Dijagnosticiranje Alzheimerove bolesti – bioetičke dileme / Diagnosis of Alzheimer's Disease – Bioethical Dilemmas
- 18.00–18.15 AMER OVČINA, ALMA BEŠIREVIĆ, AJNIJA OMANIĆ, HAMID PALALIĆ, ERNELA EMINOVIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Demencija – etičke implikacije / Dementia – Ethical Implications
- 18.15–18.30 MARIJANA NEUBERG (Hrvatska/Croatia): Autonomija osoba starije dobi / Autonomy of Elderly People
- 18.30–18.45 *Rasprava / Discussion*

**DVORANA D, Hotel Vespera (engleski i hrvatski) /
HALL D, Vespera Hotel (English and Croatian)**

***Studentska bioetička radionica »Bioetika i masovni mediji« / Student
Bioethics Workshop “Bioethics and Mass Media”***

Seminarska rasprava »Gama« / Seminary discussion “Gamma”

- 14.30–14.40 ANDREJ BOGATINOSKI (Macedonia/Makedonija): How Mass Media Influence Public Opinion on Bioethical Topics / Kako masovni mediji utječu na javno mnijenje o bioetičkim temama
- 14.40–14.50 MIRANDA FEJZULLAHU (Macedonia/Makedonija): Level of Information in Macedonia / Razina informiranosti u Makedoniji
- 14.50–15.00 CHRISTIAN SERDARUŠIĆ (Germany/Njemačka): Alienation – Rethinking Culture Industry / Alijenacija – preispitivanje kulturne industrije
- 15.00–15.30 MAJA VEJIĆ (Hrvatska/Croatia): Masovni mediji i pravo na informaciju / Mass Media and the Right to Information

Seminarska rasprava »Delta« / Seminary discussion “Delta”

- 15.30–15.40 MARKO FERBER (Hrvatska/Croatia): *Blockchain* tehnologija i masovni mediji / Blockchain Technology and Mass Media
- 15.40–15.50 DINO JERKOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Masmedijska revolucija posredstvom *blockchain* tehnologije / Mass Media Revolution through Blockchain Technology
- 15.50–16.20 DAVID MARTIĆ (Hrvatska/Croatia): Metamorfoza realne stvarnosti / Metamorphosis of an Actual Reality
- 16.20–16.50 *Pauza / Break*

Seminarska rasprava »Epsilon« / Seminary discussion “Epsilon”

- 16.50–17.00 IRENA RAGUŽ (Hrvatska/Croatia): Etičnost prikaza smrti u medijima / Ethics of the Representation of Death in the Media

17.00–17.10 MAGDALENA RIČKO (Hrvatska/Croatia): Čovjekova potreba za medijima, usprkos čovjekovoj odbojnosti prema njima / Human Being's Need for Media, despite Human Being's Aversion to Media

17.10–17.40 KRISTIAN PETER (Hrvatska/Croatia): Medij i vječnost / Media and Eternity

Seminarska rasprava »Zeta« / Seminary discussion "Zeta"

17.40–17.50 JOSIP PERIŠA, NIKOLINA KOPRIVNJAK (Hrvatska/Croatia): Moralna dužnost poznatih osoba da izađu u javne medije kao žrtve seksualnog nasilja / Moral Duty of Celebrities to Come Out in Public Media as Victims of Sexual Violence

17.50–18.00 BRUNO DRONJIĆ, MONIKA IVANOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Analiza recepcije Istanbulske konvencije u medijima. Problem ispuštenosti teorijskog razmatranja / Reception Analysis of the Istanbul Convention in the Media. Problem of Omitting Theoretical Consideration

18.00–18.10 DUNJABONAČIĆ, IVANAMAJKSNER (Hrvatska/Croatia): Oblikovanje svijesti o pojmovima obitelji i braka kroz utjecaj masovnih medija / Shaping Awareness of the Notions of Family and Marriage through Influence of Mass Media

18.10–18.40 DORA BUKOVAC, JAN ABRAHAM HRUBIK (Hrvatska/Croatia): Čemu (samo) feminizam? / Why Feminism (Only)?

19.00 *Večera / Dinner*

***Predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja /
Presentation of recent bioethical publications***

- THOMAS SÖREN HOFFMANN (Hrsg./ur.): *Integrative Bioethik: Grundlagen und Konkretionen [Integrativna bioetika: osnove i konkretiziranja]*
- AMIR MUZUR, HANS-MARTIN SASS (eds./ur.): *1926–2016: Fritz Jahr's Bioethics – A Global Discourse [1926.–2016.: bioetika Fritza Jahra – globalna rasprava]*
- BERNARD ŠPOLJARIĆ (ur./ed.): *Scenariji budućnosti [Scenarios of Future]*
- MAJA MILOŠ, ROBERT DORIČIĆ (ur./eds.): *Europska bioetika na djelu – EuroBioAct: lista bioetičkih standarda za lokalnu zajednicu [European Bioethics in Action – EuroBioAct: A List of Bioethical Standards for Local Communities]*
- AMIR MUZUR, IVA RINČIĆ: *Bioetička Europa našeg doba: struje, kormilari, sidrišta [Bioethical Europe of Our Time: Streams, Helmsmen, Anchorages]*
- IVANA ZAGORAC: *Bioetički senzibilitet [Bioethical Sensibility]*
- PREDRAG SLIJEPEVIĆ: *Svetac i grešnik: kako zloupotrebljavamo nauku i budućnost čovječanstva [Saint and Sinner: How Science and Future of the Humankind Are Misused]*
- ILIJA ŽIVKOVIĆ, SUZANA VULETIĆ: *Posljednji trenutci prije vječnosti: teološko-bioetički naglasci shvaćanja smrti i psihološko-duhovne intervencije namijenjene umirućima i ožalošćenima [The Last Moments before Eternity: Theological-Bioethical Accents of Understanding the Death and Psychological-Spiritual Interventions Intended to Dying and Bereaved Persons]*
- ALEKSANDAR RACZ, SANJA KALAMBURA, DARIO BRDARIĆ: *Pojmovnik zaštite okoliša u zakonodavstvu RH [Glossary of Environmental Protection in the Legislation of the Republic of Croatia]*
- LEV KREFT, JERNEJ PISK, ROMAN VODEB, IRENEJ BRUMEC, MOJCA GUBANC: *Premislmo šport: uvod v filozofijo športa [Think about Sport: Introduction into Philosophy of Sport]*

- BARDHYL ÇIPI, NAIM HALITI, ADMIR SINAMATI: *Mjekësia ligjore* [*Forensic Medicine; Forenzička medicina*]
- BARDHYL ÇIPI: *Tranzicioni shqiptar në lupën e mjekësisë ligjore* [*Albanian Transition under the Magnifier of Forensic Medicine; Albanska tranzicija pod lupom forenzičke medicine*]

Predstavljajući / Presenters: Hrvoje Jurić, Amir Muzur, Tamara Drašković, Igor Eterović, Tomislav Krznar, Sandra Radenović, Davor Vuković, Matija Mato Škerbić, Bardhyl Çipi, Admir Sinamati

UTORAK, 22. svibnja 2018. / TUESDAY, May 22, 2018

**DVORANA A, Hotel Aurora (engleski i hrvatski) /
HALL A, Aurora Hotel (English and Croatian)**

9.00–9.15 BARDHYL ÇIPI (Albania/Albanija), ADMIR SINAMATI (Albania/Albanija), NAIM HALITI (Kosovo): *Bad Medicine as a Result of Wrong Procedures / Loša medicina kao rezultat pogrešnih postupaka*

9.15–9.30 EGLANTINA SINAMATI, ADMIR SINAMATI (Albania/Albanija): *Ethics in Ophthalmology in Albania / Etika u oftalmologiji u Albaniji*

9.30–9.45 ANA GONGOLA (Croatia/Hrvatska): *Health Care and Bioethics in Croatian Daily Newspapers / Zdravstvo i bioetika u hrvatskim dnevnim novinama*

9.45–10.00 *Discussion / Rasprava*

10.00–10.15 *Break / Pauza*

10.15–10.30 IGOR ETEROVIĆ (Croatia/Hrvatska): *Protection of Natural Environment as a Worldview: Mountaineering Ethics as a Case for Bioethics / Zaštita prirodnog okoliša kao svjetonazor: planinarska etika kao primjer za bioetiku*

- 10.30–10.45 MARINA KATINIĆ (Croatia/Hrvatska): Contact with Greenery in Education: *Biophilia* vs. *Videophilia* / Kontakt sa zelenilom u odgoju i obrazovanju: *biofilija* umjesto *videofilije*
- 10.45–11.00 IRENA BAKIĆ (Austria/Austrija): Biophilic Model of Psychotherapy / Biofilični model psihoterapije
- 11.00–11.15 *Discussion / Rasprava*
- 11.15–11.30 *Break / Pauza*
- 11.30–11.45 LUKA JANEŠ (Hrvatska/Croatia): Integrativna bioetika kao majeutika nove znanstvene epohe i teleološki most između *psyche – bios – episteme* / Integrative Bioethics as the Maieutics for the New Scientific Epoch and the Teleological Bridge between *psyche – bios – episteme*
- 11.45–12.00 IVANA IVANČIĆ MEDVED (Hrvatska/Croatia): Deset životnih područja unutar pluriperspektivnosti bioetike / Ten Areas of Life within the Pluriperspectivism of Bioethics
- 12.00–12.15 VANJA BORŠ (Hrvatska/Croatia): Dekonstrukcija i integrativnost: uloga i važnost dekonstrukcije za integrativan pristup / Deconstruction and Integrativity: The Role and Importance of Deconstruction for an Integrative Approach
- 12.15–12.30 *Rasprava / Discussion*

**DVORANA B, Hotel Aurora (hrvatski) /
HALL B, Aurora Hotel (Croatian)**

- 9.00–9.15 DARIJA RUPČIĆ KELAM (Hrvatska/Croatia): Narativna medicina. Pokušaj rekonstrukcije i zadobivanja identiteta putem osobnog narativa / Narrative Medicine. An Attempt to Reconstruct and Regain Identity through Personal Narrative
- 9.15–9.30 MIRNA PETAK (Hrvatska/Croatia): Redefiniranje medicinske upotrebe kanabisa / Redefining Medical Use of Cannabis
- 9.30–9.45 IVANA TUČAK (Hrvatska/Croatia): Priziv savjesti i obvezno cijepljenje djece u Republici Hrvatskoj / Conscientious Objection and Compulsory Children Vaccination in the Republic of Croatia

- 9.45–10.00 SANDRA RADENOVIĆ, MILOŠ MARKOVIĆ, BRANKA SAVOVIĆ (Srbija/Serbia): Bioetika u suvremenoj Srbiji: akademska disciplina i javna debata / Bioethics in Contemporary Serbia: Academic Discipline and Public Debate
- 10.00–10.15 *Rasprava / Discussion*
- 10.15–10.30 *Pauza / Break*
- 10.30–10.45 IGOR ČATIĆ (Hrvatska/Croatia): Utjecaj tehničkog razvoja na ljudsko biće / The Influence of Technical Development on the Human Being
- 10.45–11.00 LEON ZRNIĆ (Hrvatska/Croatia): Granica između znanstvene fantastike i realnoga svijeta. Može li umjetna inteligencija imati dušu? / A Boundary between Science Fiction and the World of Today. Can Artificial Intelligence Have a Soul?
- 11.00–11.15 VIOLETA ŠILJAK, SANDRA RADENOVIĆ (Srbija/Serbia): Kvantna medicina i sport – doping ili ne? / Quantum Medicine and Sport – Doping or Not?
- 11.15–11.30 MATIJAMATO ŠKERBIĆ (Hrvatska/Croatia), MILOŠ MARKOVIĆ (Srbija/Serbia): *Fair play* u sportu kao bioetičko pitanje / Fair Play in Sport as a Bioethical Issue
- 11.30–11.45 *Rasprava / Discussion*
- 11.45–12.00 *Pauza / Break*
- 12.00–12.15 MARKO KOS (Hrvatska/Croatia): Etika u filozofiji tehnologije / Ethics in Philosophy of Technology
- 12.15–12.30 MARKO GLOGOŠKI (Hrvatska/Croatia): GMO: čudo, zlo ili obećavajuća tehnologija? / GMO: Miracle, Evil or Promising Technology?
- 12.30–12.45 KATICA KNEZOVIĆ (Hrvatska/Kroatien): Bioetičko vrednovanje metoda oplemenjivanja biljaka – od križanja do *genome editinga* / Bioethische Bewertung von Pflanzenzüchtungsmethoden – von der Kreuzung bis zur Genombearbeitung (*genome editing*)
- 12.45–13.00 *Rasprava / Discussion*

**DVORANA D, Hotel Vespera (hrvatski) /
HALL D, Vespera Hotel (Croatian)**

***Studentska bioetička radionica »Bioetika i masovni mediji« /
Student Bioethics Workshop “Bioethics and Mass Media”***

9.45–10.00 *Okupljanje / Gathering*

Seminarska rasprava »Eta« / Seminary discussion “Eta”

10.00–10.10 ZORICA MIJARTOVIĆ (Srbija/Serbia): Film kao medij razmatranja bioetičkih problema / The Film as a Survey Medium for Bioethical Problems

10.10–10.20 MATIJA VIGATO (Hrvatska/Croatia): Bioetički problemi videoigara kao masovnih medija / Bioethical Problems of Videogames as Mass Media

10.20–10.50 LENA KUZMANOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Masovni mediji kao druga prostornost bioetičkog mišljenja / Mass Media as Secondary Spatiality of Bioethical Thought

Seminarska rasprava »Theta« / Seminary discussion “Theta”

10.50–11.00 LAZAR PETKOVIĆ (Srbija/Serbia): »Istina (genocida) strukturirana je kao fikcija«: reprezentacije masovnih zločina u igranim i dokumentarnim filmovima / “The Truth (of the Genocide) is Structured as Fiction”: Representations of Mass Crimes in Fiction and Documentary Film

11.00–11.10 LOVRE PETRIĆ (Hrvatska/Croatia): Nova muzeologija / New Museology

11.10–11.40 BUGA KRANŽELIĆ, JELENA RAJTMAJER (Hrvatska/Croatia): Zbilja i prikaz: muzeologija i dokumentarni film / Reality and Display: Museology and Documentary Film

11.40–12.10 *Pauza / Break*

Seminarska rasprava »Jota« / Seminary discussion “Jota”

12.10–12.20 RAFAEL DUBROVIĆ (Hrvatska/Croatia): Povezanost politike i sporta u medijima / Link between Politics and Sport in Media

12.20–12.30 VIKTOR SUŠILOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Neetična promocija sporta i tjelovježbe u medijima kroz nišu kalokagathije / Unethical Promotion of Sports and Exercise in Media through the Niche of Kalokagathia

12.30–13.00 RONI RENGEL (Hrvatska/Croatia): Trening povezanosti / Connection Training

Seminarska rasprava »Kapa« / Seminary discussion “Kappa”

13.00–13.10 BERNARD ŠPOLJARIĆ (Hrvatska/Croatia): Perspektive i izazovi satire u masovnim medijima / Perspectives and Challenges of Satire in Mass Media

13.10–13.20 MARKO SIČANICA (Hrvatska/Croatia): Čemu pjesništvo u masovnim medijima? / Why Poetry in Mass Media?

13.20–13.50 BORIS SUŠNIK BOLT (Hrvatska/Croatia): Britka oštrica subverzije i okrepa duha: satira, poezija i književnost / Sharp Blade of Subversion and Recuperation of Spirit: Satire, Poetry and Literature

13.30 *Ručak / Lunch*

15.00–16.00 DVORANA A, Hotel Aurora / HALL A, Aurora Hotel

***Skupština Hrvatskog bioetičkog društva /
Convention of the Croatian Bioethics Society***

15.00–16.30 DVORANA D, Hotel Vespera / HALL D, Vespera Hotel

***Studentska bioetička radionica »Bioetika i masovni mediji« /
Student Bioethics Workshop “Bioethics and Mass Media”***

15.00–16.00 *Istraživački inovatorij: uvod u pisanje interdisciplinarnog rada / Research Inovatorium: Introduction into Writing an Interdisciplinary Paper*

16.00–16.30 *Svečana dodjela priznanja / Acknowledgment ceremony*

17.00 DVORANA A, Hotel Aurora / HALL A, Aurora Hotel

BioArt: interaktivna umjetnička radionica »K izvoru univerzalnih simbola« /

BioArt: Interactive art workshop “Towards the Source of Universal Symbols”

19.00 *Večera / Dinner*

20.30 DVORANA A, Hotel Aurora / HALL A, Aurora Hotel

Okrugli stol »Bioetika u Hrvatskoj: stanje i perspektive« /

Round Table “Bioethics in Croatia: The State-of-the-Art and Prospects”

Pogled unatrag / A Retrospect

- ANTE ČOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Od *Izazova bioetike* do izazova za bioetiku / From *The Challenges of Bioethics* to the Challenges for Bioethics

Hrvatska bioetika u europskom i globalnom kontekstu /

Croatian Bioethics in European and Global Context

- IVA RINČIĆ, AMIR MUZUR (Hrvatska/Croatia): Recepcija ideja Fritza Jahra u Hrvatskoj i svijetu dvadeset godina nakon njihova otkrića / The Reception of Fritz Jahr’s Ideas in Croatia and Globally Twenty Years after Their Discovery
- JOSIP GUĆ (Hrvatska/Croatia): Nikola Visković i očevi bioetike / Nikola Visković and Fathers of Bioethics
- AMIR MUZUR, IVA RINČIĆ (Hrvatska/Croatia): Menico Torchio između Jahra i Pottera: novi prilozi povijesti bioetike u Europi i europske bioetike / Menico Torchio between Jahr and Potter: New Contributions to the History of Bioethics in Europe and of European Bioethics

Pogled unaprijed / A Prospect

- HRVOJE JURIĆ (Hrvatska/Croatia): Novi putovi bioetike u Hrvatskoj / New Paths of Bioethics in Croatia

Rasprava / Discussion

SRIJEDA, 23. svibnja 2018. / WEDNESDAY, May 23, 2018

10.00–13.00 *Obilazak grada Malog Lošinja i posjet Muzeju Apoksiomena /
A sightseeing tour of the town of Mali Lošinj and visit to the
Apoxiomenos Museum*

13.00 *Ručak / Lunch*

Odlazak sudionika / Departure of participants

sažeci izlaganja

paper abstracts

Simpozij
INTEGRATIVNA BIOETIKA I NOVA EPOHA:
plenarno predavanje

Symposium
INTEGRATIVE BIOETHICS AND NEW EPOCH:
Plenary lecture

FERNANDO LOLAS STEPKE

*Interdisciplinary Centre for Studies on Bioethics, University of Chile,
Santiago de Chile, Chile /*

*Interdisciplinarni centar za bioetičke studije, Čileansko sveučilište,
Santiago de Chile, Čile*

**THE HERMENEUTICAL DIMENSION OF THE
BIOETHICAL ENTERPRISE**

Ever since bioethical discourse and its attendant institutionalization became an established practice in scientific and professional communities, numerous attempts at providing foundations for practice and teaching have been proposed. In my previous work as a staff member of the Pan American Health Organization in charge of developing the field in the Region of the Americas and the Caribbean, we used a practical definition of bioethics which was the use of dialogue for formulating and solving moral dilemmas derived from the application of science and technology to human affairs. Any essentialist notion of a discipline was thus replaced and the focus shifted to the problem of understanding different views on problems, states of affairs, and culture-fair solutions. Thus, the interpretative or hermeneutic dimension came naturally to be essential to an understanding of bioethics as a procedural ethics.

In this presentation the essential aspects of the hermeneutic enterprise, as developed in authors such as Schleiermacher, Gadamer, and Ricœur, will be brought to bear on the essential tasks of bioethics' common application when taking decisions which affect science, professional practice, and priority setting in health and environmental matters. The notion of the "mimetic circle", as developed by Ricœur, will be employed to reformulate the activities of the group deliberations characteristic of the committees. In particular, the three-stage process of Mimesis I, II, and III, and the processes of *prefiguration*, *configuration*, and *refiguration* of the moral quandaries will be reformulated in light of decision-making processes associated with the narratives most commonly present in bioethical work. The necessary "universal textification" of behaviour and mentation, beyond the written text, will be stressed, along with some possible constraints on a narrative bioethical approach relating to the justification of moral decisions in the fields concerned. Bioethics, thus reformulated, is an integral *basic paradigm* for the human and natural sciences that includes the moments of explanation, comprehension, and interpretation.

HERMENEUTIČKA DIMENZIJA BIOETIČKOGA POTHVATA

Otkako su bioetički diskurs i njegova institucionalizacija postali ustaljena praksa u znanstvenim i strukovnim zajednicama, svjedočimo brojnim pokušajima da se ponude osnove za praksu i poučavanje. Dok sam bio član tima Panameričke zdravstvene organizacije, nadležan za razvijanje polja bioetike u Amerikama i na Karibima, sa svojim sam suradnicima koristio praktičnu definiciju bioetike kao uporabe dijaloga za formuliranje i rješavanje moralnih dilema koje proizlaze iz primjene znanosti i tehnologije na međuljudske odnose. U tom smislu, nastojalo se izbjeći bilo kakav esencijalistički pojam discipline i fokusirati se na problem razumijevanja različitih pogleda na probleme, situacije i rješenja koja uvažavaju različitost kultura. Stoga se, naravno, interpretativna ili hermeneutička dimenzija pokazala esencijalnom za razumijevanje bioetike kao proceduralne etike.

U ovom će izlaganju biti izneseni bitni aspekti hermeneutičkoga pothvata – razvijanoga u autora poput Schleiermachers, Gadamera i Ricœura – kako bi se ukazalo na bitne ciljeve uobičajene primjene bioetike u donošenju odluka koje se tiču znanosti, stručne prakse i postavljanja priori-

teta u zdravstvenoj i okolišnoj problematici. Pojam »mimetičkog kruga«, u Ricceurovom smislu, koristit će se u svrhu reformuliranja aktivnosti grupnog odlučivanja svojstvenog povjerenstvima. Konkretno, trostupanjski proces (mimezis I, II i III), kao i procesi *prefiguracije*, *konfiguracije* i *refiguracije* moralnih neprilika reformulirat će se u svjetlu procesa donošenja odluka, koji je povezan s najprisutnijim narativima u bioetičkome radu. Bit će riječi o nužnoj »univerzalnoj tekstifikaciji« ponašanja i mentalizacije, s onu stranu pisanoga teksta, skupa s mogućim ograničenjima narativnoga bioetičkog pristupa glede opravdanja moralnih odluka u dotičnim poljima. Tako reformulirana bioetika integralna je *temeljna paradigma* za humanističke i prirodne znanosti koje uključuju momente objašnjenja, razumijevanja i interpretacije.

Simpozij
INTEGRATIVNA BIOETIKA I NOVA EPOHA:
sesija o digitalnoj etici
istraživačke mreže »Navigacija u krajolicima znanja«

Symposium
INTEGRATIVE BIOETHICS AND NEW EPOCH:
“Navigating Knowledge Landscapes”
Research Network’s Session on Digital Ethics

JULIJA ERHARDT

*Faculty of Science, University of Zagreb, Croatia /
Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

QUO VADIS, MEDICINA?

For centuries, medicine was based on the principles of reactivity. Disease was treated only when its symptoms became apparent, most often only by reducing the symptoms and not by treating the causes. The achievements of system biology, supported by the advancement of computer science and technology, that enables the storage of large databases and the development of devices that enable the physiological parameters of the body to be monitored in real time, all provide the preconditions for insights into the human body that have not been previously known. This approach represents a change in the paradigm of health in which each person becomes a “patient” whose biology is studied and monitored to prevent any pain and illness. These new concepts in medicine are often summarized by the abbreviation *P4 medicine* (*Predictive, Preventive, Personalized and Participative*). Although each of these fundamental principles entails ethi-

cal issues that we have not encountered in the past, the aspect that the paper will question is whether this level of knowledge of one's own body is desirable and necessary.

QUO VADIS, MEDICINA?

Medicina se stoljećima temeljila na principima reaktivnosti. Bolest je tretirana samo kada su njezini simptomi postali vidljivi, najčešće samo smanjenjem tih simptoma, a ne liječenjem njihovih uzroka. Temeljeno na dostignućima sistemske biologije, podržano napretkom računalnih znanosti i tehnologije koja omogućuje spremanje velikih baza podataka te razvojem uređaja koji omogućavaju praćenje fizioloških parametara organizma u stvarnom vremenu, stvoren je preduvjet za uvid u ljudsko tijelo kakav dosad u povijesti nije bio poznat. Ovaj pristup predstavlja promjenu paradigme zdravlja u kojoj svaka osoba postaje »pacijent«, čija se biologija proučava i prati, kako bi se prevenirali svaka bol i bolest. Ovi novi koncepti u medicini često se sumiraju kraticom *P4 medicina* (*P*redvidiva, *P*reventivna, *P*ersonalizirana i *P*articipativna). Iako svako od ovih temeljnih načela povlači etička pitanja s kojima se nismo susretali u prošlosti, u predavanju ćemo propitati je li ovaj nivo znanja o vlastitom tijelu poželjan i potreban.

SREĆKO GAJOVIĆ

Croatian Institute for Brain Research, School of Medicine, University of Zagreb /

Hrvatski institut za istraživanje mozga, Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

IS HEALTH REVEALED OR HIDDEN IN THE DIGITAL SOCIETY?

The availability and amount of health content in the digital environment seems high. There are a plethora of web pages dedicated to health issues, where health is a frequent topic of the social networks, and the health and fitness apps are numerous and highly popular. However, navigating toward health in the digital society can be more cumbersome than in the previous offline environment. This is emphasized by emerging health risks being propagated through the digital media, e.g. the anti-vaccination movement, unverified diet or exercise plans, or unapproved therapies such as stem cell transplantation. To study how the individual citizen navigates toward health in the digital society, we have organized an international and interdisciplinary research network “Navigating Knowledge Landscapes”. The individual quest for health is associated with several features. The linearity of transferring health knowledge present in traditional physician-patient communication is rarely functional in the digital realm. Even when knowledge is clearly presented, (e.g. the risks of smoking tobacco), its impact can be blurred by context. Subsequently, the navigation toward health can take many different paths through the landscape(s) shaped by various contexts, and the non-linear trajectories that are followed. The online content rarely reveals the actual time sequence of events, leading to “digital anachronisms”, which makes forgotten and outdated theories live again. The lack of a time sequence translates to the occasional lack of causal relationships. In extreme case, the lack of time and causality references in the digital setting could refer to endless loops or “black holes”. We suggest that awareness of the specificities of digital knowledge landscapes can lead to informed strategies in creating online contents that are particular and relate to health issues.

JE LI ZDRAVLJE U DIGITALNOM DRUŠTVU UOČLJIVO ILI SKRIVENO?

Zdravstveni sadržaji čine se široko dostupnima u digitalnom okružju. Mnoštvo mrežnih stranica posvećeno je zdravstvenim problemima, zdravlje je česta tema društvenih mreža, a zdravstvene i fitness aplikacije brojne su i vrlo popularne. Međutim, potraga za zdravljem u digitalnom društvu može biti znatno složenija nego prije, u *offline* okružju. Ovo se očituje pojavom novih zdravstvenih rizika koji se šire putem digitalnih medija, npr. pokretom protiv cijepljenja, neprovjerenim planovima prehrane ili vježbanja te neodobrenim terapijama poput transplantacije matičnih stanica. Da bismo proučili kako svaki pojedinac pronalazi put k zdravlju u digitalnom društvu, organizirali smo međunarodnu interdisciplinarnu istraživačku mrežu »Navigacija u krajolicima znanja«. Pojedinačnu potragu za zdravljem opisuje više značajki. Linearnost komunikacije medicinskog znanja prisutnog u komunikaciji liječnika i bolesnika rijetko je funkcionalna u digitalnom području. Čak i ako je znanje jasno prikazano (npr. rizici pušenja duhana), njegovo značenje može biti zamagljeno kontekstom. Put prema zdravlju može voditi kroz krajolik oblikovan različitim kontekstima, prateći nelinearne putanje. *Online* sadržaj rijetko otkriva vremensku sekvencu događanja, što dovodi do »digitalnih anakronizama«, oživljujući odbačene i zastarjele teorije. Nedostatak vremenskog slijeda širi se na povremeni nedostatak uzročno-posljedničnih odnosa. U ekstremnom slučaju, nedostatak vremena i uzročnosti u digitalnom okruženju može stvoriti beskrajne petlje ili »crne rupe«. Svijest o specifičnostima digitalnih krajolika znanja može dovesti do informiranih strategija u stvaranju *online* sadržaja, posebice onih vezanih za zdravstvene probleme.

MICHAEL GEORGE

*Religious Studies Department, St. Thomas University, Fredericton, Canada /
Odjel za religijske studije, Sveučilište sv. Tome, Fredericton, Kanada*

FACTS? WHAT THEY ARE, WHAT THEY INDICATE, AND WHY UNDERSTANDING FACTS MATTERS

In a time when media, and much of social reality, is dominated by “alternative facts” and “fake news”, understanding the nature and significance of facts is a skill that is necessary for all personal and social situations. Using a critical realist perspective, this paper will outline the basic cognitive processes and distinctions that constitute the fundamental processes of inquiry, understanding, judgment, and decision. Within these complex skill sets, facts are a result of the successful operations of the first three processes, and ground and lead to the fourth. The processes that lead to the establishment of fact(s) also indicates something fundamental about history, historical process, the state of historical consciousness, all of which are foundational aspects in the constitution of social reality, and which ground the constructive possibilities that might emerge and give rise to higher orders and intelligibilities. Given the early developmental stages of bioethics, and the requirement that all relevant perspectives, models and concerns be included, a shared critical understanding of the attributes and relevance of facts might become a foundational basis for the growth and promotion of bioethics in a properly integrative fashion.

ČINJENICE? ŠTO SU, ŠTO ZNAČE I ZAŠTO JE RAZUMIJEVANJE ČINJENICA VAŽNO?

U vremenu kad u medijima i velikom dijelu društvene realnosti dominiraju »alternativne činjenice« i »lažne vijesti«, razumijevanje naravi i značaja činjenica predstavlja sposobnost koja je nužna za sve osobne i društvene situacije. Koristeći kritičku realističku perspektivu, ovo će izlaganje ocrtati osnovne kognitivne procese i distinkcije, koji konstituiraju fundamentalne procese istraživanja, razumijevanja, prosuđivanja i odlučivanja. Unutar tog kompleksnog sklopa sposobnosti, činjenice su rezultat uspješnih operacija prethodno navedenih triju procesa te predstavljaju četvrti proces, odnosno vode prema njemu. Procesu koji vode ustanovljavanju

činjenice (ili činjenica) također govore nešto bitno o povijesti, povijesnome procesu i stanju povijesne svijesti, a sve to su aspekti koji su temeljni u konstituiranju društvene realnosti i koji su osnova za konstruktivne mogućnosti koje bi se mogle pojaviti i potaknuti nastanak stvari višega reda i određujućih karakteristika. S obzirom na rane razvojne faze bioetike, kao i na zahtjev za uključivanjem svih relevantnih perspektiva, modela i interesa, zajedničko kritičko razumijevanje atributa i relevantnosti činjenica moglo bi postati osnovom za razvoj i promoviranje bioetike na primjereno integrativan način.

HRVOJE JURIĆ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

INTEGRATIVE BIOETHICS AND DIGITAL ETHICS

Integrative bioethics is an innovative concept and project in the field of bioethics, which gathers various scientific and cultural approaches (interdisciplinarity and pluriperspectivity), which relate to the ethical issues of life and current life manipulations in the global technological society. It covers a broad spectrum of topics – from clinical medical practice and biomedical research, through human-animal relationships, to global-ecological problems. In this paper, I will try to answer the question: Where are the contact points of integrative bioethics and digital ethics, i.e., how can the conceptual framework of integrative bioethics and its methodology be applied in the context of digital society, while including the challenges of managing information and knowledge, and health and life?

INTEGRATIVNA BIOETIKA I DIGITALNA ETIKA

Integrativna bioetika inovativan je koncept i projekt u polju bioetike, koji okuplja različite znanstvene i kulturne pristupe (interdisciplinarnost i pluriperspektivnost) etičkim pitanjima o životu i aktualnim manipulacijama životom u globalnom tehnološkom društvu. Ona pokriva širok spektar pitanja – od kliničke medicinske prakse i biomedicinskih istraživanja, preko odnosa ljudi prema životinjama, do globalno-ekoloških problema. U ovom ću izlaganju pokušati odgovoriti na pitanje: gdje su dodirne točke integrativne bioetike i digitalne etike, odnosno kako se konceptualni okvir integrativne bioetike i njezina metodologija mogu primijeniti u kontekstu digitalnoga društva, uključujući izazove upravljanja informacijama i znanjem te zdravljem i životom?

LIDIJA KNORR

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

DEEP WEB AND THE ISSUE OF ETHICAL PRINCIPLES

Globalization and the development of technology caused changes in human beings' understanding of surrounding communities. Contributing to this new understanding of communities was the development of the internet. Different interpretations of legal content, and differences in understanding the function of the internet, resulted in the appearance of the *deep web*. This presentation will focus on the question of whether human beings need such a platform upon which they may spread their own worldviews no matter the community she is in, and whether such a platform has led humanity to the possibility of questioning and, ultimately, breaking the ethical principles of community with the goal of accessing information and questioning human freedom and justice anew. The deep web can be viewed as a platform for establishing new ethical, social, political and other principles aimed at contributing to the quality of human life, and not only in repressive communities. For examples of such communities, resistance movements and activist hackers will be mentioned, who precisely because of the deep web now have the possibility to communicate and successfully coordinate their projects.

DEEP WEB I PITANJE ETIČKIH NAČELA

Globalizacija i razvoj tehnologije uzrokovali su promjene u čovjekovu shvaćanju zajednica koje ga okružuju. Ono što je doprinijelo takvom novom shvaćanju zajednica jest i razvoj interneta. Različito tumačenje legalnog sadržaja i poimanja funkcije interneta rezultiralo je nastankom dubinskog weba (*deep web*). U izlaganju će se postaviti pitanje je li čovjeku potrebna upravo takva platforma temeljem koje može širiti vlastite svjetonazore bez obzira na zajednicu u kojoj se nalazi te je li jedna takva platforma dovela čovječanstvo do mogućnosti preispitivanja i, u konačnici, kršenja etičkih načela zajednice u svrhu dostupnosti informacija te ponovnog preispitivanja ljudske slobode i pravednosti. Radi se o prikazivanju dubinskog weba kao platforme za postavljanje novih etičkih, društvenih,

političkih i inih načela u svrhu poboljšavanja ljudskog života, ne samo u represivnim zajednicama. Spomenut će se primjeri takvih zajednica (neki pokreti otpora i aktivistički hakeri) koji upravo zbog ovog dijela weba imaju mogućnost međusobne komunikacije i uspješne koordinacije.

DENIS KOS

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

INFORMATION LITERACY EDUCATION AND ACCESS TO HEALTH

The concept of information literacy was first coined in 1974 by Paul Zurkowski in a report which was intended to show the democratic potential of connecting the American National program for library and information services with the agenda of the Information industry association. In the first part of this presentation, the author looks at the development of the vision of a competent user of information services moving toward the vision of a critically and information literate individual; in the second part, he will attempt to reinterpret the key moments of the information literacy debate in the context of access to health services, as an example of the ethical value of information literacy education.

INFORMACIJSKO OPISMENJAVANJE I PRISTUP ZDRAVLJU

Zahtjev za informacijskim odgojem i obrazovanjem u okviru koncepta informacijske pismenosti prvi put je upotrijebio Paul Zurkowski 1974. godine u izvješčaju koji je namjeravao istaknuti demokratski potencijal povezivanja američkog Nacionalnog programa za knjižnične i informacijske usluge s poslanjem Udruženja informacijskih industrija. U prvom dijelu izlaganja razmotrit će se razvoj vizije osposobljenog korisnika informacijskih usluga do vizije kritički i informacijski opismenjenog pojedinca, dok će se u drugom dijelu pokušati poante rasprave na kojima se temeljila izgradnja tih vizija reinterpretirati u kontekstu pristupa zdravlju kao primjer etičkog značaja informacijskog odgoja i obrazovanja.

PREDRAG PALE

*Faculty of Electrical Engineering and Computing, University of Zagreb,
Croatia /*

Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ETHICS OF VIRTUAL SPACES

The virtual, digital world is today the dominant source of information for making conclusions, attitudes and decisions. This world contains more data, information and knowledge than ever was available to any individual, and now it is available to everyone. This means that people also use information that they do not have enough knowledge to use properly. Also, no man has enough competence to judge whether each piece of information is true and correct, or incorrect, or even a lie. On the other hand, anyone can, at any time, send any information to anyone. This is a power no one has ever had in history and we still cannot comprehend it. We also cannot predict the negative consequences of that power. Therefore, each individual's responsibility for the information that he or she injects into the virtual world is especially important.

ETIKA VIRTUALNIH SVJETOVA

Dominantan izvor informacija za donošenje zaključaka, stavova i odluka čovjeku je danas virtualni, digitalni svijet. Taj svijet sadrži više podataka, informacija i znanja negoli je ikad bilo na raspolaganju bilo kojem čovjeku. Sada je to na raspolaganju svakom čovjeku. To znači da ljudi koriste i one informacije za koje nemaju dovoljno predznanja da bi ih ispravno upotrijebili. Također, ni jedan čovjek nema dovoljno kompetencija da za svaku informaciju prosudi je li istinita i ispravna ili je pogrešna ili čak lažna. S druge strane, baš svatko u svakom trenutku može bilo kome i svima odaslati bilo kakvu informaciju. To je moć kakvu nikad nitko u povijesti nije imao i koju ne možemo još uvijek do kraja pojmiti. Ne uspijevamo ni predvidjeti sve negativne posljedice te moći. Stoga je posebno važno pitanje odgovornosti svakog pojedinca za podatke i informacije koje injektira u virtualne svjetove.

JANA ŠIMENC

*Sociomedical Institute, Research Centre, Slovenian Academy
of Sciences and Arts, Ljubljana, Slovenia /
Sojialnomedicinski institut, Znanstveno-istraživački centar,
Slovenska akademija znanosti i umjetnosti, Ljubljana, Slovenija*

**“FACEBOOK IS MY GUERRILLA”:
ON WAYS FACEBOOK CO-CREATES ILLNESS
EXPERIENCES**

Since the emergence of social media (in 2004), many researchers have focused their attention on the effects of emerging utilization of social media among patients. On the other hand, critical studies offer insights into the hidden power structures behind social media. In the context of neoliberal orientation, the (predominantly) dystopian academic literature is putting the spotlight on discussions about the politics of governance, surveillance, commercialization, and exploitation. The aim of this proposed paper is to move beyond the abovementioned discourses and to give a fresh perspective about understanding the relational and ontological complexity of the contemporary experience of illness in a chosen (Slovenian), post-socialistic environment. Drawing on ethnography studies conducted in Slovenia, I will explore the temporality and relationality of persons' navigation on Facebook during the process of seeking their way out of (biomedically unexplained) pain and the poor treatment of rare diseases.

**»FACEBOOK JE MOJA GERILA«:
O NAČINIMA NA KOJE FACEBOOK SUSTVARA ISKUSTVA
BOLESTI**

Otkako su se pojavili društveni mediji (2004.), mnogi su istraživači posvećivali pažnju učincima rastućeg korištenja društvenih medija među pacijentima. S druge strane, kritičke studije nude uvide u skrivenu moć struktura koje se nalaze iza društvenih medija. U kontekstu neoliberalne orijentacije, (dominantna) distopijska akademska literatura fokusira se na politike vladanja, nadzora, komercijalizacije i eksploatacije. Namjera je ovog izlaganja da nadiđe spomenute diskurse i da ponudi svjež pogled na razumijevanje relacijske i ontološke kompleksnosti suvremenog iskustva

bolesti u odabranom (slovenskom), postsocijalističkom okruženju. Pozivajući se na etnografske studije provedene u Sloveniji, istražiti ću temporalnost i relacionalnost navigacije Facebookom kod onih osoba koje traže izlaz iz (biomedicinski neobjašnjene) boli i lošega liječenja rijetkih bolesti.

DINA ŠIMUNIĆ

*Faculty of Electrical Engineering and Computing, University of Zagreb,
Croatia /*

Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

BIOETHICS REQUIREMENTS OF SMART CITY

Nowadays, the concept of *smart city* is becoming a reality. Everybody will enjoy the technical superiority of all provided services, including the last phase of the smart city development, with the governance of artificial intelligence. However, this technical development is not straightforwardly decided, yet. Therefore, now is the very last moment for social scientists and those in the humanities, as well as medical scientists, to enter discussions together with engineers on possible developments of the smart city, in order to jointly develop the model of *Corpus Hippocraticum Novum*, as the completely new era in human development.

BIOETIČKI ZAHTJEVI PAMETNOG GRADA

Danas koncept *pametnog grada* postaje realnost. Svatko će uživati tehničku superiornost svih osiguranih usluga, što uključuje posljednju fazu razvoja pametnog grada, kada će gradom upravljati umjetna inteligencija. No tehnički razvoj još nije završen. Stoga je upravo sada posljednji trenutak za uključenje svih ostalih disciplina, a osobito stručnjaka iz područja društvenih znanosti i medicine, u diskusije o pametnom gradu s inženjerima, kako bi se zajednički razvio model *Corpus Hippocraticum Novum*, kao potpuno nova era u razvoju čovjeka i ljudskog društva.

Simpozij
INTEGRATIVNA BIOETIKA I NOVA EPOHA:
sekcijaska izlaganja

Symposium
INTEGRATIVE BIOETHICS AND NEW EPOCH
section papers

MIŠEL ANDROIĆ

*Ahmadiyya Muslim Jamaat, Zagreb, Croatia /
Ahmadija muslimanski džamat, Zagreb, Hrvatska*

BIOPOLITICS OF CRISIS MANAGEMENT

Crisis is becoming an essential instrument of social change, and a significant term which, lately, does not just define our social life, but in cases of ecological crises, the survival of the whole biosphere. Through understanding the processes in resolving crises, it becomes clear that crisis management, by its nature, is an interdisciplinary area within the political arena which is most closely linked with processes of managing human life, as well as the life of other living creatures. Referring to the works of Michel Foucault, Giorgio Agamben, Robert Esposito and Nikolas Rose, I will explain the link between biopolitics and bioethics, as well as how the theories of these thinkers have influenced modern political theory of crisis management.

BIOPOLITIKA KRIZNOG MENADŽMENTA

Kriza postaje bitnim instrumentom društvene promjene, a time i značajnim pojmom kojim se, u posljednje vrijeme, definira ne samo društve-

ni život nego, u slučajevima ekoloških kriza, i opstanak cijele biosfere. Razumijevajući procese odlučivanja u rješavanju kriza, dolazi se do zaključka da je upravljanje krizama ili krizni menadžment po svojoj naravi interdisciplinarno područje unutar političke arene koja je najuže povezana s procesima upravljanja ljudskim životom, ali i životom ostalih bića. Osvrćući se na djela Michela Foucaulta, Giorgija Agambena, Roberta Esposito i Nikolasa Rosea, objasnit ću spregu između biopolitike i bioetike te kako su teorije tih mislilaca utjecale na suvremenu političku teoriju kriznog menadžmenta.

EVA D. BAHOVEC

*Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

BEAUVOIR IN THE LIGHT OF INTEGRATIVE BIOETHICS

Simone de Beauvoir occupies one of the most prominent places in contemporary feminist thought, but she is also rather controversial, and her *Second Sex* seems to present a problem from the bioethical point of view. One of the most criticized aspects of her work includes the status of motherhood, and more generally, her attitude towards the female body. Her general outlook seems to be especially hostile in relation to birth-giving, breast-feeding, caring for children and “emotional labor”, and it has been criticized as an evident sign of her misogyny. The paper presents a different view on the controversial issue, explaining her basic position as a claim for women’s actual, not just formal liberation, and her presumed misogyny as a justified position in the context of alienated forms of femininity in the capitalist mode of production. In conclusion, the issue is put into the broader context of contemporary bioethics, along with the controversies related to life in contemporary society.

BEAUVOIR U SVJETLU INTEGRATIVNE BIOETIKE

Simone de Beauvoir zauzima jedno od najprominentnijih mjesta u suvremenoj feminističkoj misli, ali je u isto vrijeme i vrlo kontroverzna, a izgleda da njezin *Drugi spol* predstavlja problem i s gledišta bioetike. Jedan od najkritiziranih aspekata njezina rada tiče se statusa majčinstva i, općenitije, njezina odnos spram ženskog tijela. Čini se da je njezin rad osobito neprijateljski nastrojen spram rađanja, dojenja, skrbi o djeci i »emocionalnog rada« te je bio je kritiziran kao evidentan znak njezine mizoginije. U izlaganju će se ponuditi drugačiji pogled na kontroverznu temu. Beauvoirina će se temeljna pozicija tumačiti kao zahtjev za stvarnim, a ne samo formalnim oslobođenjem žene, dok će se njezina navodna mizoginija tumačiti kao opravdana pozicija u kontekstu otuđenih formi ženskosti u kapitalističkom načinu produkcije. Na koncu se ovaj problem postavlja u širi kontekst suvremene bioetike, skupa s kontroverzama vezanima za život u suvremenom društvu.

IRENA BAKIĆ

*Sigmund Freud University, Vienna, Austria /
Sveučilište Sigmunda Freuda, Beč, Austrija*

BIOPHILIC MODEL OF PSYCHOTHERAPY

The biophilic model of psychotherapy is an evolutionary model of psychotherapy, created and partly inspired by the idea of deep ecology (Fritjof Capra). Just like deep ecology, the biophilic model of psychotherapy does not separate the human being from the natural environment; it is not anthropocentric, and therefore it is not superficial. In the theoretical path, the paper starts from the hypothesis that everything is connected, that the individual in the personal psychological life reflects the values of the dominant social system, and that we, in the psychotherapeutic relationship, as in any other relationship, reproduce dominant social relations. Approaching the psychotherapy process in that way, the narrow space of action becomes a field of wider change. Within it, we are looking for an individual change which is social. By introducing into the psychotherapeutic process the awareness of biophilic potential as an essence of human beings and observing society as an ecological system, consciously, we have a chance to externalize the introevolution.

BIOFILIČNI MODEL PSIHOTERAPIJE

Biofilični psihoterapijski model evolucionarni je model psihoterapije, nastao, djelomično inspiriran, zahvaljujući ideji dubinske ekologije (Fritjof Capra). Upravo kao dubinska ekologija, biofilični model psihoterapije ne razdvaja ljudsko biće od prirodnog okruženja; nije antropocentričan, a samim time nije površan. U svojoj teorijskoj potki polazi od hipoteze da je sve povezano, da individua u svom osobnom psihološkom životu odražava i vladajuće socijalne zakonitosti, a da u psihoterapijskom odnosu, kao i u bilo kojem drugom odnosu, reproduciramo društvene odnose. Svjesno prilazeći psihoterapijskom procesu na taj način, suženi prostor djelovanja postaje poljem šire promjene. Unutar njega traga se za individualnom promjenom koja je društvena. Uvodeći u psihoterapijski proces svijest o biofiličnom potencijalu kao esenciji ljudskih bića i promatrajući društvo kao ekološki sustav, svjesno, imamo priliku eksteriorizirati introevoluciju.

MARIO BEBEK, MARIJA BRDAREVIĆ

Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska /

University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia

PREDRASUDE I NJIHOVE POSLJEDICE ZA DUHOVNO ZDRAVLJE OSOBE S INVALIDITETOM

Posljedice stereotipa, kao što je npr. »sve osobe s invaliditetom su nesretne«, stvaraju negativne i neprijateljske stavove, potiču predrasude i postupno vode u diskriminaciju. Javlja se ismijavanje, isključivanje i davanje pogrdnih nadimaka osobama koje imaju vidljiv tjelesni nedostatak. Ključno je pitanje kako se predrasude i sukobi prema takvim osobama mogu smanjiti? Pravilnom naobrazbom i jačanjem samopoštovanja. Prvi autor ovog rada, student diplomskog studija Zdravstvenog veleučilišta, kao aktivni svjedok predlaže pomoć u prihvaćanju znanstvenog pristupa hagioterapije koja jača čovjekovu duhovnu dimenziju u sklopu filozofske antropologije. Hagioterapija, kao vid duhovne medicine, može pomoći oštećenoj, ranjenoj i traumatiziranoj duhovnoj duši. Kao znanstveno-terapijska disciplina istražuje čovjekovu duhovnu dimenziju i raznim metodama omogućuje čovjeku novi pristup razumijevanja njega samoga, ukazujući mu na mogućnosti razvoja i uspjeha, boljeg života i boljeg svijeta. Pomaže mu da shvati svoju zabludu i okrene se od zla k dobru, od mržnje k ljubavi, od bolesti k zdravlju, od smrti k životu.

PREJUDICES AND THEIR CONSEQUENCES FOR THE SPIRITUAL HEALTH OF PERSONS WITH DISABILITIES

The consequences of stereotypes, such as “all people with disabilities are unhappy”, create negative and hostile attitudes, encourage prejudices and steadily lead to discrimination. Mocking, excluding, and giving offensive nicknames occur toward people who have a visible physical disadvantage. The key question is how can prejudices and conflicts with such persons be reduced? By proper training and strengthening self-esteem. The first author of this paper, a graduate student at the University of Applied Health Sciences, as an active witness proposes help in accepting a scientific approach to hagiotherapy that strengthens the spiritual dimension of

man within philosophical anthropology. Hagiotherapy as a form of spiritual medicine can help the injured, wounded and traumatized spiritual soul. As a scientific and therapeutic discipline, hagiotherapy explores the human spiritual dimension and gives a new approach to understanding our own self, pointing to opportunities for development and success, a better life and a better world. It helps us understand our misfortune and turns us from evil to good, from hate to love, from illness to health, from death to life.

SAMIR BEGLEROVIĆ, ORHAN JAŠIĆ

*Fakultet islamskih znanosti, Sveučilište u Sarajevu, Bosna i Hercegovina /
Faculty of Islamic Sciences, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina*

BIOETIČKE TEME U DJELU *RAZGOVOR SA SVRAKOM* SELIMA SAMIJA JAŠARA

U prvom dijelu rada ukratko je predstavljen životni put teologa, sufije i muderrisa (profesora) Selima Samija Jašara iz Vučitrna (Kosovo). Iako je napisao nekoliko djela iz teologije, u ovome radu osvrnuli smo se na alegorijsko kazivanje *Razgovor sa svrakom*, što ga je na naš jezik preveo muderris Fejzulah Hadžibajrić. U tome tekstu, u formi dijaloga, derviš (u ovome slučaju sam autor Selim Sami Jašar) razgovara sa svrakom, prvenstveno o temama iz tašawwufa (sufizam) i dogmatike (*'Aqā'id*), ali i teologije morala (*'Ilm al-Ahlāq*). Posebnu pažnju privlači prezentiranje simbolike animalnoga svijeta, *biosa*, čija se esencija oslovljava iz perspektiva *tešawwufa* (sufizma) i teologije morala. Moguće je u ovome Jašarevom radu primijetiti znake bioetičkoga senzibiliteta, primarno izvedenog iz teocentričnog viđenja svijeta. U referatu je, pored ostaloga, istaknut i historijski kontekst nastanka poslanice jer je reflektirani tekst napisan u prvoj polovici dvadesetoga stoljeća, u razdoblju u kojem se na Zapadu nije posvećivala velika pažnja zooetičkim i fitoetičkim problemima.

BIOETHICAL ISSUES IN THE WORK *CONVERSATION WITH THE MAGPIE* BY SELIM SAMI JAŠAR

The first part of the paper briefly presents the biography of the theologian, sufi and müderris (professor) Selim Sami Jašar from Vučitrn (Kosovo). Although he is the author of several works in the field of theology, in this paper we have reflected on his allegorical tale *Conversation with the Magpie*, which was translated into Bosnian by Professor Fejzulah Hadžibajrić. In this tale, in the form of a dialogue, a Dervish (in this case, author Selim Sami Jašar himself) talks with the magpie, primarily about the topics of *tašawwuf* (sufism) and Islamic dogmatics (*'Aqā'id*), but also about the topics belonging to the field of moral theology (*'Ilm al-Ahlāq*). Particular attention is drawn to the presentation of the symbolism of the animal world, *bios*, whose essence is examined from the perspectives of

taṣawwuf (sufism) and moral theology. It is also possible to detect quite obvious signs of bioethical sensibility in Jašar's work, primarily based on the theocentric view of the world. Among other things, the paper emphasizes the historical context of this symbolical tale because it was written in the first half of the twentieth century, when not too much attention was given in the West to the zooethical and phytoethical issues.

VANJA BORŠ

*Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia*

**DEKONSTRUKCIJA I INTEGRATIVNOST:
ULOGA I VAŽNOST DEKONSTRUKCIJE
ZA INTEGRATIVAN PRISTUP**

Namjera je izlaganjem problematizirati same biti dekonstrukcije i integrativnosti, kao filozofskih ideja. U tom će se kontekstu, uz navođenje nekih njihovih bitnih sličnosti, naznačiti uloga i važnost dekonstrukcije za integrativan teorijski pristup zbiljnosti. Dapače, naznačit će se i argumentirati da integrativan teorijski pristup zbiljnosti treba uključivati dekonstrukciju, kao svoj temeljan i važan element, a koja mu je zapravo imanentna, što će se također argumentirati.

**DECONSTRUCTION AND INTEGRATIVITY:
THE ROLE AND IMPORTANCE OF DECONSTRUCTION
FOR AN INTEGRATIVE APPROACH**

The intention of the presentation is to problematize the very essences of deconstruction and integrativity, as philosophical ideas. In that context, along with stating some of their important similarities, I shall outline the role and importance of deconstruction for an integrative theoretical approach to reality. Nay, it will be outlined and argued that an integrative theoretical approach to reality should include deconstruction, as its fundamental and important element, and which is in fact immanent to it, as will be also argued.

MARIJA BRDAREVIĆ, IVNA KOCIJAN

Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska/

University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia

PROBLEM POSTMODERNE CIVILIZACIJE – PROPADANJE BRAKA I OBITELJI

Obitelj i brak postali su danas skoro pa neželjena i nemoguća misija. Kulturni i društveni razvoj ubrzano udaljava ljude jedne od drugih. Sve se čini u društvu da se sam pojam obitelji raspe i razvodni. Unutarnji čimbenici su: sebičnost, loša komunikacija, bračna nevjera, nasilje i ovisnosti. Kobna pogreška bila je miješanje države od 1968. nadalje u intimu obitelji i braka pravnim regulativama, gdje je drastično ubrzana razgradnja građanskih obiteljskih odnosa pod izlikom poštivanja individualnih sloboda. Danas je lakše zatražiti rastavu nego otkazati mobilnog operatera. Vanjski čimbenici za uništavanje braka i obitelji vodeće su tri ideologije: feminizam, komunizam i dženderizam. Autorice promišljaju o posljedicama nestanka klasične obitelji i aktualnim spolno-rodnim raspravama. Društvo koje ne cijeni brak i obitelj nema budućnosti. Čovjek ne može razoriti obitelji kao prvu stanicu društva koje je nastalo u Božjem planu, ali može uzrokovati patnju najranjivijim skupinama.

THE PROBLEM OF POSTMODERN CIVILIZATION – THE FAILURE OF MARRIAGE AND THE FAMILY

Family and marriage have almost become an unwanted and impossible mission nowadays. Cultural and social development is rapidly moving people away from each other, scattering and diluting the very concept of the family. The most common internal factors are: selfishness, bad communication, marital infidelity, violence and addiction. A great mistake was the interference of the state with the intimacy of the family and marriage since 1968 onwards, when disintegration of civic family ties was drastically accelerated under the excuse of the respect for individual freedoms. Today, it is easier to file for divorce than to cancel a contract with a mobile operator. External factors for the destruction of marriage and the family are the leading three ideologies: feminism, communism and genderism. The

authors consider the consequences of the disappearance of the classical family and current sex-gender discussions. Society which does not value marriage and the family has no future. Man cannot destroy the nucleus of the society born in God's plan, but it can cause suffering to its most vulnerable groups.

IGOR ČATIĆ

*Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture, University of
Zagreb, Croatia*

UTJECAJ TEHNIČKOG RAZVOJA NA LJUDSKO BIĆE

Dokazano je, tehnički razvoj započeo je prije 3,4 milijuna godina izradbom kamenog rezala. Osnovno obilježje tog razvoja do šezdesetih godina dvadesetog stoljeća bilo je to da je on bio pretežno fizički, temeljen na promjeni stanja tvari i energije. Od tada je razvoj pretežno informacijski, za što je potreban usporedni razvoj potrebnih hvatljivih tijela. U ovom kontekstu od posebnog je interesa utjecaj mikroelektronike, lasera, odgovarajućih tvari i materijala te aditivne proizvodnje (popularno 3E tiskanje) na razvoj informacijskih rješenja te njihov utjecaj na ljudsko biće i njegovu okolinu. U okviru Znanstveno-istraživačkog odbora za bioetiku, tehniku i transhumanizam (ZIO-BTT), u Znanstvenom centru izvrsnosti za integrativnu bioetiku, određena su četiri temeljna područja. Kako kiborgizacija, robotizacija i digitalizacija (npr. umjetna inteligencija, avatarizacija, itd.) utječu na humano, posebno transhumano biće? Izlaganje ima svrhu proširiti broj suradnika ZIO-BTT iz svih područja ljudskih djelatnosti u navedenim područjima.

THE INFLUENCE OF TECHNICAL DEVELOPMENT ON THE HUMAN BEING

It has been proven that technical development began 3.4 million years ago by manufacturing stone scrapers. The main feature of this development until the 1960s was predominantly physical, based on changes in matter and energy. Since then, the development is predominantly information-driven, for which a parallel development of the necessary capturing bodies is needed. In this context, of particular interest is the influence of microelectronics, lasers, appropriate substances and materials, and additive production (popular 3E printing) on the development of information solutions and their impact on the human being and its environment. Within the Scientific-Research Committee for Bioethics, Technique and Transhuman-

ism (ZIO-BTT) of the Centre of Excellence for Integrative Bioethics, four fundamental areas have been identified. How do cyborgisation, robotization and digitalization (e.g. artificial intelligence, avatars, etc.) affect the human, especially the transhuman being? The presentation has the purpose of expanding the number of associates of ZIO-BTT from all areas of human activity in the mentioned areas.

IVANA ČOVIĆ

*Faculty of Philosophy and Education, University of Vienna, Austria /
Fakultet za filozofiju i pedagogiju, Sveučilište u Beču, Austrija*

THE BIOETHICAL CHALLENGES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

The development of autonomous intelligent machines raises many questions, e.g. questions of agency and legal and moral responsibility. The predicted advancement in the field of neural prosthetics (neuroenhancement) raises questions of justification and long-term ramifications of direct influence on cognitive functions. Moreover, many ethical problems (e.g. the “trolley problem”) become significantly more complex and difficult to resolve by introducing autonomous artificial intelligence (AI). Further development of AI, and the possibility of AI reaching autonomy, opens the possibility of directly invading not only human, but non-human life as well, and this presents itself as a bioethical challenge *par excellence*. We could also pose a question if autonomous machines present new forms of “machinic life”. It is important to build legal and ethical framework particularly regarding the development that makes it likely for the autonomous AI to become an integral part of our lives.

BIOETIČKI IZAZOVI UMJETNE INTELIGENCIJE

Razvitak umjetne inteligencije (UI) sve više upućuje na nužnost postavljanja bioetičkog okvira za razrješavanje kompleksnih dilema. Razvijanje autonomnih inteligentnih strojeva otvara mnoga pitanja, primjerice, pitanje nositelja pravne i moralne odgovornosti. Predviđeni razvoj neuralnih implantata koji mogu unaprijediti kognitivne funkcije (*neuroenhancement*) otvara pitanja opravdanosti izravnog utjecaja na kognitivne funkcije te pitanja dalekosežnih društvenih i individualnih posljedica. Mnoge etičke dileme (npr. »problem troleja«) uvođenjem UI postaju dodatno složene. Mogućnosti osamostaljivanja (autonomija) UI postaju bioetički izazov *par excellence* zbog izravnog zadiranja u život, i to ne samo ljudski nego i neljudski. Može se postaviti pitanje ne predstavljaju li autonomni strojevi novu formu »strojnog života«. Potrebno je izgrađivati pravni i etički okvir za situaciju koja je u nastajanju i u kojoj (autonomna) UI postaje sastavni dio života.

BARDHYL ÇIPI¹, ADMIR SINAMATI², NAIM HALITI³

*¹ Faculty of Medicine, University of Medicine, Tirana, Albania /
Medicinski fakultet, Medicinsko sveučilište, Tirana, Albanija*

*² Institute of Forensic Medicine, Tirana, Albania /
Institut za forenzičku medicinu, Tirana, Albanija*

*³ Faculty of Medicine, University of Prishtina, Kosovo /
Medicinski fakultet, Sveučilište u Prištini, Kosovo*

BAD MEDICINE AS A RESULT OF WRONG PROCEDURES

Numerous cases of bad medicine due to using wrong procedures have been attributed to the lack of medical knowledge, despite the best efforts of doctors to cure diseases. According to the scholars Wootton and Belofsky, such cases have been noted since ancient times. Doctors, scientists, and thinkers who introduced wrong theories and involuntarily injured people during the treatment of their illness were not charlatans, but well-known doctors, the leading medical figures of their time. These incorrect procedures have remained hidden for a long time, buried in piles of old books and documents. Currently, medicine is being oriented to the correct path, and its development is leading to the alleviating of pain and curing many illnesses, which has made it possible to increase the life expectancy of humans. However, even with today's most advanced medicine, which is the direct inheritance of previous medical practice, occasionally problematic medical cases are encountered, which are characterized by the use of incorrect procedures. Since the 1990s, Albania's opening after a long isolation has created the possibility of applying the global scientific biomedical achievements, but has also given rise to some questionable and forbidden medical practices found in developed countries. The authors analyse in their paper a medico-legal case in Albania involving the misuse of cancer treatment with sodium bicarbonate from an Italian physician.

LOŠA MEDICINA KAO REZULTAT POGREŠNIH POSTUPAKA

Brojni primjeri loše medicine, koja nastaje zbog korištenja pogrešnih postupaka, pripisuju se manjku medicinskoga znanja, usprkos najboljim nastojanjima liječnika da liječe bolesti. Prema Woottonu i Belofskom, ovakve se slučajeve može pronaći u povijesti još od antičkoga vremena. Liječ-

nici, znanstvenici i mislitelji koji su iznosili pogrešne teorije i ne svojom voljom štetili ljudima pri liječenju njihovih bolesti nisu bili šarlatani, nego ugledni doktori, vodeće medicinske figure svoga vremena. Ovi nekorektni postupci dugo su vremena bili skriveni, zakopani u hrpama starih knjiga i dokumenata. Danas je medicina na pravome putu i njezin razvoj vodi ublažavanju boli i liječenju mnogih bolesti, što omogućuje produženje životnoga vijeka čovjeka. No, čak i u današnjoj najrazvijenijoj medicini, koja je izravna nasljednica ranijih medicinskih praksi, događaju se problematični medicinski slučajevi zbog korištenja neispravnih postupaka. Od 1990-ih, s otvaranjem Albanije nakon duge izolacije, otvorila se mogućnost primjene znanstvenih biomedicinskih postignuća, ali se također bilježi porast nekih upitnih i zabranjenih medicinskih praksi koje se može pronaći u razvijenim zemljama. Autori u radu analiziraju jedan albanski medicinsko-pravni slučaj pogrešnoga liječenja raka natrijevim hidrogenkarbonatom od strane jednog talijanskog liječnika.

DANIJELA DE MICHELI VITTURI

*Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Split, Hrvatska /
Croatian Catholic Medical Society, Split, Croatia*

ODGOVORNO RODITELJSTVO KAO VAŽAN ČIMBENIK DEMOGRAFSKE REVITALIZACIJE

Suvremeni roditelji, suočeni s nizom zapreka za rađanje, odgađaju roditeljstvo. Posljedica toga je pad prirodnog priraštaja stanovništva. Odgovorno roditeljstvo uključuje: načelo velikodušnosti, okolnosti odgoja novog djeteta, odgoj već rođene djece, zdravlje roditelja, doba napetosti među supruzima, situaciju velike zajednice te zahtjeve vjere i Crkve. Način planiranja obitelji ima značajan utjecaj na fizičko, psihološko, socijalno i duševno zdravlje obitelji i pojedinca. Plodnost je prirodni resurs koji kao takav treba zaštititi. Rađanje djece i briga za cjelovito zdravlje pojedinca, obitelji i društva osnovni su čimbenik demografske obnove, kojem se može doprinijeti većom zauzetošću šire zajednice za poboljšanje osnovnih ekonomskih i socijalnih uvjeta.

RESPONSIBLE PARENTHOOD AS AN IMPORTANT FACTOR IN DEMOGRAPHIC RENEWAL

Contemporary parents are facing a series of barriers when it comes to childbirth. The consequence of this is a fall in the natural growth of populations. Responsible parenting can be affected by the principle of generosity, the circumstances of raising a new child, by raising those children already present, parents' health, by tensions in the spouses' relationship, by the overall situation in the larger community, by demands of faith and the Church. Family planning has a significant impact on the physical, psychological, social and mental health of the family and the individual. Fertility is a natural resource which has to be protected. Childbirth and the care of the overall health of individuals, families and communities are the primary factors of demographic reconstruction that can contribute to a greater engagement of the wider community to improve the basic economic and social conditions.

DEJAN DONEV

*Filozofski fakultet, Sveučilište sv. Ćirila i Metoda u Skopju, Makedonija /
Faculty of Philosophy, Ss. Cyril and Methodius University of Skopje, Macedonia*

O SIMBIOZI BIOETIKE I MEDIJA

Mediji su glavni javni forum u modernim društvima te glavni motor društvenih procesa i gibanja. Zbog mnoštva tema koje pokrivaju i izvještavaju o njima, može se zaključiti da postoji povećana senzitivnost za probleme koje smatramo bioetičkima. Štoviše, kao rezultat rastućeg interesa za znanost i tehnologiju, u novinarstvu se čak iznjedrila nova grana – *bioetički osviješteno novinarstvo*, koje može odigrati vrlo značajnu ulogu u popularizaciji bioetike. U ovom kontekstu, kao što etika i novinarstvo idu jedno uz drugo, tako su bioetika i mediji umreženi i čine jednu simbiozu koja je ključna u održavanju života *per se*.

ABOUT THE SYMBIOSIS OF BIOETHICS AND THE MEDIA

The media provide the main public forums in modern societies and fuel the main engines of social processes and movements. Because of the multitude of topics they cover and report about, it can be concluded that there is an increased sensitivity to problems that could be considered bioethical. Moreover, as a result of the growing interest in science and technology, journalism has even developed a new branch – *bioethically conscious journalism*, which can play a very important role in the popularization of bioethics. In this context, as ethics and journalism go hand in hand, bioethics and media are networked and form a symbiosis which is the key to maintaining life itself.

IGOR ETEROVIĆ

*Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia /
Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska*

PROTECTION OF NATURAL ENVIRONMENT AS A WORLDVIEW: MOUNTAINEERING ETHICS AS A CASE FOR BIOETHICS

It can be argued that bioethics promotes a common view concerning the protection of (all) living beings. Mountaineers, undoubtedly, have some kind of analogous way of thinking concerning their relation to the natural environment. Their worldview, primarily connected to their values and norms, can be best investigated through the established codes of ethics and similar declarations. This paper analyses the impressive corpus of these written rules, arguing for two main theses. First, codes and declarations of mountaineering ethics show important and sophisticated kinds of peculiar worldviews related to the protection of the entire environment. Second, such worldviews combine different kinds of knowledge from a vast number of disciplines and sciences, but, more importantly, it includes an enormous number and kinds of different perspectives and experiences. Demonstrably, then, mountaineering ethics is not just interesting for bioethical investigation, but it makes a strong case for arguing that the mountaineer's worldview is an example of true instantiation of core bioethical values and norms in the everyday life of a mountaineer.

ZAŠTITA PRIRODNOG OKOLIŠA KAO SVJETONAZOR: PLANINARSKA ETIKA KAO PRIMJER ZA BIOETIKU

Može se argumentirati da bioetika dijeli zajednički pogled oko zaštite (svega) živog svijeta. Planinari bez sumnje imaju na neki način analogan način mišljenja u vezi s njihovim odnosom prema prirodnom okolišu. Njihov svjetonazor, prvenstveno povezan s vrijednostima i normama, može najbolje biti istražen kroz etičke kodekse i srodne deklaracije. Ovaj rad analizira impresivan korpus tih pisanih pravila, argumentirajući u prilog dviju teza. Prvo, kodeksi i deklaracije planinarske etike pokazuju značajan i sofisticiran oblik posebnog svjetonazora vezanog za zaštitu čitavog okoliša. Drugo, takav svjetonazor kombinira različite vrste znanja iz raznih

disciplina i znanosti, ali, što je još važnije, uključuje enorman broj i vrste različitih perspektiva i iskustava. Zaključno, planinarska etika nije samo zanimljiva za bioetičko istraživanje, već je snažan primjer za argumentiranje da je planinarski svjetonazor slučaj istinske instancijacije središnjih bioetičkih vrijednosti i normi u svakodnevnom životu planinara.

IGOR ETEROVIĆ¹, IRIS VIDMAR²

*¹ Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*

*² Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia*

ZAŠTO BISMO ŠTITILI ONO ŠTO JE LIJEPO?

Estetika i epistemologija kao saveznice u osnaživanju okolišne etike u kantovskoj perspektivi

S obzirom na navodnu antropocentričnost Kantove etike, ona se često smatra neadekvatnom pa i potpuno bespomoćnom za utemeljenje okolišne etike ili za suočavanje s izazovima zaštite okoliša. No mnoge suvremene interpretacije Kanta ispravno ukazuju na iskrivljenost ovakva čitanja i identificiraju čak nekoliko argumentacijskih linija koje podupiru okolišnu etiku utemeljenu na kantovskoj perspektivi. S jedne strane, najveći broj suvremenih rasprava iskorištava Kantovo inzistiranje na tzv. teleološkom argumentu i valoriziranju teleologije iz treće *Kritike* za gradnju jasnijeg odnosa prema okolišu i okolišnoj etici. S druge strane, mnogi za tu svrhu naglašavaju povezanost estetike (prirodno lijepoga) s etikom. Naš je stav da je u tim raspravama previše zanemaren opći epistemološki kontekst Kantova opusa, prvenstveno aktivna uloga naših kognitivnih moći, iako oba pristupa pretpostavljaju taj kontekst. U radu ćemo pokazati kako funkcija svake od ovih moći doprinosi osnaživanju postojećih argumenata za etiku okoliša kantovskoga tipa.

WHY SHOULD WE PROTECT THE BEAUTIFUL?

Aesthetics and Epistemology as Allies in Empowerment of Environmental Ethics from a Kantian Standpoint

Given the alleged anthropocentricity of Kant's ethics, it is often considered inadequate, even entirely impotent, for grounding environmental ethics and for facing environmental issues. However, many contemporary interpretations of Kant rightly point towards the deficiencies of such readings of Kant and identify several possible argumentative strategies that

support the development of an environmental ethics grounded in a Kantian perspective. On the one hand, a prevailing number of contemporary discussions rely on Kant's insistence on the so-called teleological argument, emphasizing the role of the third *Critique's* teleology for the development of environmental ethics. On the other hand, many interpreters ground their environmental ethics by indicating the connection between aesthetics (re the naturally beautiful), and ethics. We believe that both of these approaches fail to properly take into consideration the general epistemological context of Kant's view, which is primarily the active role of our cognitive powers, even if they do address this context. Here, we set out to show how the role of each of these powers strengthens the relevant arguments that support an environmental ethics of a Kantian type.

MARKO GLOGOŠKI

*Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Science, University of Zagreb, Croatia*

GMO: ČUDO, ZLO ILI OBEĆAVAJUĆA TEHNOLOGIJA?

O tehnologiji genetičkih modifikacija raspravlja se od njezina početka do danas i još uvijek nije dokučeno je li to dobra ili loša tehnologija za čovjeka i prirodu. U zadnje vrijeme u javnom i novinskom prostoru opet se zahuktala rasprava o tome, nažalost, s upotrebom neprovjerenih činjenica i poluistina. Osim argumenata za i protiv, te pitanja o sigurnosti tehnologije, većina zaboravlja postaviti jedno važnije pitanje: jesu li GMO najbolje rješenje za sve probleme koje, tobože, GM-tehnologija može riješiti? Korporacije i pobornici GMO-a ističu da će GMO riješiti trenutni i budući problem gladi u svijetu, smanjiti upotrebu herbicida i pesticida te spriječiti utjecaj globalnih klimatskih promjena na stabilnost opskrbe hranom uvođenjem usjeva otpornih na sušu, sol i ostale ekstremne uvjete. Međutim, sve je više dokaza koji upućuju na ekološke, ekonomske i socijalne nedostatke i probleme. U predavanju ću raspravljati o istinitosti argumenata i predstaviti činjenično stanje trenutne upotrebe GMO-a.

GMO: MIRACLE, EVIL OR PROMISING TECHNOLOGY?

There have been discussions about the technology of genetic modifications since its beginning until now, and still, it has not been decided if it is a good or bad technology for man and nature. Lately, the discussion about GMOs has been heating up in the public sphere and in the newspapers. Unfortunately, in these discussions, people mostly use unverified facts and half-truths. Aside from the usual arguments for and against GMOs, and the question about their general safety, the majority forgets to ask a more important question: Are GMOs the best solution for all the problems that they can supposedly solve? Corporations and pro-GMO backers emphasize that GMOs will solve current and future world hunger problems, reduce the use of herbicides and pesticides, and stop the effects that the global climate change has on the stability of food supplies by planting crops that are resistant to drought, salt and other extreme conditions. However, there is more and more evidence that point to significant ecological, economic and social shortcomings and problems of GMOs. In the lecture, I will discuss the validity of these arguments and the state of facts concerning the current use of GMOs.

ANA GONGOLA

Zagreb, Croatia /

Zagreb, Hrvatska

HEALTH CARE AND BIOETHICS IN CROATIAN DAILY NEWSPAPERS

Considered one of the basic living needs, health can be found at the very foundation of Maslow's hierarchy of needs, next to such fundamental living requirements as air, nutrition, water, sleep, etc. Accordingly, the public's continued interest and concern in the issues of health, healthcare, and, in recent years, medical bioethics as well, is more than expected. The presentation aims to illustrate and present the analysis of nine Croatian daily newspapers' reporting in the last quarter of 2017, with a focus on the juxtaposition of the educational and informative role of newspapers and resulting sensationalism, the incidence of the most common diseases which Croatians fall ill and die from, the amount of newspaper articles regarding this topic, and finally, the presence of bioethical topics related to medicine in the analysed articles.

ZDRAVSTVO I BIOETIKA U HRVATSKIM DNEVNIM NOVINAMA

Zdravlje je jedna od osnovnih životnih potreba, nalazi se pri samom dnu Maslowljeve piramide potreba, odmah iza bazičnih životnih potreba kao što su: zrak, hrana, voda, san, itd. U skladu s tim očekivan je kontinuiran i velik interes javnosti za pitanje zdravlja, zdravstva, a posljednjih godina i medicinske bioetike. U izlaganju će biti predstavljena analiza izvještavanja devet hrvatskih dnevnih novina u zadnjem kvartalu 2017. godine s fokusom na usporedbu edukativno-informativne uloge novina i senzacionalizma, usporedbu incidencije najčešćih bolesti od kojih oboljevaju i umiru Hrvati s količinom novinskih članaka na te teme i na kraju prisutnosti bioetičkih tema vezanih za medicinu u analiziranim člancima.

SLAVO GRGIĆ

*Katolički školski centar Ivan Pavao II., Bihać, Bosna i Hercegovina /
John Paul II Catholic School Centre, Bihać, Bosnia and Herzegovina*

MORALNO-ETIČKI VIDICI MENADŽMENTA

Menadžment je umjetnost obavljanja poslova putem ili uz pomoć drugih ljudi, prema definiciji koju je postavila Mary Parker Follett. To je proces oblikovanja i održavanja okruženja u kojem pojedinci, radeći zajedno u grupama, ostvaruju odabrane ciljeve. U izlaganju autor uz pojam menadžmenta veže i pojmove etike i morala te time ukazuje na primjenu etičkih i moralnih principa u poslovnom okruženju.

MORAL-ETHICAL PROSPECTS OF MANAGEMENT

Management is the art of business performance through or with the support of other people, according to a definition given by Mary Parker Follett. It is the process of the design and maintenance of the ambience in which individuals, working together in groups, pursue selected goals. In this paper, the author connects management with notions of ethics and morality, and through this points to the implementation of ethical and moral principles in the business environment.

DOMINIK HARRER

*Catholic Private University Linz, Austria /
Katoličko privatno sveučilište u Linzu, Austrija*

HUMAN BIOBANKS AND BODYMATERIALS: PROPERTY RIGHTS IN ONE'S OWN BODY FROM THE PERSPECTIVE OF A UNIVERSAL NORMATIVE ETHICS

In association with the so called 'human biobanks', which are seen as an overly important means of contemporary biomedical research, a special ethical and legal question is, who, if anyone, has property rights to human bodyparts, as well as to the related genetic information. The projected presentation will be focused on the rights related to the acquired body-materials themselves. The foundation of this right seems to be the right to the property of one's own body, which is controversial, as it refers to different philosophical positions: e.g., according to a pointedly libertarian approach, a person should have the right to do anything with her body, including selling or destroying it. The bioethical task will be to show which philosophical positions can support or disprove such absolute notions of 'self-ownership'.

HUMANE BIOBANKE I TJELESNI MATERIJALI: PRAVO VLASNIŠTVA NAD VLASTITIM TIJELOM U PERSPEKTIVI UNIVERZALNE NORMATIVNE ETIKE

Vezano za takozvane »humane biobanke«, koje se smatra iznimno važnim sredstvom suvremenih medicinskih istraživanja, postavlja se važno etičko i pravno pitanje: tko (ako itko) ima pravo vlasništva nad dijelovima ljudskoga tijela, kao i nad odgovarajućim genetskim informacijama? Ova će se prezentacija usredotočiti na prava povezana sa samim dobivenim tjelesnim materijalima. Čini se da je osnova ovog prava pravo vlasništva nad vlastitim tijelom, što je kontrovezno s obzirom na različite filozofijske pozicije: npr. prema zaoštrenom libertarijanskom pristupu, osoba treba imati pravo da čini sa svojim tijelom što god želi, uključujući njegovo prodavanje ili uništavanje. Cilj bioetike bio bi pokazati koje filozofijske pozicije mogu opravdati ili opovrgnuti takva apsolutna shvaćanja »vlasništva nad samim sobom«.

LEA HRVAT¹, IVANA ŠPANIĆ^{2,3}, IGOR SALOPEK¹

¹ Opća bolnica, Karlovac, Hrvatska / General Hospital, Karlovac, Croatia

² Klinika za psihijatriju Vrapče, Zagreb, Hrvatska / Vrapče Psychiatric Clinic, Zagreb, Croatia

³ Odjel za sestринство, Sveučilište Sjever, Varaždin, Hrvatska / Nursing Department, University North, Varaždin, Croatia

ULOGA TISKANIH MEDIJA U STIGMATIZACIJI OSOBA S MENTALNIM POTEŠKOĆAMA

Stigmatizacija predstavlja društvenu reakciju identificiranja na temelju osobina ili situacija pridruženih pojedincu ili specifičnoj društvenoj skupini te njihovu diskriminaciju prouzročenu stereotipima i predrasudama. Posebnu ulogu u stigmatizaciji imaju mediji (digitalni i tiskani) koji u potrazi za senzacionalizmom nerijetko napisima sugeriraju generalizirajuću opasnost, diskreditaciju ili iskrivljenu sliku osoba s mentalnim poteškoćama. S druge strane, profesionalnim i etičnim pristupima psihijatrijskoj problematici, mogu dati izrazit doprinos redukciji stigme, poboljšanju kvalitete života pojedincima te ukupnoj afirmaciji mentalnog zdravlja. U ovom izlaganju prikazat ćemo rezultate istraživanja kojim smo, pregledom izdanja tri najtiražnije dnevne novine u Hrvatskoj u 2017. godini, utvrdili broj i odnose afirmativnih i stigmatizirajućih naslova u kontekstu mentalnog zdravlja. S obzirom na rezultate, zaključno je važno istaknuti profesionalnost novinara te njihovu edukaciju u području mentalnog zdravlja zbog njihova velikog utjecaja na opću populaciju po pitanju shvaćanja i prihvaćanja osoba s mentalnim poteškoćama.

THE ROLE OF PRINT MEDIA IN THE STIGMATISATION OF PEOPLE WHO SUFFER FROM MENTAL ILLNESSES

Stigmatisation represents the negative social response of identification on the basis of traits and situations that are characteristic for an individual, or a specific social group. Also, it includes the discrimination of individuals or social groups that are caused by stereotypes and prejudice. Media, both digital and print, play a substantial role in this because they often use titles that suggest general danger, that discredit or wrong people who suffer from mental illnesses. This happens because the media, in general, promote sen-

sationalism in most cases. On the other hand, media can contribute a great deal to the reduction of stigmatizing and can improve individuals' quality of life. All of this can be achieved if professional and ethical approaches are applied. In this presentation, results of research based on the three most popular Croatian newspapers in 2017 will be demonstrated. Results were obtained that determined the number and the relations between affirmative and stigmatized titles that refer to the context of mental health. According to our results, the conclusion is that journalists' professionalism and education about mental health has a huge impact. The reason for this is that they have an immense influence on people in general when it comes to understanding and accepting those people who suffer from mental illnesses.

IVANA IVANČIĆ MEDVED

*Srednjoškolski đučki dom, Osijek, Hrvatska /
High School Dormitory, Osijek, Croatia*

DESET ŽIVOTNIH PODRUČJA UNUTAR PLURIPERSPEKTIVNOSTI BIOETIKE

Promatrajući bioetiku iz očišta potreba sadašnjosti, dolazimo do konstatacije o njezinoj pluriperspektivnosti koja život sagledava u različitim interakcijama i promišljanjima unutar integrativne bioetike kao pitanje o vlastitoj aktualnosti i autentičnosti te pokušaj samoosvješćavanja i stvaranja vlastite perspektive. To se umnogome upotpunjuje s Kierkegaardovim pitanjem puta od običnog opstanka do zbiljskog egzistiranja u kojemu se pojedinac suočava s vlastitom egzistencijom i preuzimanjem odgovornost za nju, odnosno gdje subjektivni egzistencijski mislilac preobraća svoje mišljenje u postojanje te na taj način bira samoga sebe. Poput nietzscheovske volje za moć, odnosno izvršenja svoga postojanja i nastanka vlastite autentičnosti i zadovoljstva, možemo govoriti o deset životnih područja na kojima se tijekom života ostvarujemo i unutar kojih sagledavamo svoje djelovanje, vlastitu perspektivu i ostvarenje zadovoljstva.

TEN AREAS OF LIFE WITHIN THE PLURIPERSPECTIVISM OF BIOETHICS

By looking at bioethics from the purview of present needs, we conclude that pluriperspectivism looks at life in various interactions and reflections from within integrative bioethics largely as a matter of its own actuality and authenticity and attempts to create a personal perspective. This is largely complemented by Kierkegaard's quest for a journey from ordinary survival to real existence in which an individual faces his own existence and assumes responsibility for it, that is, where a subjective existential thinker transforms his thinking into existence and thus chooses himself. As in Nietzsche's will to power, that is about the fulfillment of existence and creating one's own authenticity and satisfaction, we can talk about the ten life areas in which we accomplish ourselves and within which we can look at our actions, and at our own perspective and the achievement of satisfaction.

LUKA JANEŠ

*Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb, Croatia*

**INTEGRATIVNA BIOETIKA KAO MAJEUTIKA
NOVE ZNANSTVENE EPOHE I
TELEOLOŠKI MOST IZMEĐU *PSYCHE* – *BIOS* – *EPISTEME***

U izlaganju će se tvrditi da integrativna bioetika – orijentacijska disciplina, filozofski i znanstveno iznjedrena, sintetizirana i potvrđivana iznimno potentnim, te povijesno nužnim metodološkim postulatima i predmetnom senzibilnošću – predstavlja teleološki totalitet spoznajnog zbivozborstva. Cilj je dokazati da, uz navedeni spoznajno-etički credo, integrativna bioetika predstavlja majeutičku platformu za opredmećivanje nove paradigme znanosti, čija relevancija seže umnogome dalje i šire od potvrđivanja pragmatičkih dosega partikularnih znanosti i popratnog narcizma (kao i moralnog nihilizma) znanstvene disciplinarnosti, pritom se protežući na sve pore znanja i znanstvenosti, stremeći apsolutnoj znanosti života samog. Predmetni panel oprimjerivanja navedene teze seže u pregršt orijentativnih smjernica, a u ovom će izlaganju fokus rasprave biti usmjeren na semantičke analogije konstelativnog terceta *psiha* – *život* – *znanje*.

**INTEGRATIVE BIOETHICS AS THE MAIEUTICS FOR THE
NEW SCIENTIFIC EPOCH AND THE TELEOLOGICAL
BRIDGE BETWEEN *PSYCHE* – *BIOS* – *EPISTEME***

In the presentation it will be argued that integrative bioethics – understood as an orientational discipline, that is philosophically and scientifically derived, synthesized, and confirmed by extremely potential and historically necessary methodological postulates and subject sensibility – presents the teleological totality of epistemic utterbeingness. The aim is to prove that, along with the epistemo-ethical credo, integrative bioethics is representing the maieutic platform for the emergence of a new paradigm of science, where its relevance goes far further and broader than the confirmation of pragmatic reaches of particular sciences and accompanying

narcissism (as well as moral nihilism), of scientific discipline. At the same time, it is spreading to all pores of knowledge and science, fading to the absolute science of life itself. The subject board of examining this thesis reaches into a handful of orientational guidelines, and in this exposition, the focus of the discussion shall be geared towards the semantic analogy of the constellative trio of *psyche – life – knowledge*.

ANTUN JAPUNDŽIĆ¹, ANA JELIČIĆ²

¹ Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

² Sveučilišni odjel za forenzične znanosti, Sveučilište u Splitu, Hrvatska / University Department of Forensic Sciences, University of Split, Croatia

ETIKA I OSOBA U MISLI CHRISTOSA YANNARASA

Suvremeni grčki filozof i teolog Christos Yannaras, značajan po svojoj misli i djelima, posebice u kontekstu grčke filozofije i teologije, među raznim argumentima kojima se bavio unutar svojih istraživanja posebno je mjesto i interes pokazivao za temu ljudskog djelovanja, odnosno etike. Baveći se pojmom osobe, kao autor kršćanskog personalizma, Yannaras stavlja u relaciju osobu i etiku. U tom kontekstu važno je istaknuti da on etos promatra ponajprije kao način življenja, pripisujući upravo etosu ontološko-egzistencijalnu dimenziju. Stoga se u izlaganju prikazuje razumijevanje etike i etosa od strane ovog suvremenog grčkog autora kao i utjecaje koji su pridonijeli takvu shvaćanju etike i osobe.

ETHICS AND THE CONCEPT OF PERSON IN CHRISTOS YANNARAS' THOUGHT

The contemporary Greek philosopher and theologian, Christos Yannaras, famous for his thoughts and works especially in the context of Greek philosophy and theology, amongst the various objects of his studies, liked and often discussed the subject of human activity or ethics. In dealing with the concept of a person, as an author writing on Christian personality, Yannaras puts into relationship the person and ethics. In this context, it is important to point out that an ethos is primarily viewed as a way of life, where ethos is attributed precisely to the ontological-existential dimension. In this paper, the authors present the understanding of ethics and ethos by this contemporary Greek author. Also, they try to indicate those philosophers that have contributed to and influenced Yannaras' understanding of ethics and person.

VLADIMIR JELKIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of
Osijek, Croatia*

ODGOVORNOST IZ BIOETIČKE PERSPEKTIVE

Svjedoci smo i sudionici onoga što Hans Jonas naziva »iznenadnim obratom u sudbini prirode« te stoga pitanje odgovornosti ne možemo zaobići u traženju izlaza iz očigledne stranputice »baconovskog doba«. To je ono što Nietzsche zove »odgovornošću prema životu« (koju moramo naučiti!). Kršćanski rečeno, čovjek mora biti uklopljen u konačni spas svijeta, a ne u bijeg od svijeta – u suprotnome, vlastitom odgovornošću krećemo u grijeh. Pitanja koja moramo sebi postaviti pitanja su o granicama naše odgovornosti, izvoru naše odgovornosti te obvezno o odnosu moći i odgovornosti. Nije nevažno ni pitanje o odnosu prema Bogu ili »višoj instanci«. Ne možemo ga izbjeći zbog širine bioetičkog i povijesnog konteksta u koji je uklopljen problem odgovornosti. Smatramo da su ta pitanja aktualna i da zaslužuju odgovore primjerene suvremenosti.

RESPONSIBILITY – FROM A BIOETHICAL PERSPECTIVE

We are both witnesses and participants in what Hans Jonas calls “a sudden turn in the destiny of nature”; therefore, we cannot avoid the question of responsibility when we are looking for a way out from an obvious side-track of “the Baconian Age”. This is what Nietzsche calls “the responsibility towards life” (which we have to learn!). To put it in a Christian way, man must be integrated in the final salvation of the world and not in the escape from it – otherwise our own responsibility leads us to sin. The questions we have to ask are those about the limits of our responsibility, the source of our responsibility, and, necessarily, about the relationship between power and responsibility. The question about the relationship towards God or some “higher entity” is not of lesser importance, either. We cannot avoid this issue because of the broadness of the bioethical and historical context of which the issue of responsibility is an integral part. We hold that these questions are current, and that they deserve answers that are appropriate to this age we live in.

ŽELJKO KALUDEROVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia*

PALINGENESIA »SICILSKE MUZE«

Autor istražuje antecedente stanovišta tzv. neantropocentričkog proširenja etike i nalazi ih u fragmentima prvih *fizičara*, u kojima se apostrofira svojevrsna pomiješanost tjelesnog i duševnog elementa, odnosno srodstvo svih varijeteta života. Empedoklo i njegovi sljedbenici su, u tom kontekstu, naglašavali da su ljudi u srodstvu ne samo jedni s drugima ili s bogovima nego i sa živim bićima koja nemaju dar govora. Ono zajedničko što ih sve spaja jest neki dah, kao neka duša, koji se prostire kroz čitav *kozmos* i koji ljude sjedinjuje sa svima njima. Ako ih ljudi budu ubijali ili se hranili njihovim mesom, počinili će nepravdu i ogriješiti se o božanstva u istoj mjeri kao da uništavaju svoje srodnike. Zato su italjski filozofi i savjetovali da se ljudi suzdržavaju od oduševljenih bića, tvrdeći da bezbožno postupaju oni »koji toplom krvi blaženih crvene žrtvenik«. *Palingenesia*, konačno, mislio je Empedoklo, podrazumijeva da ljudi doslovno ubijaju vlastite srodnike, odnosno da čovjek koji konzumira meso može pojesti svoga sina, kao i sin oca, ili da djeca mogu pojesti svoju majku zato što su oni izmijenili obličje.

PALINGENESIA OF THE “SICILIAN MUSE”

The author investigates the antecedents of the views of the so-called non-anthropocentric expansion of ethics, and finds them in the fragments left by the first *physicists*. These texts emphasize a type of obfuscation of corporeal and mental elements, i.e. kinship of all varieties of life. Empedocles and his followers emphasized that men are kin not only to each other or with the gods, but also with all living beings which do not have the gift of speech. The common factor that connects them all is breath, a sort of soul, which extends throughout the entire *cosmos* and unites men with all that lives. Therefore, if people would kill or eat the flesh of living creatures, they would commit injustice and sin towards deities to the same extent as if they destroyed their own relatives. For that reason, the Italian philosophers advised man to abstain from killing ensouled (living) beings,

arguing that it is a sacrilege committed by “those who drench altars with warm blood of the blessed”. Finally, *palingenesia*, according to Empedocles, means that men are literally killing their relatives, inasmuch as the man who eats meat can eat his son, as the son can eat his father, or that children can eat their mother because of potential shifts in/of form.

MARINA KATINIĆ

XVth Gymnasium, Zagreb, Croatia /

XV. gimnazija, Zagreb, Hrvatska

CONTACT WITH GREENERY IN EDUCATION: *BIOPHILIA VS. VIDEOPHILIA*

Human contact with greenery and some animals is often considered an environmental issue, as it contributes to a heightened sensibility towards endangered non-human life-forms and ecosystems. However, it is also a developmental and an educational issue. Many natural scientists believe that the decline in children's contact with nature is contributing to anxiety, increased deficits of attention and, consequently, to the deficit of self-discipline. While an overload of sensory data and the information-processing demands of everyday life cause attentional fatigue, it seems that greenery provides attentional restoration (Sigman, 2009), and improves self-discipline (Kuo and Taylor, 2009). As exposure to greenery provides significant physical and psychological benefits to children and youth, the concept of *biophilia* (Wilson, 1984), and not solely *videophilia*, should be promoted in both educational and parental environments.

KONTAKT SA ZELENILOM U ODGOJU I OBRAZOVANJU: *BIOFILIJU UMJESTO VIDEOFILIJU*

Ljudski kontakt sa zelenilom i nekim životinjama često se smatra ekološkom temom, budući da izgrađuje senzibilitet prema ugroženim ne-ljudskim oblicima života i ekosustavima. Međutim, to je i tema relevantna za razvojnu psihologiju te odgoj i obrazovanje. Mnogo prirodoslovaca vjeruje da opadanje kontakta djece s prirodom doprinosi anksioznosti, manjku pažnje i, posljedično, manjku samodiscipline. Kao što previše podražaja i zahtjeva za obradom podataka u svakodnevnom životu uzokuje zamor pažnje, tako se čini da zelenilo omogućuje povrat pažnje (Sigman, 2009) i samodiscipline (Kuo i Taylor, 2009). Budući da izloženost zelenilu pruža značajnu tjelesnu i psihološku dobrobit djeci i mladima, trebalo bi promicati koncept *biofilije* (Wilson, 1984), a ne samo *videofilije*, u roditeljskom odgoju i školskim odgojno-obrazovnim procesima.

IVICA KELAM, IRELLA BOGUT, ŽELJKO POPOVIĆ

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

FILANTROKAPITALIZAM – POSLJEDNJA GRANICA KAPITALIZMA

Filantropija je jedna od najbrže rastućih industrija u globalnoj ekonomiji. Filantropi milijarderi imaju neviđenu moć u kreiranju obrazovne politike, usmjeravaju razvoj globalne poljoprivrede i diktiraju trendove u globalnoj zdravstvenoj politici. Umjesto nesebičnog pomaganja, filantrokapitalizam se u svojoj biti pokazuje kao ultimativni način stjecanja profita pod krinkom humanosti. Velike dobrotvorne organizacije zamjenjuju državne institucije kao pružatelje socijalnih usluga. Zbog svoje veličine, financijske moći i političkog utjecaja, filantrokapitalisti poput Billa Gatesa uspješno nameću svoju viziju rješenja globalnih problema, pri čemu naglasak stavljaju na saniranje posljedica, ali ne i na uklanjanje uzroka. U radu ćemo nakon analize pojma filantrokapitalizma, na primjeru promocije genetički modificiranih usjeva u Africi, ukazati na opasnost koju filantrokapitalizam predstavlja za budućnost demokracije i ljudskih prava.

PHILANTHROCAPITALISM – THE FINAL FRONTIER OF CAPITALISM

Philanthropy is one of the fastest growing industries in the global economy. Philanthropic billionaires have an unprecedented power in creating education policy, in directing the development of global agriculture, and in dictating trends in global health policy. Instead of providing altruistic aid, philanthropic capitalism is essentially an ultimate means of gaining profit under the guise of helping humanity. Large charities, then, replace state institutions as social service providers. Due to their scope, financial power and political influence, philanthrocapitalists, such as Bill Gates, successfully promote their vision of global problem solving, and in so doing they focus on the symptoms and consequences of the problems, rather than removing the causes. In this paper, we will first analyse the concept of philanthrocapitalism through the promotion of genetically modified crops in Africa; then, we will point to the danger that philanthrocapitalism represents for the future of democracy and human rights.

KATICA KNEZOVIĆ

*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Fakultät für Lehrerausbildung, Universität Zagreb, Kroatien*

BIOETIČKO VREDNOVANJE METODA OPLEMENJIVANJA BILJAKA – OD KRIŽANJA DO *GENOME EDITINGA*

Temeljni je pristup u etičkom vrednovanju da su metoda, postupak ili sredstvo po sebi neutralni, a prihvatljivost ili neprihvatljivost, odnosno ispravnost ili neispravnost njihove primjene ovisi o svrsi ili cilju. Još od vremena lovca i sakupljača čovjek je, da bi se prehranio, utjecao na svoj okoliš i suodnose u njemu, počevši od nesvjesnog utjecaja odabirom boljih grla i plodova, do svjesnog križanja i oplemenjivanja životinja i biljaka. Na tom putu razvile su se razne metode koje su se bazirale na vertikalnom prijenosu gena na kojem je počivala čitava evolucija. Razvitkom molekularne genetike i primjenom horizontalnoga prijenosa gena, posebice u poljoprivredi, znanstvenici su naišli na otpor javnosti temeljen na kriteriju neprirrodnosti, što je dovelo do stvaranja posebnih zakona kojima se regulirao genetički inženjering, stvaranje genetički preinačenih organizama, njihovo iznošenje u okoliš i stavljanje u promet. Nove metode oplemenjivanja biljaka, pod zajedničkim imenom *genome editing*, ne temelje se na horizontalnom prijenosu gena, a i otkriće transpozona (preskačućih gena) relativira načelo prirodosti i traži novo vrednovanje biljaka oplemenjenih *genome editingom*.

BIOETHISCHE BEWERTUNG VON PFLANZENZÜCHTUNGSMETHODEN – VON DER KREUZUNG BIS ZUR GENOMBEARBEITUNG (*GENOME EDITING*)

Der grundlegende Ansatz der ethischen Bewertung heißt: die Handlungsmethode, der -verfahren oder die -mittel sind an sich neutral. Die Annehmbarkeit oder Unzulässigkeit, die Korrektheit oder Fehlfunktion ihrer Anwendung hängt vom Handlungszweck oder -ziel ab. Seit seiner Zeit des Jägers und des Sammlers hat Mensch seine Umwelt beeinflusst und verändert, angefangen von den unbewussten Beeinflussungen durch Auslese bis hin zum bewussten Kreuzen in der Tier- und Pflanzenzüchtung. Auf diesem

Weg entwickelten sich verschiedene Methoden, aufgrund der vertikalen Genübertragung, als die Basis der gesamten Evolution. Die Entwicklung der molekularen Genetik und die Anwendung des horizontalen Gentransfers, vor allem in der Landwirtschaft, verursachte einen heftigen Widerstand in der Öffentlichkeit gegenüber der Wissenschaftler. Der Widerstand basierte auf der Unnatürlichkeit der Verfahren in der Gentechnik. Solche Annahme führte zur Schaffung von spezifischen Gentechnikgesetzen im Umgang mit gentechnisch veränderten Organismen, ihrer Freisetzung und Vermarktung. Neue Methoden der Pflanzenzüchtung, genannt als *genome editing* (Genombearbeitung), die nicht auf einem horizontalen Gentransfer beruhen, und die Entdeckung der springenden Gene (Transposons), führte zur Relativierung des Natürlichkeitsprinzips und verlangt eine neue Bewertung der *genomically edited* Pflanzen.

IVNA KOCIJAN, MARIJA BRDAREVIĆ

Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska /

University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia

SUROGATNO MAJČINSTVO – POSTOJE LI FIZIOLOŠKE I PSIHOLOŠKE POSLJEDICE PO ZAMJENSKU MAJKU I DIJETE ILI JE BAŠ SVE RUŽIČASTO?

O surogatnom majčinstvu sve više se govori kao o načinu na koji neplodni parovi, homoseksualni parovi, samci ili osobe i parovi koji žele imati djecu, ali kojima trudnoća nije visoko na listi prioriteta, mogu ostvariti svoje roditeljstvo. Mnogo je moralnih i pravnih dvojbi oko surogatnog majčinstva. U većini zemalja ono je zabranjeno, a tamo gdje je dopušteno zakonska se regulativa razlikuje pa se negdje odobrava altruističko zamjensko majčinstvo, a drugdje i komercijalno. Tamo gdje je dopušteno ili nije regulirano, ono je postalo unosan biznis od kojeg profitiraju agencije specijalizirane za posredovanje između potencijalnih roditelja i zamjenske majke koja je najčešće stanovnica neke od slabo razvijenih zemalja i/ili je slabog socioekonomskog statusa. Ne čudi stoga da mnogi kritičari surogatnog majčinstva ovaj novi oblik prekograničnog biznisa smatraju eksploatirajućim. Fiziološki i psihološki aspekt surogatnog majčinstva po zamjensku majku uglavnom se zanemaruje, a o posljedicama odvajanja djeteta od majke neposredno ili u kratkom periodu po rođenju gotovo da se i ne govori, iako je poznata važnost emocionalne povezanosti majke i fetusa u prenatalnom razdoblju, način poroda te važnost dojenja i povezujućeg roditeljstva za optimalan tjelesni, psihološki i emocionalni razvoj djeteta. Sve su to čimbenici kojih su djeca surogatnih majki lišena već u startu.

SURROGACY – ARE THERE PHYSIOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL CONSEQUENCES TO THE MOTHER AND BABY OR IS IT ALL ROSE-COLOURED?

Increasingly, surrogacy is being presented as a way in which infertile couples, homosexual couples, singles or persons/couples wanting to have children but for whom pregnancy is not high on the list of their priorities, can realize their desire to become parents. There are many moral and legal doubts raised about the issue of surrogacy. In most countries, it is illegal,

and in those countries where it is permitted, legal regulations differ. Some countries allow altruistic surrogacy, and others also permit commercial surrogacy. Where it is permitted and not well regulated, it has become a lucrative business that brings profit to agencies specializing in mediating between potential parents and the surrogate mother. Often these surrogate mothers are residents of one of the more poorly developed countries and/or they come from poorer socioeconomic groups. It is no wonder, therefore, that many critics of surrogacy find this new form of cross-border business to be exploitative. The physiological and psychological aspects of the surrogate pregnancy to the mother are largely neglected, and the consequences of separating the child from the birth mother immediately after delivery, or in a short period after the birth, go largely unmentioned, although the importance and significance of the emotional connection between the mother and the fetus in the prenatal period is well known. In addition, factors such as the importance of breastfeeding and the attachment to parents for the optimal physical, psychological and emotional development of the child are significant. These are all factors that the children of surrogate mothers are deprived of at the very beginning of their lives.

MARKO KOS

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

ETIKA U FILOZOFIJI TEHNOLOGIJE

Pitanja koja nam se nameću dinamikom suvremenog znanstvenog napretka u sferi tehnologije i tehnike iziskuju bolje fundiranje pojedinih aspekata specifičnih disciplina aktualnih znanstvenih područja. U kontekstu etike i bioetike sestriškom disciplinom koja nastoji ishoditi nova rješenja postaje filozofijska disciplina – filozofija tehnike. Filozofija tehnike utemeljena je 1877. godine djelom *Grundlinien einer Philosophie der Technik* njemačkog filozofa i geografa Ernsta Kappa. Nažalost, od njezina »fundiranja« mnoga pitanja i definicije vezane uz područje filozofije tehnologije ostaju otvorena. Izlaganjem se nastoji prikazati bazični model za »hvatanje u koštac« sa stvarnim etičkim problemima što dolaze iz filozofijske kritike tehnologije.

ETHICS IN PHILOSOPHY OF TECHNOLOGY

The questions that arise within the dynamics of contemporary scientific advances in the fields of technology and technique require of its participants a better grasp of fundamentals that relate to particular aspects of specific disciplines within the scientific field. In the context of ethics and bioethics, the discipline that seeks such new approaches and solutions is the philosophical discipline identified as the philosophy of technology. The philosophy of technology was founded in 1877, with the work, *Grundlinien einer Philosophie der Technik*, authored by the German philosopher and geographer, Ernst Kapp. Unfortunately, since its “founding”, many questions and definitions relating to the field of the philosophy of technology remain open. The paper seeks to present a basic model for “capturing” ethical problems based on the work of the philosophical critics of technology.

URŠKA LAMPRET

*Faculty of Theology, University of Ljubljana, Slovenia /
Teološki fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

GENDER DISCRIMINATION IN SKI JUMPING

Why are women not given equal opportunities to be professionals in ski jumping as men are? The arguments against women include such perspectives as a genuine interest for women's health, certain protective points of view, the physical inferiority and supposed physical disadvantages of women which are in some cases and contexts incorrect, irrelevant, insufficient and easily contradicted. Ski jumping is the only Olympic discipline which remained exclusively male until 2014. This was the case not only at the Olympic Games, but also in general practice. Women are not allowed to practice, let alone to compete, on the ski flying hill, even though they have proved that they are capable of flying. It is indicative that there are many articles that deal with women's participation in ski jumping at the Olympics (Gleaves 2010, Laurendeau 2010, Travers 2011, Young 2010, Andersen & Loland 2016, Findley 2013), while there is almost no discussion about the prohibition of women practicing on flying hills (Hämäläinen 2014, Pakaslahti 2017). Can these issues also be related to the sponsors and money that athletes receive from the increased popularity of the sport (Hämäläinen 2014, English 1995)?

RODNA DISKRIMINACIJA U SKIJAŠKIM SKOKOVIMA

Zašto žene nemaju jednake mogućnosti da se profesionalno bave skijaškim skokovima kao što to čine muškarci, pitanje je koje postavljamo imajući u vidu da su argumenti (kao što su iskrena briga za žensko zdravlje, zaštitničko stajalište, inferiornost i moguće tjelesne ozljede) često pogrešni, irelevantni, nedovoljni i lako opovrgljivi. Skijaški su skokovi jedina olimpijska disciplina koja je, do 2014. godine, bila isključivo muška, i to ne samo na Olimpijskim igrama nego i općenito. Ženama nije bilo dopušteno da se natječu, pa čak ni da se bave tim sportom, premda su dokazale da su sposobne skakati. Indikativno je da ima mnogo članaka koji se bave ženskim sudjelovanjem u skijaškim skokovima na Olimpijadi (Gleaves 2010, Laurendeau 2010, Travers 2011, Young 2010, Andersen & Loland 2016, Findley 2013), ali skoro da uopće nema rasprave o zabrani pristupa ženama na skakaonice (Hämäläinen 2014, Pakaslahti 2017). Ima li to veze sa sponzorima i novcem koji sportaši dobivaju zahvaljujući popularnosti tog sporta (Hämäläinen 2014, English 1995)?

STIJEPO LETUNIĆ

*Sveučilište u Dubrovniku, Hrvatska /
University of Dubrovnik, Croatia*

OKOLNOSTI PRIMJENE BIOETIKE – PROCESI U MEĐUNARODNOJ EKONOMIJI

U drugoj polovini dvadesetog stoljeća granice nacionalnih država gube na značenju. Restrukturiranje svjetskih ekonomija odvija se u važnom procesu globalizacije i zbog selidbe kapitala zbog nižih nadnica. Konstelacija država i skupina država u međunarodnoj ekonomiji umnogome ovisi o disperziji tehnologije i tehnološke inovacije. Tehnologija ima ključnu ulogu u determiniranju produktivnosti. Primjeri država bogatih primarnim resursima pokazuju da dodatni prihodi ne pridonose razvoju pojedinih privreda u jednakoj mjeri. U empiriji se većina trgovine industrijskim proizvodima odvija između ekonomski najrazvijenijih država. Društveni konstrukt ima snažne reperkusije na ekonomiju. Institucionalni faktor veću ulogu ima u zemljama u razvoju. U suvremenoj međunarodnoj ekonomiji i politici nema značajnije teme od ljudskih prava. U neoliberalnom diskursu može se polemizirati o tome da bi tržište bilo sveobuhvatno, međutim, potreban je bioetički pristup tehnologiji i ekologiji.

CONDITIONS OF THE APPLICATION OF BIOETHICS – PROCESSES IN WORLD ECONOMY

In the second half of the 20th century, borders of nation-states lose their significance. The restructuring of individual economies takes place in the important process of globalization, which is also due to the migration of capital which is attracted to countries where lower wages are possible. The constellation of states and groups of states in the international economy largely depends on the dispersion of technology and technological innovation. Technology has a crucial role in determining productivity. Observing those economies rich with primary resources shows that additional revenues do not contribute to the development of individual countries in equal measure. Empirically, the majority of trade in industrial products takes place between the economically most developed countries. Social constructs have strong repercussions on the economy. Institutional factors play a greater role in developing countries. In the contemporary international economy and attendant political discourse, there is no more significant topic than human rights. In the neoliberal framework, it may be argued that the market could be comprehensive, but that a bioethical approach to technology and ecology is needed.

ROSANDA LOVRIĆ

*Srednja škola Metković, Hrvatska /
Secondary School, Metković, Croatia*

UTJECAJ MEDIJA NA KOMUNIKACIJU U OBITELJI

Rad se bavi krizom komunikacije između roditelja i djece, uvjetovanim medijima, kao i samom ugroženošću komunikacije u društvu. Kako je smisao života očuvati ga, briga o djeci jedna je od najvažnijih funkcija biotike. Komunikacija je osnovna ljudska potreba i kao takva je preduvjet za ostvarivanje međuljudskih odnosa. Posebno je izražena prisutnost medija u životima mladih ljudi, čak i do razine ovisnosti. Na početku rada teorijski se obrađuju sam pojam komunikacije, procesi komunikacije i oblici komunikacije. Poseban se naglasak stavlja na utjecaj medija na komunikaciju u obitelji, a u okviru toga obrađuju se obitelj kao osnovna i polazna stanica svake osobe te mediji kao »virtualna obitelj«. Nadalje se pokušava dati moguće rješenje problema kroz medijski odgoj te medijsko opismenjavanje.

THE INFLUENCE OF THE MEDIA ON COMMUNICATION IN THE FAMILY

The paper deals with the crisis of communication between parents and children currently influenced by media, as well as about the vulnerability of communication in society. The purpose of life is to preserve it; therefore, care about children is one of the most important functions of bioethics. Communication is a basic human need and it is a postulate for achieving functional human relations which affects the lives of youth, even down to the level of addiction. Due to these negative situations, society is spooked about the problems but lacks any permanent awareness and possible solutions. At the beginning of this thesis, ideas about communication, communication processes, forms of communication are identified. The emphasis is on the impressions and effects of the media on communication in the family, as well as considering the family as the base and starting point of every person. Media as providing a "virtual family" is also explored. Finally, a possible solution to the problem is offered via media education and the increasing need for media education.

IVANA MITAR

*Kaštel Novi, Hrvatska /
Kaštel Novi, Croatia*

PRIKAZ DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U MEDIJIMA

Prikaz djece s teškoćama u razvoju u medijima tema je koja nije u dovoljnoj mjeri istražena. Na početku rada analizirat ćemo definiciju djece s teškoćama u razvoju, prikaz djece u medijima i način izvještavanja te progovoriti o pravima djece. Nakon toga obradit ćemo način izvještavanja te načela i smjernice za etičko izvještavanje o ovoj temi. Potom ćemo objasniti metodologiju istraživanja i prikazati, analizirati i raspraviti rezultate koji bi trebali pokazati koliko se izvještava na tu temu i koliko se novinari pridržavaju etike pri izvještavanju. S obzirom na to da je ovakvih istraživanja u Republici Hrvatskoj vrlo malo, rezultati mogu biti od velike koristi kako stručnoj tako i široj javnosti.

CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DIFFICULTIES IN THE MEDIA

The topic of children with developmental difficulties as covered in the media has not been sufficiently researched. At the beginning of our paper, we shall analyse the definition of children with developmental difficulties, and the issues around the presentation of children in the media, and we shall also talk about children's rights. After that, we shall address the method of reporting, and the basic principles and guidelines required for ethical reporting on this topic. Furthermore, we shall explain the methodology of our research and present, analyse and discuss the results that should increase coverage on this topic. Whether journalists adhere to any ethical standards while reporting on these issues, and in what capacities and scope will also be considered. Considering that this type of research is scarce in the Republic of Croatia, the results may be of great benefit to both professional and the general public.

TOMISLAV NEDIĆ

Osijek, Hrvatska /

Osijek, Croatia

STATUS I POLOŽAJ ŽIVOTINJE U PRAVU

Od samih početaka suživota čovjeka i životinje, životinja je bila jedno od glavnih sredstava čovjeka u zadovoljenju njegovih egzistencijalnih potreba, ali i ostalih ciljeva koje je čovjek zadao. Samim time, životinja se oduvijek smatrala pravnim objektom, odnosno stvari, te je isključivo takav status imala u pravu. No novija istraživanja u pravnoj teoriji (u pravnoteorijskim i pozitivnopravnim granama) i praksi preispituju takav status te postavljaju životinju kao potencijalnog nositelja subjektivnih prava, odnosno kao potencijalni subjekt prava. Nesumnjivo je da se životinja u pravnoj praksi, načelno, još uvijek smatra pravnim objektom, no postoje i one situacije koje ne potvrđuju takvo stajalište i koje su, koristeći pravno tumačenje, navele pravne teoretičare na razmatranje takvog statusa. Pitanje položaja životinje u pravu određeno je i onim još važnijim – razradom i tumačenjem pravnih izvora koji uređuju zaštitu cjelokupnog životinjskog integriteta, njezina života, zdravlja i dobrobiti.

THE STATUS AND POSITION OF ANIMALS IN THE LAW

From the beginning of the coexistence of man and animal, the animal was one of the principal instruments of man in fulfilling his existential needs, but also in meeting other goals that man had set. Thus, the animal has always been regarded as a legal object, and that status was continuously present in the law. However, recent research in legal theory (in the branches of theory of law and positive law), and practice re-examine this status and now place animals as potential holders of personal rights, i.e. as potential subjects of the law. Undoubtedly, in legal practice, the animal is still considered a legal object, but there are also situations that do not corroborate such a position and which, in the use of legal interpretation, have provided legal theorists reasons to reconsider such status. The question of the position of the animal in the law is also being determined by those essential aspects – notably by elaborating and interpreting the legal sources that regulate the protection of animal integrity, and their lives, health and welfare.

MARIJANA NEUBERG

*Sveučilište Sjever, Varaždin, Hrvatska /
University North, Varaždin, Croatia*

AUTONOMIJA OSOBA STARIJE DOBI

Važnost uspješnog i zdravog starenja temelji se na autonomiji, odnosno starija populacija mora biti u stanju donositi odluke o vlastitom životu. Sastavni su dio autonomije: sloboda od kontrole i utjecaja drugih, sloboda od ograničenja koja sprečavaju izbor, sloboda od neodgovarajućeg razumijevanja. Goffman spominje »kontaminaciju osobnosti« i opisuje je kao otuđenje osobnih stvari dolaskom u instituciju, pregled cijelog tijela koji je neugodan i ponekad ponižavajući, kao i ulazak zdravstvenog osoblja u svako vrijeme i doba dana u sobu korisnika. Preseljenje u novu sredinu, koja je najvjerojatnije zadnje utočište, samo je po sebi izvor stresa. Ne potiče se samostalnost korisnika, brže je nahraniti korisnika s tremorom ruku, nego čekati da jelo pojede sam, što dovodi do još većih frustracija korisnika. U prevenciji nasilja nad osobama starije dobi danas je potrebno promatrati starije osobe kao odgovorne osobe koje žele znati uzroke svojih simptoma i mogućnosti za svoje liječenje.

AUTONOMY OF ELDERLY PEOPLE

The importance of successful and healthy aging is based on autonomy, i.e. the elderly population has to be capable of making their own decisions about their own lives. The main components of autonomy include: freedom from the control and influence of others, freedom from restrictions that obstruct choice, and freedom from inadequate levels of understanding. Goffman mentions "personality contamination", and describes it as alienation caused by arriving in an institution with/without personal belongings, a whole body examination which can be unpleasant and sometimes degrading, as well as when medical staff enter at any time the person's room. Moving to a new environment, for many a last resort, is by its nature a source of stress. Encouraging one's independence is not something the institutions promote, thus, it is easier to feed patients with trembling hands than to wait for them to do it for themselves. In preventing violence against elderly people, it is important to observe them as responsible people who want to know the reasons for their symptoms and what possibilities exist to improve their conditions.

**AMER OVČINA^{1,2}, HAMID PALALIĆ²,
ERNELA EMINOVIĆ¹, HADŽAN KONJO¹**

*¹ Klinički centar, Sveučilište u Sarajevu, Bosna i Hercegovina /
Clinical Centre, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina*

*² Sveučilište »Vitez« u Travniku, Bosna i Hercegovina /
Vitez University in Travnik, Bosnia and Herzegovina*

ORGANIZACIJSKO PONAŠANJE U KONTEKSTU NAČELA POSLOVNE ETIKE

Organizacija je društvena zajednica koju čine ljudi različitih osobnih karakteristika. Svaka organizacija ima svoj cilj i svoj ciklus razvoja čija uspješnost ovisi o ponašanju ljudi. Organizacijsko ponašanje i organizacijska kultura nezaobilazna su komponenta menadžmenta jer je to osnovno polazište za uspješno planiranje, organiziranje, vođenje i kontrolu rada organizacije. Da bi organizacija imala uspješnu perspektivu rasta i razvoja, neophodno je da slijedi etička načela, odnosno da uspostavi ravnotežu između profitabilnosti i etičnosti. Etički principi dobre organizacije su razumijevanje i oblikovanje ponašanja članova organizacije, što u konačnici utječe na razinu performansi same organizacije, ali i zadovoljstvo radom samih članova organizacije. U radu će biti prikazano istraživanje o zadovoljstvu zaposlenika u aspektu operativnih menadžerskih funkcija u Kliničkom centru Sveučilišta u Sarajevu u 2016. godini.

ORGANISATIONAL BEHAVIOUR IN THE CONTEXT OF BUSINESS ETHICS PRINCIPLES

An organisation is a social structure comprising people of different personal characteristics. Each organisation has its goal and developing cycle, whose success depends on people's behaviour. Organisational behaviour and organisational culture constitute an unavoidable management component, as they present a basic starting point for successful planning, organisation, management and work control of an organisation. In order for an organisation to be successful in its growth and development, it is necessary that it follows ethical principles, i.e. that it establishes a balance between profitability and ethics. Ethical principles of a prosperous organisation are understanding and shaping behaviour of the organisation

members, which ultimately affects both the organisation performance level and work satisfaction of the organisation members. This study will present a research related to the satisfaction of employees with operative managing functions at the Clinical Centre of the University of Sarajevo in 2016.

**AMER OVČINA^{1,3}, ALMA BEŠIREVIĆ²,
AJNIJA OMANIĆ³, HAMID PALALIĆ³, ERNELA EMINOVIĆ¹**

*¹ Klinički centar, Sveučilište u Sarajevu, Bosna i Hercegovina /
Clinical Centre, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina*

*² Udruženje »Demencija, kompetencija, ljubav«, Beč, Austrija /
"Dementia, Competence, Love" Association, Vienna, Austria*

*³ Sveučilište »Vitez« u Travniku, Bosna i Hercegovina /
Vitez University in Travnik, Bosnia and Herzegovina*

DEMENCIJA – ETIČKE IMPLIKACIJE

Demencija je bolest ireverzibilnoga i progredijentnoga toka koju, osim gubitka pamćenja karakterizira vrlo rana pojava poteškoća u samostalnom zbrinjavanju i aktivnostima svakodnevnoga života. S napredovanjem bolesti dolazi do potpune ovisnosti o njezi i brizi drugih osoba. U svakodnevnom radu i ophođenju s oboljelim od nekog oblika demencije javljaju se brojne etičke dileme. Njegovatelji su često u situaciji da sami donose odluke, postavljajući pitanje »Jesam li ispravno postupio?« Etičke dileme javljaju se u procesu komunikacije, u obavljanju svakodnevnih životnih aktivnosti, u odlučivanju i društvenom životu. U procesu ostvarivanja trajne njege javljaju se dileme koje se odnose na institucionalnu brigu ili brigu u kućnim uvjetima te se postavlja pitanje tko može biti skrbnik/njegovatelj dementne osobe. Problem oboljelih od demencije zahvaća segmente liječenja, prava i pravne zaštite te društvene i javne djelatnosti.

DEMENTIA – ETHICAL IMPLICATIONS

Dementia is an illness of irreversible and progressive course which, except memory loss, is also characterized by early difficulties in self-care and everyday activities. Progression of the disease leads to a total dependence on the care and attention of other people. Numerous ethical dilemmas present themselves in daily care and dealing with people with dementia. Caregivers are often in the situation to independently make decisions, asking themselves a question "Did I do it right?". Ethical dilemmas occur in the process of communication, everyday activities, decision making, and

social life. In the process of continuous care, such dilemmas relate to institutional or home care, and there is also the question of who can be a guardian/caregiver for a person suffering from dementia. Problems of people suffering from dementia extend to medical treatment, rights and legal protection, and social and public activities.

MIRNA PETAK

*Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia*

REDEFINIRANJE MEDICINSKE UPOTREBE KANABISA

Medicinska, spiritualna i »rekreativna« upotreba kanabisa duboko se isprepliću te ih je često nemoguće razgraničiti. Nužnost redefiniranja sintagme »medicinska upotreba konoplje« danas je očigledna, pri čemu valja obuhvatiti različite pozitivne aspekte kanabisa (kao i drugih psihoaktivnih biljaka što su ljudskom rodu poznate od prahistorijskog vremena), koje moderna znanost ignorira. U raskrinkavanju naizgled prikrivenih procesa kulturne dinamike – što ujedno uključuje i politizaciju i institucionalizaciju diskursa (i identiteta) – vrlo je važno prepoznati potencijale retrospekcije i izmijenjenih stanja svijesti (potaknutih kanabisom). Pridonošeći tako, zauzimanjem drugačije perspektive, rasvjetljavanju pitanja medikalizacije društva, do izražaja dolazi i značaj kanabisa u (re)konfiguraciji kulturnih elemenata; propituje se sam pojam 'čovjek', čovjekov trenutni položaj na Zemlji i odnos prema drugima.

REDEFINING MEDICAL USE OF CANNABIS

Medical, spiritual and "recreational" use of cannabis are profoundly intertwined, and it is often impossible to separate one from another. In everyday life, the demand to redefine the phrase "medical use of cannabis" is obvious, whereby it is necessary to include different positive aspects of cannabis (and other psychoactive plants known to human kind since prehistoric times), which are generally ignored by modern science. In understanding seemingly hidden cultural dynamics processes – which, also, include politicization and institutionalization of discourse (and identity) – it is important to recognize the potential of retrospection and altered states of consciousness (induced by the consumption of cannabis). In this way, clarifying the matter of medicalization of society through a shift in the perspective, the significant role of cannabis in (re)configuration of cultural elements is evident; the term 'man' itself is being questioned, as well as man's current place on the Earth, and his relationship towards the others.

PAVLE PIPERAC, KAREL TURZA, DANIJELA TIOSAVLJEVIĆ

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Medicine, University of Belgrade, Serbia*

DIJAGNOSTICIRANJE ALZHEIMEROVE BOLESTI – BIOETIČKE DILEME

Napredak medicine i dijagnostičkih procedura, kao i razvoj novih moćnih tehnika vizualizacije mozga, omogućili su brže, lakše i preciznije postavljanje dijagnoze Alzheimerove bolesti, ali su također otvorili brojne etičke dileme, kako za liječnike, tako i za pacijente. Neki pacijenti mogu smatrati da rezultatima dodatnih testiranja mogu dobiti korisne informacije za donošenje odluka u budućnosti. Međutim, daje li princip autonomije pacijentu pravo da zahtijeva testiranje? I pored toga što postoji genetički test za detekciju predisponirajućeg faktora za nastanak Alzheimerove bolesti, postavlja se pitanje je li etički opravdana upotreba genetičkog testa kod osoba koje nemaju izražene simptome bolesti. U predviđanju rizika od ove bolesti javljaju se zajedničke bioetičke dileme, kako u genetičkim ispitivanjima, tako i u neurotehnologijama.

DIAGNOSIS OF ALZHEIMER'S DISEASE – BIOETHICAL DILEMMAS

Advancement of medicine and diagnostic procedures, as well as the development of new powerful brain visualization techniques, enabled faster, easier and more accurate diagnosis of Alzheimer's disease. On the other hand, they brought up numerous ethical dilemmas, both for the doctors and for the patients. Some of the patients may consider the results of additional testing useful for making future decisions, but does the principle of autonomy give patients the right to request the testing? Although there are genetic tests that can detect predisposing factors for developing Alzheimer's, the question is whether it is ethically justified to use such tests on patients without any symptoms? When predicting risk of Alzheimer's disease, same bioethical dilemmas arise with both genetic testing and neurotechnologies.

SANDRA RADENOVIĆ, MILOŠ MARKOVIĆ, BRANKA SAVOVIĆ

*Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade, Serbia*

**BIOETIKA U SUVREMENOJ SRBIJI:
AKADEMSKA DISCIPLINA I JAVNA DEBATA**

U ovom radu autori iznose činjenice o prisutnosti i značaju bioetike u visokoškolskom obrazovanju i u javnoj debati u suvremenoj Srbiji. U prvom dijelu rada bit će navedeni podaci o proučavanju bioetike kao nastavnog predmeta u okviru programa visokoškolskih ustanova. U drugom dijelu rada autori razmatraju inicijativu za izmjenu Zakona o transplantaciji organa kao aktualni primjer prisutnosti bioetičkih tema u javnosti u suvremenoj Srbiji. Bit će razmotren ciklus javnih tribina u organizaciji Bioetičkog društva Srbije, u okviru kojih je pokrenuta inicijativa za izmjenu Zakona o transplantaciji organa. Autori će razmotriti vezu između bioetičkog obrazovanja i prisutnosti bioetičkih tema u javnosti, koje se obrađuju u javnoj debati.

**BIOETHICS IN CONTEMPORARY SERBIA:
ACADEMIC DISCIPLINE AND PUBLIC DEBATE**

In this paper, the authors present the facts about the presence and importance of bioethics in higher education and public debate in contemporary Serbia. The first part of the paper will provide information on bioethics as a subject within the curriculum of higher education institutions. In the second part of the paper, the authors are considering the initiative for amending the Law on organ transplantation as a recent example of the presence of bioethical topics in the public in contemporary Serbia. A cycle of public panel discussions organized by the Bioethics Society of Serbia will be considered, within which the initiative for amending the Law on organ transplantation has been initiated. The authors will consider the link between bioethical education and the presence of bioethical issues in the public that are being discussed in public debate.

MARIJA RADONIĆ

Opća bolnica, Dubrovnik, Hrvatska / General Hospital, Dubrovnik, Croatia

PROMOCIJA PISMENOSTI: KOLIKO ČITAMO DJECI?

Glasno čitanje djeci od najranije dobi potiče razvoj pismenosti, razvoj jezika, potiče ljubav prema čitanju, obogaćuje odnos između roditelja i djece te pomaže u socio-emocionalnom sazrijevanju. Čitanje za dob adekvatnih slikovnica i poklanjanje slikovnica pedijatri u Dubrovniku provode već deset godina. Program je dio kampanje »Čitaj mi« Europske mreže politike pismenosti (ELINET), 2014.–2016., te »Nacionalne strategije poticanja čitanja 2017.–2022.« Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Koliko smo kao društvo svjesni važnosti čitanja djeci pokušali smo saznati istraživanjem provedenim 2014. godine u dvanaest hrvatskih gradova. Roditelji još uvijek nemaju pozitivan stav prema čitanju, bez obzira na dob djeteta, niti su u dovoljnoj mjeri svjesni da čitanje pomaže djeci u kasnijem uspjehu u školi. Nedovoljna je svjesnost o važnosti čitanja djeci od najranije dobi. Relativno veliki broj posjeta djece pedijatri bi mogli iskoristiti i za poticanje čitanja kako bi djeca zavoljela čitanje i odrasla s ljubavlju prema knjizi.

LITERACY PROMOTION: HOW MUCH DO WE READ TO OUR CHILDREN?

Reading aloud to young children promotes emergent literacy, language development, love for reading, supports the relationship between parents and children and stimulates socio-emotional development. Reading age-appropriate books to children and “book gifting program” is a ten years pediatric practice in Dubrovnik. The program is a part of the national campaign “Read to Me”, which is a part of the European Literacy Policy Network (ELINET) 2014–2016, and “National Strategy for Reading Promotion 2017–2022” of the Ministry of Culture of the Republic of Croatia. We have tried to find out whether our society is sufficiently aware of reading aloud to children by way of survey in twelve Croatian towns in 2014. Parents still do not have a positive attitude to reading to their children regardless of the age of children. Parents are not aware enough about reading to children as an activity related to future school achievements. According to the number of child visits, pediatricians can play an important role in the literacy promotion.

NEDA RADULOVIĆ

*Fakultet dramskih umjetnosti, Sveučilište umjetnosti u Beogradu, Srbija /
Faculty of Dramatic Arts, University of Arts in Belgrade, Serbia*

K NE-LJUDSKOJ ESTETICI

Prezentacija će se baviti problematikom ne-ljudskog djelovanja u umjetnosti, postavljajući pitanje: možemo li govoriti o ne-ljudskoj performativnosti? Neki autori tvrde da samo ljudi imaju mogućnost izvoditi (naprimjer, John Simons, koji razvija pojam za ljude: *performativna životinja*; Simons, 2002), dok drugi osporavaju ovaj stav (naprimjer, Karen Barad sa svojim pojmom *posthumano izvođenje*; Barad, 2002). U izlaganju želim ispitati implikacije koje obje ove pozicije nose sa sobom, a prije svega kako se to odražava na status ne-ljudskih životinja u okviru umjetnosti. Također, kako ovo isključivanje ne-ljudskih djelovanja iz pojma performativnosti utječe na samu koncepciju/razumijevanje umjetnosti (i konzekventno, kako promovira dihotomiju priroda/kultura). Glavni cilj ovog izlaganja bit će, dakle, ispitivanje načina na koji koncept performativnosti/izvođenja može funkcionirati kao mjesto isključivanja/uključivanja više-nego-ljudskih djelovanja/sudionika/koautora. Na kraju, želim razviti neke ideje koje bi mogle voditi konceptu ne-ljudske estetike/etike, koja bi u diskusiji centrirala ne-ljudske, a ne ljudske utjecaje u umjetnosti.

TOWARDS NONHUMAN AESTHETICS

The presentation will look at the question of nonhuman agencies in the arts by asking a question: can we talk about non-human performativity? Some authors claim that only humans have the capacity to perform (e.g. John Simons coining the term describing humans: *performative animal*; Simons, 2002), while others challenge this position (e.g. Karen Barad with her notion of *posthuman performativity*; Barad, 2002). I would like to explore the implications of both positions, and how this affects the status of nonhumans within the arts. Also, I would like to examine how this exclusion of nonhumans within the notion of performativity shapes and reflects our understanding of arts (and consequently how it perpetuates or deconstructs the nature/culture binary). Therefore, the main goal of this presentation will be to explore how the notion of performativity can function as a site of inclusion/exclusion of more-than-human acts/participants/co-authors. Furthermore, I would like to develop some ideas that could lead towards a concept of nonhuman aesthetics/ethics, centering the nonhumans rather than humans in the discussion.

DARIJA RUPČIĆ KELAM

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of
Osijek, Croatia*

NARATIVNA MEDICINA

Pokušaj rekonstrukcije i zadobivanja identiteta putem osobnog narativa

Namjera je rada promišljati o razvijanju jedne rasute manjinske tradicije koja razmatra značaj kulturnih utjecaja na zdravlje i bolesti. Naglasit ćemo zamršenu, složenu i suptilnu vezu bolesti i kulture. Stavljajući naglasak na narativ ili priču, kritički ćemo se osvrnuti na postojeći prevladavajući biomedicinski model bolesti i sagledati mogućnost uvođenja i proširivanja postojećeg modela biokulturnim modelom bolesti. U tom se kontekstu javila i potreba valoriziranja osobnih narativa iskustva bolesti u medicini. Tako se razvila i narativna medicina koja pretpostavlja da puko znanstveno znanje i klinička medicinska praksa nisu dostatni u okolnostima pacijentove osobne borbe s bolesti te prepoznaje, upija i reinterpreтира njegovo iskustvo. Očekivani doprinos ovoga rada ići će u smjeru mogućnosti teorijskog i praktičkog utemeljenja i nalaženja uporišta za takva promišljanja te pokušaja pluriperspektivnog pristupa zdravlju i bolesti.

NARRATIVE MEDICINE

An Attempt to Reconstruct and Regain Identity through Personal Narrative

The intention of this paper is to reflect on the development of one tradition that considers the importance of cultural influences on health and illness. Delicate balance between illness and culture is what constitutes the elusive truth of illness and post-modern understanding of illness as a biocultural phenomenon in a biocultural model. By putting an emphasis on this narrative, we will critically address the existing dominant biomedical model of illness and consider the possibility of introducing a new biocultural model of illness expanding the existing biomedical model. In that context the narrative medicine has evolved, assuming that mere scientific

knowledge and clinical medical practice are insufficient in the circumstances of the patient's personal struggle with illness, and thus recognizes, absorbs and reinterprets his experience. The expected scientific contribution of this paper is in the possibilities of theoretical and practical foundation and a search for the possibility of a different pluriperspective approach to illness and health.

VIOLETA ŠILJAK¹, SANDRA RADENOVIĆ²

¹ Evropski centar za mir i razvoj, Sveučilište za mir Ujedinjenih naroda, Beograd, Srbija / European Centre for Peace and Development, University for Peace of the United Nations, Belgrade, Srbija

² Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Sveučilište u Beogradu, Srbija / Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade, Serbia

KVANTNA MEDICINA I SPORT – DOPING ILI NE?

Predmet ovog rada primjena je kvantne medicine u sportu, gdje se otvara pitanje može li se ona smatrati vrstom dopinga. U dobu kad su znanost i tehnologija dostigli vrlo visoku razinu primjene, pored niza zakona i uredbi, teško je postaviti granicu – koja su sredstva etički dopustiva, a ne samo dopuštena od strane antidopinške agencije. Sport je postao biznis. I pored svih viteških vrlina koje su ga pratile, poslovni odnos dominira sportom. Kako je sport profesija od koje žive brojni sportaši, kompetitivnost i očuvanje pozicije tjera ih u korištenje svih dopuštenih i nedopuštenih sredstava s ciljem postizanja rekorda ili što boljih rezultata. Rekordi i vrhunski rezultati postali su imperativ, prvenstveno zbog novčanih nagrada. Brojni etički kodeksi narušeni su i traže se nove metode za osvajanje trona. Kvantna medicina, koja se koristi u terapijske svrhe, u isto vrijeme može poboljšati sve vitalne funkcije organizma sportša, a da je to nemoguće utvrditi antidopinškim testom, što je otvorilo prostor za pisanje ovog rada.

QUANTUM MEDICINE AND SPORT – DOPING OR NOT?

The subject of this paper relates to the use of quantum medicine in sports and the question whether it can be considered as a type of doping. In the era when science and technology have reached a very high level of usability, besides numerous laws and regulations, it is difficult to set a limit concerning which means are ethically permissible, and not only allowed by the anti-doping agency. Sport has become business and in addition to all the chivalry virtues that accompanied it, the business relationship dominates. Since sport has become a profession for many athletes, the competitiveness of their work and the preservation of the position require them to use the maximum possible allowed and forbidden means in order

to break records or achieve better results. Records and top results have become an imperative, primarily due to cash prizes. Numerous ethical codes have been violated and new methods for conquering the throne are being invented. Quantum medicine used for therapeutic purposes can also at the same time improve all the vital functions of the athlete's organism, so it is impossible to determine the antidoping test – which created the space for writing this paper.

EGLANTINA SINAMATI, ADMIR SINAMATI

Institute of Forensic Medicine, Tirana, Albania /

Institut za forenzičku medicinu, Tirana, Albanija

ETHICS IN OPHTHALMOLOGY IN ALBANIA

Ophthalmology is a medical specialty that at first glance does not seem to have any close connection with the major (bio)ethical problems. However, there is a lot of ethical dilemmas in ophthalmological practice. The ophthalmology practice is reflected in the physician-patient relationship and is primarily based on professional responsibilities enriched with education and the continuation of learning while respecting the rules of ethics and medical deontology, which arise in multiple ophthalmology situations, simple or complicated. All of these are described in detail in the ophthalmology codes of developed countries, which describe in detail the ethical principles and rules that ophthalmologists should apply when practicing their profession. In Albania, there is an absence of a specific ethical code of ophthalmology, despite the fact that today in Albania more than 100 ophthalmologists exercise their activity. In this paper, the authors analyse some of the key principles of medical ethics such as confidentiality, consent, autonomy, beneficence, non-maleficence, and justice, applied to some cases of Albanian ophthalmologic practice. In conclusion, it is emphasized, among other things, that the application of ethical principles and rules is very important in the practice of the ophthalmologist profession; the time has come for Albania to prepare a special ethical code for the profession of the ophthalmologist.

ETIKA U OFTALMOLOGIJI U ALBANIJI

Oftalmologija je grana medicine koja, na prvi pogled, nema veze s glavnim (bio)etičkim problemima. No postoji mnoštvo etičkih dilema u oftalmološkoj praksi. Oftalmološka se praksa očituje u odnosu liječnika i pacijenta te se zasniva na profesionalnoj odgovornosti obogaćenom obrazovanjem i trajnim usavršavanjem, skupa s poštivanjem pravila etike i medicinske deontologije, koja se pojavljuju u brojnim oftalmološkim slučajevima, jednostavnijim ili kompliciranijim. Sve to je detaljno opisano u oftalmološkim kodeksima razvijenih zemalja, koji podrobno kazuju koja

pravila oftalmolozi trebaju primjenjivati u svojoj praksi. U Albaniji nema posebnoga etičkog kodeksa oftalmologije, premda danas u Albaniji ima više od stotinu aktivnih oftalmologa. U ovom izlaganju autori analiziraju neka od ključnih načela medicinske etike kao što su povjerljivost, pristanak, autonomija, dobročinstvo, neškodljivost i pravednost, primjenjujući ih na neke slučajeve iz oftalmološke prakse u Albaniji. Zaključno se ističe, među ostalim, da je primjena etičkih principa i pravila vrlo važna u oftalmološkoj praksi, a i za Albaniju je vrijeme da se načini poseban etički kodeks za oftalmološku struku.

MATIJA MATO ŠKERBIĆ¹, MILOŠ MARKOVIĆ²

¹ Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / University Department of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

² Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Sveučilište u Beogradu, Srbija / Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade, Serbia

FAIR PLAY U SPORTU KAO BIOETIČKO PITANJE

Fair play je jedan od središnjih pojmova etike sporta, koji je razmatran i različito shvaćan i tumačen u brojnim člancima, knjigama i zbornicima. Stoga će se autori u prvom dijelu izlaganja osvrnuti na početak i razvoj shvaćanja ovog pojma unutar filozofije i etike sporta, krenuvši od od P. McIntosha (1979.) i W. Fraleigha (1984.), preko H. Lenka (1993.), do S. Lolanda (2002., 2015.) i M. McNameeja (2000.) te R. L. Simona (2010.) i I.-R. Motoarce (2015.). Pritom će autori ukazati na neraskidivu povezanost pojmova *fair play* i *ethos* u sportu. U drugom će dijelu autori razložiti tezu kako je *fair play* u sportu bioetički relevantan i prezentan te će to potkrijepiti teorijski, ali i praktičnim primjerima iz povijesti sporta.

FAIR PLAY IN SPORT AS A BIOETHICAL ISSUE

Fair play is one of the central notions in the ethics of sport, which has been considered, differently understood and interpreted in numerous papers, books, and edited volumes. Therefore, in the first part of the presentation the authors will take a look at the beginning and development of the term within the philosophy and ethics of sport, starting from P. McIntosh (1979) and W. Fraleigh (1984), through H. Lenk (1993), to S. Loland (2002, 2015) and M. McNamee (2000), followed by R. L. Simon (2010), and I.-R. Motoarca (2015). Additionally, the authors will indicate an intrinsic and convergent connection between the notions of *fair play* and *ethos* in sport. In the second part, the authors will analyse the thesis according to which fair play in sport is bioethically relevant and present, and substantiate it theoretically, but also through practical examples from the history of sport.

FILIP MARTIN SVIBOVEC

*Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia*

DEUS EX:
HOMO SAPIENS U POTRAZI ZA OBOŽENJEM

Termin ‘oboženje’ u filozofskom promišljanju ne predstavlja novinu, no nov je odnos čovjeka prema oboženju. Postati Bogom zahtijeva prolaženje kroz proces divinifikacije. Moderni se čovjek tehničkim usavršavanjem utječe takvom procesu. Tehnika postaje sredstvom postizanja božanstvenosti, a tehničko usavršavanje shvaća se kao proces postupnog unapređivanja procesa divinifikacije. U dobu integrativne bioetike i promišljanja o čovjeku unutar nove epohe valja se pitati o Bogu, no ne o Bogu teologa, filozofa ili drugih učenjaka, nego o Bogu – čovjeku. Moderne tehnološke i znanstvene tendencije daju vjetar u leđa razmišljanju o nadilaženju ljudskih granica i prelaženju čovjeka u nešto što se ne može nazivati čovjekom. Zbog toga se s pravom može tražiti odgovor na pitanje o potrazi vrste homo sapiensa za oboženjem. Čovjek, kao biće čija je odlika razum, mora stvoriti kritički odnos prema načinu vlastita usavršavanja koji uključuje potragu za postizanjem savršenstva. O stavu koji zauzme prema oboženju ovisit će tvorba budućnosti njegova svijeta.

DEUS EX:
HOMO SAPIENS IN SEARCH OF DEIFICATION

In philosophical thought the term ‘deification’ does not represent a novelty. What is new, however, is man’s attitude towards deification. To become God one must go through the process of divinification. Modern technical enhancement capabilities are pointing towards a similar process – divinification of man. Technology becomes the means to achieve divinity, and technological enhancement is perceived as a process of continuing improvement of the divinification process. In the age of integrative bioethics and reflecting upon humanity in the new epoch, we must reflect upon God, but not about the God of theologians, philosophers, and other scholars, but of the God – which is Man. Modern technological and scientific tendencies give way to think about overcoming human boundaries into

something that we can no longer call human, and therefore the need to talk about *Homo sapiens* in search of deification can be justified. Man, who prides himself to be a being capable of using reason, must develop a critical attitude towards the way of self-improvement that includes a quest to attain perfection. Depending on the position man takes towards deification, the world of man will change for the better or for the worse.

IVANA TUČAK

*Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Law, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

PRIZIV SAVJESTI I OBVEZNO CIJEPLJENJE DJECE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Člankom 47., stavkom 2. Ustava Republike Hrvatske izražava se norma kojom se pojedincima koji zbog vjerskih ili moralnih razloga nisu spremni obavljati vojničke dužnosti pripisuje subjektivni pravni položaj »otpornosti« kojom se oslobađaju opće dužnosti propisane stavkom 1. istog članka. Riječ je o otpornosti pojedinca spram toga da bude prisiljen postupati protiv svojih vjerskih ili moralnih uvjerenja koje ima u odnosu na državne vlasti. Svrha je ovog rada istražiti može li se ovo izuzeće od opće pravne obveze primijeniti i na one pojedince koji odbijaju cijepiti sebe ili svoju djecu u Republici Hrvatskoj. Rad je podijeljen u dva dijela. Prvi dio rada istražiti će sam pojam »priziv savjesti«, njegovu povijest i opravdanje, dok će drugi dio rada istražiti ustavnopravne sustave država koje propisuju obvezno cijepljenje djece, ali istodobno dopuštaju i priziv savjesti na temelju vjerskih i/ili sekularnih uvjerenja.

CONSCIENTIOUS OBJECTION AND COMPULSORY CHILDREN VACCINATION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Article 47, paragraph 2 of the Croatian Constitution stipulates that individuals who refuse to, based on religious beliefs or moral convictions, perform military service, shall be provided with the subjective legal position of a holder of the immunity from the general obligation prescribed by paragraph 1 of the above Article. This concerns the immunity of a person towards the state from being compelled to act contrary to his/her religious or moral beliefs. The paper is aimed at exploring whether this exemption from the general legal obligation can apply to those who refuse to get vaccinated or have their children vaccinated in the Republic of Croatia. The paper is divided into two sections. The first section investigates the concept of "conscientious objection", its history and justification, whereas the second section elaborates the constitutional systems of the states which have introduced compulsory vaccination, but also permit conscientious objection based on religious and/or secular conviction.

LUKA VOJČEVSKI

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia*

NOVINARSTVO – MOŽE LI SE SMATRATI PROFESIJOM?

U ovome izlaganju govorit ćemo o novinarstvu. U skladu s naslovom, najprije će biti riječi o ‘profesiji’, oslanjajući se na njezin historijski koncept i različita shvaćanja ovog pojma. Pravimo razliku između pojmova ‘zanimanje’ i ‘profesija’. Da bi neko zanimanje postalo profesija neophodno je da ispuni odgovarajuće kriterije. Ovisno o razvijenosti kriterija, možemo govoriti o profesiji ili poluprofesiji. Pojedina zanimanja razvijala su se različitim intenzitetom u različitim društvima. U vezi s time, zanimanje novinara u pojedinim je društvima ispunilo određene kriterije, a u nekim nije, tako da je u nekim društvima novinarstvo profesija, a u nekim poluprofesija. U radu će biti predstavljena analiza novinarske profesije u prostoru bivše Jugoslavije.

JOURNALISM – CAN IT BE CONSIDERED A PROFESSION?

In this paper we will talk about journalism. According to the paper title, we will talk, first, about the notion of ‘profession’, relying on its historical concept and different understandings of the term. We make a distinction between the concepts of ‘occupation’ and ‘profession’. To become a profession, an occupation necessarily has to fulfil the corresponding criteria. Depending on the development of the criteria, we can talk about a profession or a half-profession. Certain occupations have developed different intensity in different societies. In this regard, the interest of journalists in some societies fulfilled certain criteria, while in other it did not, so that in some societies journalism became a profession, while in some other it is a half-profession. This paper will present an analysis of the journalist profession in the region of ex-Yugoslavia.

SUZANA VULETIĆ, IVICA PAŽIN, DAVOR VUKOVIĆ

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

ZASTUPLJENOST INTEGRATIVNE TEOLOŠKE BIOETIKE U VJERONAUČNIM PROGRAMIMA

U genealogiji bioetike kao znanstvene discipline značajni su povijesni utisci moralne teologije, koja procesom sekularizacije i pluralističkim paradigmatima ukazuje na rastuću potrebu za teološkim promišljanjem u kontekstu integrativne bioetike. Budući da bioetika kao interdisciplinarna znanost korelira s humanističkim i društvenim predmetima, integrativna teološka bioetika opsežno je zastupljena u katoličkom vjeronaučnom programu, kako bi se u komplementarnom suodnosu s drugim školskim predmetima promicao cjelovit i sustavan odgoj čovjeka na načelima korelacijsko-integrativnoga učenja u cilju promicanja općeljudskih te vjerničkih vrednota. Vjeronaučnim »metodičkim pluralizmom« nastoji se zahvatiti kognitivnu, afektivnu, konativnu i operativnu razinu odgajanja u totalitetu njegove osobnosti, obuhvaćajući bitne odgojno-obrazovne ciljeve koji omogućuju stvaralačko učenje, kritičko promišljanje, izgrađivanje stavova te životno svjedočenje vjerskih nadahnuća u osobnom i društvenom životu.

THE REPRESENTATION OF INTEGRATIVE THEOLOGICAL BIOETHICS IN THE PROGRAMS OF RELIGIOUS EDUCATION

In the genealogy of bioethics as a scientific discipline, there are significant historical impressions of moral theology, which by the secularization process and pluralistic paradigms is pointing to the growing need for theological reflection in the context of integrative bioethics. Since bioethics, as an interdisciplinary science, correlates with most humanistic and social subjects, integrative theological bioethics is comprehensively represented in the Catholic religious education program so that in a complementary relationship with other school subjects it would promote a complete and systematic education on the principles of correlative-integrative learning,

with the goal of promoting general human and believers' values. Through the "methodological pluralism", religious education seeks to capture the cognitive, affective, conative and operative level of the disciples in the totality of their personality, encompassing the essential educational goals that enable creative learning, critical thinking, building attitudes, and the testimony of religious inspiration in personal and social life.

IVANA ZAGORAC

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

ŠTO JE BIOETIČKI SENZIBILITET?

Teza koja motivira ovaj rad jest da je bioetički senzibilitet, umnogome nalik razumijevanju senzibiliteta u europskoj povijesnofilozofijskoj tradiciji, koncept koji na specifičan način objašnjava povezanost između tijela, razuma i moralnosti. Ono što ga razlikuje od njegovih ishodišta je njegovo proširenje izvan kruga ljudi, na ne-ljudske životinje. Antropološki reformulacija veze između razuma, tijela i senzibiliteta na način na koji je poduzeta u filozofijsko-medicinskoj literaturi 18. stoljeća tako se u ovome izlaganju razmatra sučeljena s tezom o zagovoru proširenja našeg moralnog obzira i na ne-ljudska živa bića. Ovaj rad ipak neće moći ukazati na sve slojeve i dimenzije koncepta bioetičkog senzibiliteta. Osnovna tema jest prikaz geneze pojma 'senzibilitet' i uporišta na kojima počiva pojam 'bioetički senzibilitet'. Poduzeta analiza upućuje da 'bioetički senzibilitet' otvara široke značenjske mogućnosti i ima potencijal povezivanja kategorija unutar ljudske prirode te čovjeka i prirode općenito.

WHAT IS BIOETHICAL SENSIBILITY?

The thesis that motivates this paper is that bioethical sensibility, much like the understanding of sensibility in the European historical-philosophical tradition, represents the concept which in a specific way explains the relation between body, reason, and morality. This concept differs from its origins in its expanded circle of moral concern: next to the human beings, bioethical sensibility embraces the non-human animals as well. In this paper, the anthropological reformulation of the relationship between reason, body, and sensibility as it was conducted in the 18th century philosophical-medical literature is confronted to the thesis that promotes the expansion of our moral concern to non-human animals. However, in this paper we shall not elaborate all layers and dimensions of the concept of 'bioethical sensibility'. The aim of this paper is to present the development of the notion 'sensibility' and foundations of the notion of 'bioethical sensibility'. The analysis points to the fact that the concept of 'bioethical sensibility' opens wide semantic possibilities and has the potential to connect categories within human nature, and within man and nature in general.

SAŠA ZAVRTNIK¹, JELENA LOBOREC¹, DAMIR ŽUBČIĆ²

*¹ Geotehnički fakultet u Varaždinu, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Geotechnical Engineering in Varaždin, University of Zagreb,
Croatia*

*² Veterinarski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Veterinary Medicine, University of Zagreb, Croatia*

MEMORIJA VODE – VODA KAO MEDIJ PRIJENOSA INFORMACIJA

Voda je jedan od pet elemenata s kojima je čovjek na neprekinut, poseban i dubok način povezan kroz čitavu povijest. Ona je svojom građom, kutom između atoma, polarnošću, povezivanjem, uistinu fascinantna element. Univerzalno je otapalo i, zanimljivo, rijetka tvar na Zemlji kojoj sa snižavanjem temperature, od 4 stupnja Celzijevih naniže, gustoća počinje padati. Zato i led pluta na površini vode. No u posljednje su vrijeme izuzetno interesantna istraživanja koja ukazuju na mogućnost vode da pohranjuje i prenosi informacije. Akvafotonika nam na znanstveni način otkriva jedan dosad nepoznat svijet vode. Na ovakvim spoznajama svakako bismo trebali temeljito preispitivati kakve si informacije međusobno šaljemo i dijelimo jer je voda neophodna za život, a u građi naših tijela i na površini našeg planeta voda zauzima čak 70 %. Time bi se svaka naša komunikacija, bilo negativna ili pozitivna, kao i svaki naš postupak s vodom i prema vodi, odrazili na funkcioniranje našeg organizma, na druga živa bića te na same ekosustave kojih smo dio i u koje zadiremo.

MEMORY OF WATER – WATER AS A MEDIUM OF INFORMATION TRANSFER

Water is one of five elements with which man is in connection throughout history in a continuous, special and profound way. By its structure, the angle between atoms, polarity, binding, it is indeed a fascinating element. Water is a universal solvent and, interestingly, a rare substance on Earth which, by lowering the temperature below 4 degrees Celsius, decreases in density. That is why ice floats on the water surface. Lately, there are interesting studies that point to the capability of water to store and transfer information. Aquaphotonics is scientifically discovering one, until now

unknown, world of water. Based on such understanding, we should fundamentally examine what kind of information we share and transmit among ourselves since water is essential for all life, and water makes up 70% of our bodies and the surface of our planet. By this, all our communication, negative or positive, as well as our every action with and towards water can be reflected on the functioning of our organism, on other living beings and on ecosystems that we are a part of and with which we are interfering.

LEON ZRNIĆ

*Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia*

GRANICA IZMEĐU ZNANSTVENE FANTASTIKE I REALNOGA SVIJETA

Može li umjetna inteligencija imati dušu?

Umjetna inteligencija (UI) nešto je što naša generacija smatra normalnim. Toliko se razvila da se ne prepoznaje uvijek razlika između računalnog razgovora s UI i s čovjekom. Analizom današnje UI, koju su razvile tvrtke poput Googlea i OpenAI, te kroz bizarne primjere poput navodno svjesnih robota Sophie i BINA48, uvidjet će se konkretna primjena ovih tehnologija i pokazati zašto je bitno pozabaviti se ovom temom iz etičke perspektive. Ako se pretpostavi da je robot inteligentan i svjestan, može li on imati dušu? Stvara li se duša nekim univerzalnim mehanizmom te može li se ona postaviti kao mjerilo za »veličinu« moralnoga objekta? Zapitat ćemo se što čini biće svjesnim, čovjeka duševnim i može li UI biti svjesna, moralna i humana te prikazati različite stavove po tom pitanju. Odgovorima na ova pitanja određuje se i moralni status UI, a time i njezin položaj u čovjekovoj budućnosti.

A BOUNDARY BETWEEN SCIENCE FICTION AND THE WORLD OF TODAY

Can Artificial Intelligence Have a Soul?

Artificial intelligence (AI) is something that has been taken for granted by the present generation. It has developed so much that one cannot detect a difference between having a conversation with a person and an AI. Analysing the AI of today, developed by companies such as Google and OpenAI, as well as looking at bizarre examples such as Sophie and BINA48, an insight into the usage of these technologies will be gained. The paper aims to show exactly why this subject must be addressed from an ethical point of view. If we assume that a robot is intelligent and conscious, can he/she have a soul? Are souls created by some universal mechanism and can we use souls as an ethical measure for the “greatness” of a moral object? We

will try to find out what makes a being conscious, a human soulful and can an AI be conscious, moral and humane, through a look into various standpoints regarding this issue. Answering these questions, the moral status of AI could be defined and, by doing that, its position in the future of humankind.

DAMIR ŽUBČIĆ¹, SAŠA ZAVRTNIK²

*¹ Veterinarski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Veterinary Medicine, University of Zagreb, Croatia*

*² Geotehnički fakultet u Varaždinu, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Geotechnical Engineering in Varaždin, University of Zagreb,
Croatia*

BIOETIČKI PRINCIPI ODNOSA ČOVJEKA I OKOLIŠA – PRIMJER SJEVERNOAMERIČKIH INDIJANACA

U svakodnevnom životu sjevernoameričkih Indijanaca, u njihovim promišljanjima, postupcima, nasljeđu, očituje se odgovoran i duhovan stav i odnos prema živoj i neživoj prirodi, prema životu kao cjelini. Gledajući na to kao na pluriperspektivno viđenje raznih dijelova njihova življenja, koji su nerazdvojivo isprepleteni i povezani – štoviše, integrirani – može se reći da im svakodnevica ima bioetičku dimenziju. Njihovo viđenje svijeta, s kojim su u stalnoj sprezi, odiše održivim odnošenjem prema prirodi i okolišu. Sve to lijepo očituju misli koje govore o jednom iskustvu Indijanaca, svakako primjenjivom i danas. Ono proizlazi iz njihova razumijevanja odnosa čovjeka i prirode koji je ispunjen poštovanjem prema svemu. Sve što postoji na neki je način živo. Karakter ovakvog razumijevanja u suptnosti je s današnjim prevladavajućim materijalističkim, tehnicističkim, neoliberalističkim nazorom koji nije svjestan da novac ne može zamijeniti nepovratno zagađeni zrak, zatrovanu vodu i tlo, uništenu šumu, istrijebljenu životinjsku vrstu.

BIOETHICAL PRINCIPLES IN THE RELATIONSHIP BETWEEN MAN AND ENVIRONMENT – AN EXAMPLE OF NORTH AMERICAN INDIANS

In the life of North American Indians, in their thinking, acting, heritage, a responsible and spiritual attitude and relationship towards living and non-living nature, towards life as a whole, is evident. Looking at it as a pluriperspective image of different parts of their lives that are inseparably interlaced and connected – even integrated – it can be said that the Indian everyday life has a bioethical dimension. Their perspective of the world, with which they are in constant interconnection, reflects sustainable rela-

tion to nature and environment. All of this is manifested in thoughts that speak about one Indian experience that is applicable in this day and age. It comes from their understanding of the human – nature relationship that is filled with respect to everything. Everything that exists is alive in some way. The character of this comprehension is in opposition with today's prevailing materialistic, technicistic, neoliberalist view which is not aware that money cannot replace irreversibly polluted air, poisoned water and soil, a destroyed forest, or an exterminated animal species.

**Studentska bioetička radionica
BIOETIKA I MASOVNI MEDIJI**

**Student Bioethics Workshop
BIOETHICS AND MASS MEDIA**

ANDREJ BOGATINOSKI

*Faculty of Philosophy, Ss. Cyril and Methodius University of Skopje,
Macedonia /*

Filozofski fakultet, Sveučilište sv. Ćirila i Metoda u Skopju, Makedonija

**HOW MASS MEDIA INFLUENCE
PUBLIC OPINION ON BIOETHICAL TOPICS**

In my exposition I will explore how media cover bioethical topics and how their rhetoric influences audience's opinion. I will more closely examine two aspects. The first aspect is the use of language. In the bioethical topics language ranges from soft, with the use of euphemisms and metaphors, to harsh, with the use of aggressive and strong judgements, in order to defend a particular media standpoint towards a certain bioethical problem. I will look closer into how media cover topics of euthanasia and death. The second aspect of presentation is a redefinition of certain notions. Through media's influence, some problems began to reshape. In this part I will investigate two bioethical topics. First is the concept of abortion which, due to media coverage, from a method used to save women's lives became a method of destroying women's freedom. Second is the concept of homosexuality which was treated as a disease for a long period of time in the previous century, but later became a personal sexual preference. Finally, I will explore how big of a factor mass media are in the process of shaping public opinion in respect to the two before mentioned aspects.

KAKO MASOVNI MEDIJI UTJEČU NA JAVNO MNIJENJE O BIOETIČKIM TEMAMA

U svom izlaganju istražiti ću kako mediji pokrivaju bioetičke teme i kako njihova retorika utječe na mnijenje auditorija. Pobljiže ću sagledati dva aspekta. Prvi je aspekt uporaba jezika. Jezik u bioetičkim temama kreće se od nježnog, s primjesama eufemizma i metafora, do grubog, s primjesama agresivnih i jakih prosudbi, u svrhu obrane specifično medijskog položaja prema određenom bioetičkom problemu. Pobljiže ću sagledati kako mediji pokrivaju teme eutanazije i smrti. Drugi je aspekt izlaganja redefiniranje određenih ideja. Kroz utjecaj medija, neki su se problemi počeli preoblikovati. Ovdje ću istražiti dvije bioetičke teme. Prva je koncept pobačaja koja se zbog medijske pokrivenosti od metode za spašavanje pretvorila u metodu uništavanja slobode žena. Drugi je koncept homoseksualnost, koja se u prošlom stoljeću dugo vremena tretirala kao bolest, a kasnije je postala osobna seksualna preferencija. Na kraju, istražiti ću koliko velik faktor masovni mediji predstavljaju u procesu oblikovanja javnog mnijenja u odnosu na dva gore navedena aspekta.

ANDREA BOGDANOVIĆ, BERNARD ŠPOLJARIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

MEDIJSKA OVISNOST

Sustavna analiza strukture, alata, sredstava i provedbe uređenja medijskog prostora u njegovim masovnim razmjerima ukazuje na bitnu promjenu logike medijskih servisa. Medijski sustavi ovim omasovljenjem izlaze iz okvira izvjestiteljske usluge informativnog servisa, tehničko-tehnološkom nadgradnjom sredstava obraćanja, pri čemu se ponajprije i u najvećoj mjeri misli na internet i opće-društvenu umreženost kao nova sredstva i metode medijske omniprezentnosti. Za pojedinca to znači brži i lakši pristup izvoru informacija, kao i personalizirani sustav odabira sadržaja od interesa. Ipak, ove moguće prednosti dolaze po cijenu osobne privatnosti, a otvorena medijska struktura, koja omogućuje brz i lak način plasiranja informacija, i hiperprodukcija medijskog sadržaja, koja nastupa iz stvaralačkog hvatanja koraka s gladi potrošača, pogoduju reduciranju kvalitete plasiranih informacija. Kao drugi problem javlja se fenomen koji je moguće pojmiti kao »ovisnost o senzacionalizmu«, a što se nerijetko manifestira kao potreba za skandalima vezanim uz granične slučajeve ljudske intime, patnje i smrti. Odgovor na pitanje »je li suvremeno društvo ovisno o medijima i koje su moralne posljedice?« tražit će se u dijalogu s drugim izlaganjima.

MEDIA ADDICTION

Systematic analysis of structure, tools, means, and execution of the arrangement of media space in its massive proportions points out important shift in logic of media services. This massification draws media out of informative and reporter services framework. Technical and technological upgrades of reporting instruments, mainly internet and general networking, serve as new means and methods of media omnipresence. For an individual, this means faster and easier access to a source of information, as well as a personalized system in selecting content of interest. However, these possible advances come at a price of personal privacy and open media structure, which allows for a fast and simple way of information placement, and hyper-production of media content, which comes from a creative attempt

to keep up with the hungry consumers, both support the reduction in quality of provided information. Another problem is a phenomenon which can be understood as “addiction to sensationalism”, which is often manifested as a need for scandals linked with borderline cases of human intimacy, suffering, and death. The answer to the question “is contemporary society addicted to media, and what are moral consequences?” will be sought in a dialogue with other presentations.

DUNJA BONAČIĆ, IVANA MAJKSNER

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of
Osijek, Croatia*

OBLIKOVANJE SVIJESTI O POJMOVIMA OBITELJI I BRAKA KROZ UTJECAJ MASOVNIH MEDIJA

Za razliku od pojmova obitelji i braka kako ih oblikuju masovni mediji, postoji drugačija, filozofska tradicija misli o tim pojmovima. Brak kao institucija koja regulira seks, reprodukciju i obiteljski život nužno se poima u odnosu na obitelj. Brojni su filozofi smatrali da su organizacija braka, obitelji i reprodukcije važni za »zdravu« državu. Pojavom udruge »U ime obitelji« u hrvatskoj se javnosti aktivno počinje promicati ideja o braku kao zajednici muškarca i žene (kršćansko gledište). Stajališta promicana u medijima nerijetko se brane pojmovima *tradicija*, *kultura* i *identitet hrvatskog naroda*. Kao posljedica javlja se i želja za promjenom školskih programa. Uplitanjem religijskih pitanja u sustave školstva onemogućuje se samostaliji razvoj mladih. Nekvalitetni sadržaji koji dolaze iz masovnih medija kod djece stvaraju oprečne stavove o pojmovima obitelji i braka. Takvi pristupi ne štite obitelj, ona zapada u tjesnac između tradicionalnih stajališta i međunarodnih interesa za promjenom obiteljskopravnog realiteta.

SHAPING AWARENESS OF THE NOTIONS OF FAMILY AND MARRIAGE THROUGH INFLUENCE OF MASS MEDIA

Unlike the notion of family and marriage as they are shaped by mass media, there is a different, philosophical tradition of thought on these notions. Marriage, as an institution that regulates sex, reproduction, and family life is necessarily related to the notion of family. Many philosophers thought that the organization of marriage, family, and reproduction is important for a "healthy" state. With the appearance of association "U ime obitelji" ("In the Name of Family") in the Croatian public began an active promotion of the idea of marriage as a communion between men and women (Christian viewpoint). Attitudes promoted in media are often defended by using the notions of *tradition*, *culture*, and *identity of Croatian people*. As a result, there is a desire to change the school programs. In-

volving religious questions into schooling system leads to the impairment of independent growth of young people. Poor content coming from mass media creates in children contradictory views on the notions of family and marriage. Such approaches do not protect the family but rather it makes it fall into in an isthmus between traditional views and international interests for the change of family law reality.

DORA BUKOVAC, ABRAHAM JAN HRUBIK

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ČEMU (SAMO) FEMINIZAM?

Fenomen nasilja ima stranu koja ne poznaje ni rod ni spol. Duboko je ukorijenjen i kao problem društva i kao problem psihe pojedinca, a granice su često postavljene arbitrarno. Zašto se danas govori isključivo samo o nasilju nad ženama, a iz vidokrug problema iščezavaju pitanja poput psihičke, klasne, nacionalne i druge diskriminacije? Zašto je svaka ideologija oprečna u samoizgradnji vrijednosti pojedinca i kakav trag posljedično ostaje za društvo u kojemu se vječno veliča samo jedna strana kovanice? U rascjepu ludila između rasprava o rodovima i patrijarhalnim idejama, nailazimo na apsurdan ishod koji na kraju nema veze s realitetom u kojemu stoji činjenica da je najveći postotak nasilja daleko izvan ovoga okvira. Cilj nam je potaknuti svijest o ideološkom ukalupljanju koje u konačnici baca sjenu na problem nasilja uopće.

WHY FEMINISM (ONLY)?

Violence as a phenomenon does not know either sex or gender. It is deeply rooted as both a problem of society and a problem of an individual's psyche, and borders are often set arbitrarily. Why do we speak only of violence against women today while issues of psychic, class, national, and other discriminations disappear from the range? Why is every ideology opposed to the self-growth of an individual's worth, and what kind of trace remains for a society in which only one side is of the coin is always being glorified? In the rip of madness between the debate on gender and patriarchal ideas, we find ourselves in an absurd outcome that ultimately has nothing to do with the reality of the fact that the greatest percentage of violence is far beyond this framework. Our goal is to induce awareness of ideological casting that by its very nature throws a shadow at the problem of violence.

JAN DEFRANČESKI

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

PROBLEM RAZUMIJEVANJA

Do razumijevanja dolazi susretom dviju individualnih perspektiva u obuhvatnom horizontu jezika. Iako svi pojedinci imaju vlastitu, subjektivnu perspektivu, ipak se one djelomice stapaju u jedno iskonsko suglasje. Zbog razlika u predodžbama i idejama, kao i zbog subjektivnog iskustva, svako razumijevanje ujedno je i nerazumijevanje. Svako suglasje glede mišljenja i osjećanja istodobno je i razilaženje. Može se reći da čovjek putem jezika izlazi iz vlastite privatne sfere u intersubjektivni (objektivni) ljudski svijet. Bez obzira na postojanje »nerazumijevanja« i »razilaženja«, čovjek je u mogućnosti pomoću jezika uspostaviti komunikaciju, te tako graditi mostove između različitih osobnosti. Prema tome, problem razumijevanja dovodi u pitanje ispravnost ljudskog djelovanja. Na tragu ideja W. von Humboldta nastojat ću promisliti problem razumijevanja koji se manifestira u susretu subjekta (individualne perspektive) i masovnih medija (skup individualnih perspektiva).

PROBLEM OF UNDERSTANDING

Understanding comes with the encounter of two individual perspectives in the encompassing horizon of language. Although all individuals have their own, subjective perspectives, however, they partially merge into a single primordial consensus. Because of differences in concepts and ideas, as well as because of subjective experience, every understanding is also a nonunderstanding. Any agreement with regard to thought and feeling is at the same time a disagreement. It can be said that a human being exits from his own private sphere into an intersubjective (objective) human world by means of language. Regardless of the existence of “nonunderstanding” and “discrepancies”, a human being is able to establish communication through language, and build bridges between different personalities. Thus, the problem of understanding raises the question of correctness of human agency. Following W. von Humboldt’s idea, I will try to think-out the problem of understanding which is manifested in the encounter of a subject (individual perspective) and mass media (a set of individual perspectives).

TAMARA DRAŠKOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

IZAZOVI MEDIJSKE PEDAGOGIJE

Kako čovjeka, duboko zagnjurenog u rijeku masovnih medija, izvući na površinu s koje može sagledati ono čime biva nošen i u čemu pliva? U ovom izlaganju pokušat ću dati odgovor na to pitanje iz ugla medijske pedagogije koja dijete/mladu osobu promatra kao potencijalnog »izvrnog plivača« (ovu titulu znanstveno nazivamo medijskom kompetencijom). Medijska kompetencija u svojoj punini obuhvaća više koraka, počevši od medijske pismenosti, preko medijskog obrazovanja do medijskog odgovora. Razmatranjem ovih pojmova doći ćemo do zaključka o neodvojivosti medijske i građanske kompetencije. Obje kompetencije podrazumijevaju kritičku i vrijednosnu refleksiju bez kojih se proces obrazovanja (shvaćen kao neprestano ostvarivanje slobode i autonomije bića) ne bi mogao ni zamisliti.

CHALLENGES OF MEDIA PEDAGOGY

How can a human being, deeply submerged in the river of mass media, be dragged out to the surface where they can perceive the “currents” moving them and the “river” in which they swim? In this presentation I will attempt to answer this question from a perspective of media pedagogy which sees children and young adults as prospective “excellent swimmers” (this phrase is scientifically referred to as media competence). Media competence as a whole includes both media literacy and media education. By analysing these terms, we will reach a conclusion that media and civil competence are inseparable. They both entail critical reflection and reflection of values, without which the process of education (understood as incessant fulfilment of freedom and autonomy of the self) would be unimaginable.

BRUNO DRONJIĆ, MONIKA IVANOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of
Osijek, Croatia*

ANALIZA RECEPCIJE ISTANBULSKE KONVENCIJE U MEDIJIMA

Problem ispuštenosti teorijskog razmatranja

Tvrđnja Jeana Baudrillarda o postajanju subjekta objektom označava jednu od temeljnih niti vodilja postmodernističke misli. Sumišljena s pojavom konzumerizma i na njega nadovezujućih masovnih medija kao svog temeljnog oruđa, još očevidnije pokazuje karakteriziranje subjekta svim onim čime je dosad bio karakteriziran objekt. Osim proklamacije konzumerizma, masovni mediji postaju oruđe političke moći te postavljaju obole jednoj novoj vrsti diskursa. Potpomognut masovnim medijima i immanentnoj joj ažurnosti i banalizaciji koja pod okriljem naziva demokracije iskorištava neinformiranost i neobrazovanost većine, novi diskurs svodi gotovo svaki oblik rasprave na binarnu strukturu, *pro* i *contra*. Unutar takve strukture jedna se pozicija opravdava osporavanjem suprotstavljene, ali se pronalazi tek implikativne argumente i odmiče se raspravu od samog predmeta. U hrvatskom medijskom prostoru zasićen, jedan je takav problem potpisivanje Istanbulske konvencije. Istanbulska konvencija kao proklamacija o učinkovitijoj zaštiti žena od nasilja sadrži, između ostalog, i tvrdnju o kulturološkoj utemeljenosti navedenog problema, odnosno da je kategorija roda kao kulturološka kategorija potvrda povijesne uvjetovanosti patrijarhalnog ustroja društva i u njoj podređene uloge žene. Teorijskim razmatranjem navedenog predmeta dolazimo do povijesti razgraničavanja spola i roda, koja za svoje najprepoznatljivije zagovornike ima Simone de Beauvoir, Michela Foucaulta i Judith Butler. Upravo u takvom tipu razmatranja nalazimo najprimjereniju poziciju proučavanja nastalog problema. Ispuštajući iz vida teorijski diskurs i lijevo i desno orijentirani sudionici rasprave zapadaju u govor o, primjerice, s jedne strane, zaštiti u kršćanstvu utemeljenog hrvatskog identiteta, omogućavanju dodatnog prostora nasilja za pedofile, samokonstruiranju termina *rodna ideologija*, koja je tek implikacija inferiorne pozicije humanističkih znanosti u općoj svijesti, itd., a s

druge pak strane svjedočimo kritici ljevice koja se suprotstavlja ugovoru kao prigodnom prostoru jačanja radikalne klerikalne desnice. Svi navedeni argumenti promašuju sam predmet i korijen nastalog problema. Koliko god navedena rasprava bila potaknuta i oportunističkim ciljevima, ona jest zasigurno problem koji upućuje na razlike u predodžbi spolova i društva u cjelini i time potrebuje primjerenu analizu posredovanu, između ostalog, feminističkom, *queer*, bioetičkom i biopolitičkom prizmom razmatranja problema. Navedeno je istraživanje, uz teorijski osvrt, također temeljeno na analizi novinskih članaka te radijskih i televizijskih emisija u hrvatskom medijskom prostoru.

RECEPTION ANALYSIS OF ISTANBUL CONVENTION IN THE MEDIA

Problem of Omitting Theoretical Consideration

Jean Baudrillard's claim that subject is becoming object is one of the guiding lights of postmodern thought. Thought up alongside the appearance of consumerism, connected with mass media as its fundamental tool, it reveals even more evidently the characterisation of subject with everything that belong to object. In addition to proclamation of consumerism, mass media are becoming a tool of political power, and are setting up a framework for a new kind of discourse. Assisted by mass media and its immanent promptness and banalisation which exploits a lack of information and ignorance of the majority under the name of a democracy, the new discourse reduces almost every form of discussion to a binary structure, *pro* and *contra*. Within such a structure, one position is justified by refuting the opposite position, but only implicative arguments are found, and discussions are pushed away from their subject. In Croatian media space, one such intensely present problem is the signing of Istanbul Convention. Istanbul Convention as a proclamation of a more efficient protection of women from violence contains, among others, a claim for such a problem to have cultural grounds, namely, that category of gender as a cultural category is a confirmation of historically grounded patriarchal structure of society, and a subordinated women's role within it. By theoretical consideration of the mentioned issue a history of differentiation between sex and gender arises. Its most known advocates are Simone de Beauvoir, Michel

Foucault, and Judith Butler. Precisely in such a type of inspection we find the most suitable position for considering the problem that occurred. By omitting a theoretical discourse, both left and right oriented participants of discussion are being drawn into a speech about, on the one hand, protection of Croatian identity which is based on Christianity, provision of more space for violence caused by paedophiles, a self-construction of the term *gender ideology*, which is just an implication of an inferior position of humanities in the general consciousness, etc., while on the other hand, we witness a left critique being oriented towards the opposing to the contract as a convenient place for strengthening the radical clerical right. All of the stated arguments are missing the problem itself, and the root cause of it. As much as the mentioned discussion may be motivated by opportunistic goals, it is certainly a problem that directs us at the differences in the perception of sexes and society as a whole, therefore it needs a suitable analysis intermediated by, among other, a feminist, *queer*, bioethical and biopolitical prisms. This research is, except for its theoretical overview, based on an analyses of newspaper articles, and radio and television shows that make Croatian media landscape.

RAFAEL DUBROVIĆ

*Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Croatia*

POVEZANOST POLITIKE I SPORTA U MEDIJIMA

U izlaganju ispitujem zašto je sport u tolikoj mjeri zastupljen u medijima te vole li uopće ljudi sport? Možemo primijetiti da se nedvojbeno stavka ljubavi čovjeka prema sportu nije u mnogome promijenila još od rimskog doba. Rimljani se nisu voljeli baviti tjelovježbom, ali su jako voljeli aktivnosti vezane uz dotično područje. Naglašavam staru latinsku krilaticu *panem et circenses* i činjenicu da je od 365 dana u godini u rimsko doba zasigurno 200 dana bilo rezervirano za aktivnosti u amfiteatrima. Također, upozoravam na činjenicu da u medijima o političkim aktivnostima i gafovima najčešće ne čujemo pregršt egzaktnih podataka, ali se može tvrditi da se tu pojavljuje sport u službi vrlo jednostavnog i banalnog načina skretanja pozornosti s problema. Sjetimo se samo svršetaka svih programa televizijskih vijesti prepunih negativnih i deprimirajućih informacija, te sadržaja koji se prezentira među posljednjim vijestima. Istu ulogu sport je imao i u rimsko doba, no danas je dobio i brojeve druge.

LINK BETWEEN POLITICS AND SPORT IN MEDIA

In the presentation I examine why sport is represented in media in such a high degree, and do people even love sport? We can notice that the unquestionable fact of love of human beings for sport did not change much since Roman times. Romans did not like to do exercise, but they really liked sport-related activities. I emphasize the old Latin saying *panem et circenses*, and the fact that, in Roman times, from 365 days of year, 200 days were surely reserved for amphitheatre activities. I also warn about how in the media we often do not hear a lot of exact data regarding political activities and guffs, yet it can be claimed that sport appears in the service of a very simple and banal way of turning attention away from the core problems. It is enough to merely remember of all the ending of all television news filled with negative and depressing information, and the content that is presented in the latest part of the program. Sport had the same role during Roman era, but today it gained many other roles.

JAKOV ERDELJAC

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

ANALIZA PROSTORNOSTI X

Analizirat ću problematiku ljudskog bitka u današnjem dobu u sklopu tehnološkog napretka u kojem se nalazi suvremeno čovječanstvo. Uz to, sagledat ću problematiku razdiobe subjektivnog vremena između dva prostora, onog realnosti i prostornosti X ili, bolje rečeno, tehnološkog prostora. Kako dolazim do zaključka, tako ću raspraviti neke posljedice ove drastične promjene koja se ubrzano događa zadnjih trideset godina. Neke od sagledanih posljedica bit će vezane uz problematiku svrhovitosti u okviru etike, u sklopu interakcije dvaju navedenih prostora koji dijele ono subjektivno i postavljaju čovjeka u situaciju u kojoj se donedavno nije nalazio – prisustvo stvorene apsolutnosti povlači za sobom mnoge posljedice, među kojima je ujedno i način sebe-sagledavanja te način kako se biva sagledavan iz se-prostornosti onog tehnološkog koje je u svojoj apsolutnoj dimenziji zahvatilo sve ono što donedavno nije moglo biti zamišljeno. Supstitucija svijesti koja sada obitava na dvije prostornosti, a i dalje se nalazi u jednom vremenu, ima za sebe posljedice u svim aspektima čovjekova života te kao ono krajnje tih posljedica problematika sebe nalazi u onom djelatnom kao dio aspekta onog moralnog.

ANALYSIS OF SPATIALITY X

I will analyse the problem of human being in contemporary age in the context of technological advancement of modern humanity. In addition, I will consider the problem of distribution of subjective time between two spaces, that of reality and spatiality X or, more precisely, the technological space. While arriving to conclusion, I will discuss some of the consequences of this drastic change that has been occurring rapidly during the last thirty years. Some of the observed consequences will be related to the issue of purposefulness in ethical framework, contextually bordered by the interaction between two articulated spaces that divide subjectivity and place a human being in a situation in which she was yet to be. Presence of created absolute draws many consequences. Among them is a way of self-

observation, and how one is being observed from the position of one-spatiality of technological which has captured in its absolute dimension all that until recently could not have been imagined. Substitution of consciousness that now resides in two spatialities, yet still remains in a single time, has consequences in the entirety of human life, and in that which is the final of these consequences, the problem finds itself in agency as an aspectual part of morality.

MIRANDA FEJZULLAHU

*Faculty of Philosophy, Ss. Cyril and Methodius University of Skopje,
Macedonia /*

Filozofski fakultet, Sveučilište sv. Ćirila i Metoda u Skopju, Makedonija

LEVEL OF INFORMATION IN MACEDONIA

Journalism is often called the fourth branch of government, for its function as both the society's watchdog and its reflective surface. It is from this concept that independence, autonomy, and freedom of speech – the free press – stems from. But an ethical journalist should always keep in mind that a consumer of news is a rational subject, and that the news itself is not just a propaganda outlet. This is also the reason why it is crucial for journalists to have both a proper training, and a theoretical background. The aim of this presentation is to show the level of information in Macedonia, and its implication on society, especially on youth, accentuating the topic of sexual and reproductive health issues. Taking into consideration that many researches indicate quite a low level of information, unverified and lacking significance, I will attempt to explain why is it so. Accuracy and relevance of information served to audience is an issue which concerns ethics of medium, and therefore includes topics like quality, level of professionalism, and influence of information's will be tackled.

RAZINA INFORMIRANOSTI U MAKEDONIJI

Novinarstvo se često naziva četvrtom granom vlade zbog svoje funkcije nadzornog tijela društva i njegove reflektirajuće površine. Iz ovog koncepta proizlazi neovisnost, autonomija i sloboda govora – slobodni tisak. Međutim, etičan novinar uvijek mora na umu imati potrošača vijesti kao racionalnog subjekta i nepropagandnost vijesti. To je razlog zašto je ključno da novinari imaju pravilnu obuku i teorijsku pozadinu. Cilj je ovog teksta pokazati razinu informacija u Makedoniji i njezinu implikaciju na društvo, posebno o mladima, s naglaskom na temu seksualnih i reproduktivnih zdravstvenih problema. Uzimajući u obzir da nakon mnogih istraživanja,

razina informiranosti je prilično niska, ne potvrđena i bez značajnosti, pokušat ću objasniti zašto je to tako. Točnost i relevantnost informacija koje se poslužuju za publiku predstavlja problem koji se odnosi na etiku medija, pa će tako i teme kao što su kvaliteta, profesionalnost i utjecaj informacija bit će riješene i potkrijepljene istraživanjima.

MARKO FERBER

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

BLOCKCHAIN TEHNOLOGIJA I MASOVNI MEDIJI

Blockchain tehnologija distribuirani je sustav zapisa podataka koji su dostupni bilo kome. Ti zapisi, kada su upisani u »blok«, enkriptiraju se i distribuiraju među svojim korisnicima te ih je gotovo nemoguće mijenjati. *Blockchain* tehnologija nastala je kao reakcija na financijsku krizu 2008. godine. Osmišljena je od strane pojedinca ili grupe naziva *Satoshi Nakamoto* kao temeljna struktura za oblik digitalne valute *Bitcoin*. Tek je u 2017. godini *Bitcoin* doveo kripto-valute u *mainstream*, kada je vrijednost jednog *Bitcoina* porasla za 2000 % unutar jedne godine, što je privuklo pažnju masovnih medija. *Blockchain* tehnologija trenutno je jedna od najpopularnijih tehnoloških inovacija i velikim se zamahom krenula implementirati na različite aplikacije unutar digitalnog svijeta, čak i na masovne medije. *Blockchain* tehnologija nije namijenjena samo za stvaranje digitalnih valuta nego se može koristiti i kao rješenje mnogih problema našega doba. Jedno od tih rješenja obećava promjenu medijskih portala kroz decentralizaciju i implementaciju provjere točnosti među ravnopravnim sudionicima *blockchaina* te kroz dostupnost objavljenih informacija bilo kome tko u procesu sudjeluje. Time bi se težilo točnosti i istinitosti onoga o čemu se piše. No poanta ovog izlaganje neće biti veličanje ove nove tehnologije ili obećavanje rješenja svih problema unutar masovnih medija, nego kritičko postavljanje prema temi i pokušaj pronalaženja etičkih odrednica koje bi služile boljem razumijevanju uloge *blockchain* tehnologije u društvu.

BLOCKCHAIN TECHNOLOGY AND MASS MEDIA

Blockchain technology is a distribution system of written data available to anyone. These files, once they are written inside of 'block', are encrypted and distributed to their users, which makes them almost impossible to change. Blockchain technology has emerged as a reaction to the financial crisis of 2008. It was created by an individual or a group by the name of Satoshi Nakamoto, as a basic structure for a form of digital currency Bitcoin. Only recently, in 2017, cryptocurrencies gained mainstream rec-

ognition thanks to the rapid rise of Bitcoin's value within a year (2,000%), attracting mass media. Blockchain technology is currently one of the most popular technological innovations which are being implemented in a variety of ways within a digital world, including mass media. Its use is not limited to the creation of digital currencies because it can help to solve many ills of modern world. One of such solutions promises a change in media portals through decentralization and implementation of fact-checking among equal blockchain participants, and availability of published information to everyone who participates in the process. It would serve to accuracy and truth of what is being written about. However, the point of my presentation will not be to exalt the virtues of this new technology or to promise to solve all the problems in mass media, but to critically take a stand towards the topic and to attempt to find ethical guidelines whose purpose would be to better understand the role of blockchain technology in society.

DINO JERKOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

MASMEDIJSKA REVOLUCIJA POSREDSTVOM BLOCKCHAIN TEHNOLOGIJE

U izlaganju ću problematizirati pojavu *blockchain* tehnologije, potencijalno revolucionarne tehnologije temeljene na općoj demokratizaciji međusobnih odnosa posredstvom digitaliziranog medija. Uvodno ću objasniti opći ekonomski (monetarni) kontekst u kojem je spomenuta tehnologija nastala, nakon čega ću pokazati koje značajke tehnologiju čine potpuno novim oblikom financijske realizacije. Potom ću opisati sami sustav i diskrepanciju spram tradicionalnog oblika ekonomske transakcije. Nakon toga ću kroz *case study* financijske implementacije *Blockchain* tehnologije (u obliku kriptovaluta: *Bitcoin*, *Ethereum*, *Monero* i *Dogecoin*) objasniti koji sve mehanizmi mogu utjecati na vrijednost određene kriptovalute. Sažetim prikazom opće ekonomske slike kriptovalutnog svijeta dobit će se jasan socioekonomski okvir kroz koji će se pokazati potencijal *blockchain* tehnologije, ali će se i pokazati na koji se način tehnologija može primijeniti na druge važne društvene aspekte kao što su pravosudni sistem, zdravstvo i obrazovanje. U konačnici ću naglasiti revolucionarna važnost novog medija u obliku *blockchain* tehnologije i njegov funkcionalan i demokratizirajući potencijal.

MASS MEDIA REVOLUTION THROUGH BLOCKCHAIN TECHNOLOGY

In my presentation I will explore the emergence of blockchain technology, a potentially revolutionary technology based on a universal democratization of interpersonal relationship mediated through digital media. In the introduction, I will explain the wider context within the monetary economics in which this technology was developed, and then I will specify the traits that make it a completely new form of financial realization. Then, I will describe the system itself, as well as discrepancy between it, and the traditional form of economic transaction. I will then explain how different mechanisms affect the value of a specific cryptocurrency (*Bitcoin*,

Ethereum, Monero and Dogcoin) using case study examples of implemented blockchain technology. This simplified portrayal of the economic reality of cryptocurrency will explain the full potential of blockchain technology, as well as show how it can be implemented in other areas of society such as law system, health system, and education systems. Finally, I will highlight a revolutionary importance of blockchain technology medium, as well as its functional and democratizing potential.

NIKOLINA KOPRIVNJAK, JOSIP PERIŠA

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

MORALNA DUŽNOST POZNATIH OSOBA DA IZAĐU U JAVNE MEDIJE KAO ŽRTVE SEKSUALNOGA NASILJA

U uvodu izlaganja nastojat ćemo obrazložiti što znači moralna dužnost u kontekstu teme – javno istupanje poznatih osoba kao žrtava seksualnoga nasilja. Također, u uvodu ćemo se baviti razlikom između »obične« žrtve i žrtve seksualnoga nasilja. Zatim, prezentirat ćemo primjere javnih osoba koje su izašle u javne medije kao žrtve seksualnoga nasilja i što su takvi istupi povukli za sobom. Iznijet ćemo pozitivne i negativne mehanizme i posljedice ovakvog istupanja u medije na širu zajednicu te na običnoga čovjeka. Kulminacija izlaganja bit će primjeri pornografskih glumica koje su kao poznate osobe istupile u javne medije kao žrtve seksualnog zlostavljanja ili nasilja, gdje im u razvoju slučaja nitko nije pomogao, a čega je krajnji rezultat bilo samoubojstvo – i to kod petero različitih glumica u samo 60 dana. Na kraju ćemo pokušati rasvijetliti kako su državni aparati u ovome slučaju zakazali te bismo pokušali dati konstruktivne prijedloge kojima bi se ovakvi događaji mogli spriječiti.

MORAL DUTY OF CELEBRITIES TO COME OUT IN PUBLIC MEDIA AS VICTIMS OF SEXUAL VIOLENCE

In the introduction of our presentation, we will try to explain what does moral duty mean in the context of our topic – a public outreach of celebrities who were victims of sexual violence. In the introduction we will also discuss a distinction between “ordinary” victims and victim of sexual violence. Furthermore, we will present examples of public persons who have come out in public media as victims of sexual violence, and what were the outcomes. We will show what are positive and negative mechanisms, and consequences of such an outreach in media for a wider community and any ordinary person. The culmination of our presentation will be the exposition of pornographic actresses who, as well-known persons, came out in public

media as victims of sexual abuse or violence, especially because nobody helped them in the development of the case, and the ultimate result was suicide – for five different actresses in just 60 days. In a closure, we will try to clarify how state organs failed in this case, and we will offer constructive advice on how to prevent these events.

BUGA KRANŽELIĆ, JELENA RAJTMAJER

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ZBILJA I PRIKAZ: MUZEOLOGIJA I DOKUMENTARNI FILM

Pojmovi *muzeologija* i *dokumentarni film* na prvi pogled djeluju nepovezano, ali povezuje ih sukladna teleologija. Cilj dotičnih dvaju medija nalazi se u predočavanju raznolikog sadržaja mnogobrojnoj publici, što uključuje i ozbiljne, »teško probavljive« i kompleksne sadržaje. Imajući na umu da je muzeologija nadišla naivno prikazivanje subjekta, pitanje je bi li dokumentarni film trebao slijediti taj primjer, a s obzirom na nominalnu inherentnu razlikovnost unutar dvaju medija? Također, valja se zapitati gdje je granica u prikazivanju surove, »gorke« istine u muzeologiji te gdje se nalazi u dokumentarnom filmu, a da pritom bude podnošljiva široj publici?

REALITY AND DISPLAY: MUSEOLOGY AND DOCUMENTARY FILM

The terms ‘museology’ and ‘documentary film’ seem unrelated at the first glance, but are tied by a compatible teleology. The goal of the two mediums is the representation of a diverse content to a numerous audience, including serious, “hard to swallow” and complex content. Bearing in mind that museology has moved on from a naive display of the subject, the question is should the documentary film follow its example, considering the nominal inherent distinctiveness of the two mediums. Also, we should ask ourselves where is the line in representing a raw, “bitter” truth in museology, as well as in a documentary film, while still keeping it bearable to a wider audience?

LENA KUZMANOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

MASOVNI MEDIJI KAO DRUGA PROSTORNOST BIOETIČKOG MIŠLJENJA

Osnovna teza koju želim razložiti je da mišljenju suvremenog čovjeka dvadesetprvog stoljeća virtualni prostor omogućava suočavanje s neposrednim teorijskim i praktičnim problemima posredstvom znanstvene fantastike filma i simulirane stvarnosti računalnih igara. Oba medija služe zabavi dok istodobno čovjeku pružaju poticaj na misaoni eksperiment i etičku refleksiju, pogotovo jer su uz razvoj znanosti i tehnike produbili i proširili raspon tema koje obrađuju, a koje su oduvijek motivirane odražavanjem praktične stvarnosti; od ekološki tematiziranih društvenih polemika i bioterorizma do eugenike i kloniranja. Raznoliki u sadržajima i rasponu žanrova, film i računalna igra razlikuju se i u metodi kojom angažiraju korisnika i smještaju u sferu odnošenja realnog subjekta i zamišljenog objekta. Film potiče na konstrukciju moralnog stava u promišljanju hipotetskog problema sadržanog u priči, što činimo izmješteni iz situacijskog događanja na filmu. Različito filmu, računalne igre zahtijevaju preuzimanje uloge aktivnog sudionika su-kreatora događaja situacije u simuliranom okolišu. Ovim izlaganjem želim istražiti kvalitetu pozicija koje zauzimamo u konzumaciji zabavnih sadržaja ovih medija te kako nam raznovrsnost njihovih metoda može koristiti u odnošenju s prisutnim, praktičnim teškoćama te na koji način motivima fikcije i mašte možemo doći do bioetičkog pristupa suvremenim problemima ljudskog djelovanja i potencijalne problematike budućih.

MASS MEDIA AS SECONDARY SPATIALITY OF BIOETHICAL THOUGHT

The basic thesis which I want to develop is that virtual space enables the thought of the 21st-century human being to face immediate theoretical and practical problems through the science fiction of film, and through simulated reality of computer games. Both media forms are meant for entertainment, however they simultaneously encourage human beings to per-

form thought experiments and ethical reflections. This is especially noteworthy because they have, alongside science and technology, deepened and expanded the range of topics they process, for a long time motivated to reflect upon practical reality – from ecology-themed social polemics and bioterrorism to eugenics and cloning. Diverse in content and genre range, film and computer game also differ in the method by which they engage the user, thus placing him in the sphere of relations of a real subject and an imaginary object. Film stimulates a construction of a moral standpoint in the consideration of hypothetical problem embedded in the story. We do that while being displaced from a situational happening of in a movie storyline. Different than the film, computer games demand a takeover of the role of active participant and co-creator of the event in a simulated environment. With this presentation I want to explore the quality of positions we take up in the consumption of entertainment content, and how a diversity of their methods can be useful to us in relating it with present, practical difficulties, and how can fictional and imaginary motifs help us reach a bioethical approach to contemporary problems of human actions and the potential issues of future ones.

DAVID MARTIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

METAMORFOZA REALNE STVARNOSTI

Digitalno doba obilježeno je razvojem informacijske tehnologije u čijoj bazi leže znanje i informacija kao glavni nematerijalni resursi, za razliku od industrijskog doba u kojem je glavni resurs bio upravo materija, odnosno neki određeni proizvod. Ta se tranzicija osjetila na ekonomskoj sferi, ali i na pogledu na svijet kao tzv. *globalno selo*. Naš se svakodnevni život seli s realne na digitalnu sferu života razvojem društvenih mreža, a razvitkom raznih novih tehnologija (»VR« ili virtualna stvarnost, *Blockchain* tehnologija, itd.) isto se postepeno događa i s ekonomskom i političkom sferom života, s obzirom da svakodnevni život pojedinca i ekonomija ovise o političkoj sferi. U pogledu takvih postepenih događanja, društvo je stvorilo određene pretpostavke i viđenja takvog fenomena i slike novog svijeta. Izlaganjem bi se pokazalo kako u digitalnom dobu 21. stoljeća postoji postepeni prijelaz iz »realne« stvarnosti u virtualnu stvarnost, gdje razvijanje novih tehnologija omogućuje seljenje života ljudi u digitalni svijet. Pitanje je što takav prijelaz donosi u samom životu pojedinaca, odnosno kako se to reflektira na društvo kao zajednicu te kakve su uzročno-posljedične veze takve ljudske metamorfoze.

METAMORPHOSIS OF AN ACTUAL REALITY

Digital age was marked by development of information technology and its main sources – knowledge and information, which are non-material, while in the industrial age the main source was something material i.e. product. Not only was this transition felt in economic sphere, but also in the view of the world as a *global village*. Our everyday life shifts to digital sphere through the development of social networks, while this is also happening gradually with the economic and political sphere of life by the development of various new technologies (virtual reality, blockchain technology, etc.), given that the everyday life of an individual depends on politics. In terms of such gradual events, society has created certain assumptions and perceptions of such a phenomenon and image of a new world. This

research would show that there is a gradual transition from a “real” reality to a virtual reality in the digital age of 21st century, where the development of new technologies enables the moving of people’s lives into the digital world. The question is, what brings this kind of transition in everyday life of an individual, i.e. how it is reflected on society as a community, and what is the cause-effect relationship of such human metamorphosis.

ZORICA MIJARTOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia*

FILM KAO MEDIJ RAZMATRANJA BIOETIČKIH PROBLEMA

Ovim izlaganjem autorica želi prikazati na koji način filmski medij može olakšati pristup složenim bioetičkim problemima kao što su kloniranje, genetički inženjering, ekološke katastrofe i sl. Film je, smatra autorica, korisno sredstvo kojim se, ukoliko je znanstveno potkrepljeno, utoliko može educirati ljude ili ih barem informirati o samoj temi u filmu. Autorica je, inspirirana znanstvenom fantastikom, odlučila istražiti vezu između znanstvene fantastike i bioetike. S jedne strane imamo bioetiku kao znanstvenu disciplinu, dok s druge strane imamo znanstvenu fantastiku kao određenu fantaziju koja u kontekstu misaonog eksperimenta može biti korisna za promišljanje o problemima bioetike. U samom izlaganju autorica će radi objašnjenja svoje teze pokazati insert iz znanstvenofantastične trilogije *Divergent* (2014.–2016.), čija je svrha pokazati kako jedan bioetički problem kao što je genetički inženjering, tj. projekt *Human Genome*, može paradigmatično biti obrađen u okviru jednog znanstvenofantastičnog filma. Kloniranje čovjeka je također izazvalo dosta rasprava, ali prikaz teme u filmu *The Island* (2005.), koji prati dva klona u bijegu od ljudi koji su ih koristili za reprodukciju organa, može nas inspirirati na filozofsko promišljanje jednog od bioetičkih problema na osnovu misaonog eksperimenta predočenog kroz sam film.

FILM AS A SURVEY MEDIUM FOR BIOETHICAL PROBLEMS

In this presentation, the author wants to present the ways in which film media can ease an access to complex bioethical problems such as cloning, genetic engineering, ecological disasters, etc. If scientifically supported, then a film can be a useful tool in educating or informing public about the topic present in a movie. Inspired by science fiction, the author has decided to explore the connection between science fiction and bioethics. On the one hand, we have bioethics as a scientific discipline, while on the other hand,

we deal with a fantasy that, in the context of a thought experiment, can be useful for thinking about the problems of present and future bioethics. In the presentation itself, the author will show an insert from *The Divergent Series* (2014–2016), a science fiction trilogy, the purpose being to demonstrate that a bioethical problem such as genetic engineering, i.e. the Human Genome project can be paradigmatically processed within a science-fiction movie. Coning has also caused a lot of debate, but a representation of this theme in *The Island* (2005), which follows the escape of two clones from people who used them to reproduce organs, can inspire us philosophically consider a bioethical problem based on the thought experiment shown through the film itself.

ALEKSANDAR OSTOJIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia*

KREIRANJE POTREBE ILI KREIRANJE IDENTITETA?

Dobro smo upoznati s postavkom ekonomskog kreiranja potreba te preko stava da se u današnjem svijetu ovakva »kreacija« može odvijati najefikasnije, ako ne i jedino putem masovnih medija, ne predstavlja nikakvu novinu. Međutim, upitno je koliko je ova djelatnost daleko otišla te što je i poradi čega u stanju stvoriti? Imajući u vidu nedavne optužbe na račun tvrtki »Facebook« i »Cambridge Analytica« moramo se opet zapitati kolika je zaista »moć« masovnih medija. Je li kreiranje potražnje evoluiralo u kreiranje identiteta? Izlaganje će se baviti preispitivanjem ove mogućnosti te će se nastojat definirati pojam identiteta i koji je udio »Drugog« u njegovom formiranju. Ukoliko pretpostavimo da ontološka osnova identiteta ne postoji, čini se da kreiranje privida predstavlja osnovnu sponu sistemskog funkcioniranja. U drugom dijelu izlaganja, pokušat ćemo pokazati da se ovaj privid održava i formira putem masovnih medija, ali i ukazati da se ovdje ne radi o komunikaciji, jer je komunikacija posljednji termin koji odgovara intenciji masovnih medija danas.

CREATING A NEED OR CREATING AN IDENTITY?

We have long been acquainted with the economic concept of creating needs, and the conclusion that in today's world such a "creation" can take place most efficiently, if not solely through mass media, does not represent any novelty. However, the questions are how far this activity reached, and what is it and why is it able to create? Given the recent accusations against companies "Facebook" and "Cambridge Analytica", we must again ask how "powerful" mass media really is. Has the creation of need evolved into the creation of identity? In my presentation I will be re-examining this possibility. I will attempt to define the notion of identity, and how much does the "Other" play part in its formation. If the ontological basis of identity does not exist, then it seems that creating an illusion is the basic link of systemic functioning. In the second part of my presentation I will attempt to show that this illusion is maintained and formed through mass media, but I will also point out that here we are not discussing about communication because communication is the least of terms that corresponds to the intention of mass media today.

KRISTIAN PETER

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

MEDIJ I VJEČNOST

Da bismo razumjeli ljudsku potrebu za prihvaćenjem u tuđstvu, potrebu da se pročuje i da ih se oheroji čineći djela koja su idealna u javnom mnijenju, naime da se bude obesmrćeno putem medija, moramo prvo proučiti kakvo je ljudsko poimanje smrti. Kada gledamo subjektivno, nailazimo na specifičan pogled na smrtnost u svakoj kulturi, dok smo objektivno još uvijek zatvorenih očiju što nam kao pojedincima čini strepnju u umu, zbog koje moramo težiti nekoj vrsti odmicanja od smrtnosti. Između ostalog, to odmicanje od smrti pronalazimo u medijima. Bez obzira na to o kojim se slavnim ličnostima radi – umjetnici, sportaši, borci za pravdu, narodni heroji i slično – svjedočimo ovjekovječenju kroz njihove doprinose, za koje je trenutno nebitno jesu li istiniti, nego je bitno uvidjeti ljudsku žudnju za čitanjem i pripovijedanjem o poznatima ili o herojima. Dolazi li ta potreba od želje da se za nas kao pojedince pročuje kao o dobrim i hrabrim ljudima i tako zadobije uvažnost koja bi hranila vlastiti ego ili da u svijetu bez nade vidimo tu trunčicu svijetla dobrote?

MEDIA AND ETERNITY

In order to understand a human need for acceptance in the foreign, the need to be heard and to become a hero for doing deeds that are ideal in public opinion, by that means to become immortal via media, we need to firstly see what is general human understanding of death. From a perspective of subjectivity, we come across a fact that every culture has its own unique view on death, while from a perspective of objectively we are, in reality, still with eyes closed. To us as individuals, it provokes a dread in our mind, because of which we need to search for some kind of back-away from death. This we can see happening in media. No matter what type of celebrities we are discussing about – artists, athletes, justice warriors, folk heroes – we see that they are becoming immortal because of their contributions, for which now it is not relevant whether they are or are

not legitimate, but what matters is to see this human desire for reading or talking about famous humans. Does that need come from our desire to be heard and to be known as good and brave people and by that means to gain reputation that feeds our own ego, or to see, in a world without hope, that little spark of goodness?

LAZAR PETKOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia*

»ISTINA (GENOCIDA) STRUKTURIRANA JE KAO FIKCIJA«: REPREZENTACIJE MASOVNIH ZLOČINA U IGRANIM I DOKUMENTARNIM FILMOVIMA

Posljednjih godina svjedoci smo povećanja broja dokumentarnih i igranih filmovima o masovnim zločinima (genocidima, ratnim zločinima, terorističkim napadima itd.). Godine 2005. filmski redatelj Joshua Oppenheimer započeo je snimanje dokumentarnog filma *The Act of Killing* o grupi pojedinaca koji su sudjelovali u masovnim ubojstvima kineskih »komunista« u Indoneziji od 1965. do 1966. U njemu su prikazana svjedočenja zločinaca o njihovim aktivnostima, uključujući detaljne opise tehnika mučenja, silovanja i ubojstava. Ono što svemu daje veoma bizarnu i zagonetnu notu činjenica je da su se ubojice svjesno predstavljale kao glavni junaci iz američkih *noir* filmova, te svoje zločine sagledavali kroz prizmu ovih filmskih narativa. S druge strane, Claude Lanzmann, autor filma *Shoah* (1985.), izjavio je da, kada bi pronašao snimke masovnih pogubljenja Židova u koncentracijskim logorima, nikada se ne bi usudio iskoristi ih u svojim filmovima, nego bi ih spalio bez ikakve dileme. U oba slučaja suočeni smo s potrebom da u reprezentaciji masovnih zločina uključimo fiktivne elemente kako bi se njihova realnost iznijela na svjetlost dana. Drugim riječima, u prvom slučaju, sirovi objektivni prikaz strukturno zakazuje u vjernom predstavljanju ovih događaja, dok u drugom slučaju fiktivni element služi kao fantazmatski okvir koji omogućuje izvršenje svih gnjusnih aktivnosti zločinačkih odreda.

“THE TRUTH (OF THE GENOCIDE) IS STRUCTURED AS FICTION”: REPRESENTATIONS OF MASS CRIMES IN FICTION AND DOCUMENTARY FILM

In recent years, we have witnessed an increase in the number of documentary and feature films on mass crimes (genocide, war crimes, terrorist attacks, etc.). In 2005, film director Joshua Oppenheimer began filming the documentary film *The Act of Killing*, about a group of individuals who

participated in the mass killings of Chinese “communists” in Indonesia from 1965 to 1966. It contains testimonies of the criminals about their activities, including detailed descriptions of torture, rape, and murder techniques. What gives to all this a bizarre and mysterious note is that the killers were consciously represented as major heroes of the American *noir* movies, and saw their crimes through the prism of these film narratives. Differently, Claude Lanzmann, author of the movie *Shoah* (1985), said that if it would happen that he finds recordings of massive executions of Jews in concentration camps, he would never dare to use them in movies, but would rather burn them without any dilemma. In both cases we face a need to include fictitious elements in the representation of mass crimes in order to bring their reality into the light of day. In other words, in the first case, the raw objective view structurally fails to represent these events, while in the second case, the fictitious element serves as a fantasy frame that allows the execution of all the malicious activities of the criminal offense.

LOVRE PETRIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

NOVA MUZEOLOGIJA

Tradicionalan muzej usustavljuje sadržaj trgom pozitivističke misli o predmetima i kronološkom napretku i vjerovanjima u estetski implement u predmetima od kvalitete, kao takvima prepoznatima od uže i šire učesnjačke i laičke zajednice. Posljednjih par desetljeća svjedočimo rekaliبرانju analitičkog okulusa, gdje povijest umjetničkog ukusa briše vrijednost povijesne povjerbine temeljene na starim kriterijima estetike, a ustupa se mjesto vrijednosti doživljenoj kroz diskurse pripadajućih kulturnih konteksta – »projekt« nazvan *novom muzeologijom*. U fokusu je izlaganja odnos takve medijske prakse prema idealu istine koja je servirana potrošačima – kroz razna definiranja riječi *istina* (ako se uopće smatra relevantnom) – a što će se pokušati ilustrirati kroz primjere suvremenih novo-muzeoloških tekovina, s popratnim argumentima o oglednosti duha pripadajućega doba u ovom mediju i etičkoj problematici koju povlači. Dodatna dimenzija nove muzeologije očituje se u vezi s područjem ekologije, čega su jedan od znamenitih rezultata ekomuzeji.

NEW MUSEOLOGY

The traditional museum structures its content by following both positivistic thoughts on objects and chronological progress, and beliefs in aesthetic implement in objects of quality, which are recognized by narrower and wider scholarly and layman community. For the last couple of decades, we have witnessed new recalibration of the analytical oculus, where the history of artistic taste is erasing the value of the historical trust based on the old aesthetic criteria, and in its place comes a value experienced through the discourses of corresponding cultural contexts – a “project” titled *new museology*. The focus of presentation is a disposition of such media practice towards the ideal of truth as it is being served to consumers – through the various definitions of the word *truth* (if it is even considered to be relevant) – and which will be attempted to be illustrated by the exam-

ples from contemporary new-museological attainments, with accompanying arguments about the reflectivity of spirit of the currently pertaining age in this medium, and the ethical issues it draws out. An additional dimension of new museology is manifested in the field of ecology, with an eco-museum as one of its notable result.

MATEJ MALČIĆ PIRIN

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

APOLOGIJA, DISTORZIJA I UTVARE – INTERNET I IDEOLOGIJE

Izlaganje se sastoji od prikaza i filozofske kritike suvremenih ideologija u sklopu masovnih medija, prije svega interneta i njegovih raznih manifestacija. Suvremene ideologije nastojat će se prikazati, prije svega, kroz ispitivanje sukoba, ali i diskurs, lijevih i desnih ideologija na internetu. S jedne strane, lijeve ideologije koje će biti ispitane moderni su pokreti fokusirani na promicanje feminizma, multikulturalizma i jednakosti, a s druge strane, ispitat će se ekstremne desne ideologije koje su se javile kao odgovor na navedene lijeve pokrete. Ispitat će se idealistička i socijalna baza ovih ideologija te što im je zajedničko. Dakako, pri tome će također biti ispitana i uloga interneta u suvremenom ideološkom diskursu. Kao temelj kritičkog ispitivanja ideologija koristit će se istraživanja teoretičara, poput Karla Marxa i Karla Mannheima, ali i filozofa, poput Maxa Stirnera, koji su u svojim radovima proučavali i/ili kritizirali ideologije i njihov utjecaj na društvo i pojedinca u njemu.

APOLOGY, DISTORTION, AND APPARITION – INTERNET AND IDEOLOGY

Presentation consists of an outline and a philosophical critique of contemporary ideologies in the context of mass media, primarily the Internet and its various manifestations. An attempt at presenting contemporary ideologies will be carried out, above all, by examining the conflict, but also discourse, of left and right ideologies on the Internet. On the one hand, left ideologies that will be examined are modern movements focused on the promotion of feminism, multiculturalism, and equality. On the other hand, the extreme right ideologies that appeared as a response to before mentioned movements will be questioned. The idealistic and social base of these ideologies will be examined, and what do they have in common. Of course, the role of Internet in contemporary ideological

discourse will also be examined. Research work of theorists, such as Karl Marx and Karl Mannheim, and philosophers, such as Max Stirner, who have studied and/or criticized ideologies, and their influence on society and individuals in it, will be used as the basis for a critical examination of ideologies.

IRENA RAGUŽ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

ETIČNOST PRIKAZA SMRTI U MEDIJIMA

U izlaganju ću se usmjeriti na etičnost u medijima kao bitnim čimbenicima koji utječu na stvaranje percepcije o smrti »Drugoga«. Medijske naslove pune vijesti o brojnim žrtvama terorističkih napada, ratova, političkih sukoba, obiteljskog nasilja, prometnih nesreća, samoubojstvima i sl. Treba li smrt zauzimati toliki medijski prostor i je li dostojanstvo čovjeka ugroženo njezinom medijskom slikom? Je li smrt adekvatno predstavljena te postoji li uopće ispravan način prikaza smrti? Pozornost mi uzima i svrha prikazivanja smrti te javnost kroz čiji se interes, u okvirima medijskog senzacionalizma, filtriraju i interpretiraju informacije. Nose li samo mediji teret moralne odgovornosti ili bismo svi trebali osvijestiti prilike u kojima se nalazimo i vlastite utjecaje na njih? Je li moguća promjena unutar paradigme koja u svojem pohlepnom naletu u pitanje dovodi smisao medija, vrijednost ljudskog života i njegovo dostojanstvo?

ETHICS OF THE REPRESENTATION OF DEATH IN MEDIA

In the presentation I will focus on ethics in media as a substantial factor which affects the perception of the death of "the Other" Media headlines are over encumbered with numerous victims of terrorist attacks, wars, political conflicts, family violence, car accidents, suicides, etc. Should death take up so much media space and is human dignity threatened with its media representation? Is death adequately portrayed, and is there such a thing as an adequate portrayal of death? My attention is also drawn to the question of the purpose of presenting death, and public interpretation of information enframred by a mass media sensationalism. Does only media carry the weight of moral responsibility or should we all become aware of the opportunities in which we are, and our own influence on those opportunities? Is a change possible from within a paradigm which in its greedy zest puts into questions the meaning of media, and the value of human life and its dignity?

RONI RENGEL

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

TRENING POVEZANOSTI

U izlaganju ću povezati Heideggerovu koncepciju vremena-povezanosti, koja je određena smislom egzistencije, odnosno izvorom stalnosti prave (od nasumične fluktuacije raštrkanih svjetovnih procesa odvojene) ličnosti tu-karaktara, s indijskim praktičkim disciplinama yoge i meditacije, htijući tako pokazati ove kao načine prevladavanja problema kontinuiteta samosvijesti – shvaćajući egzistiranje (ovdje praktički, ondje teorijski) u smislu ponavljanja, kao nagomilavajućeg naslagivanja sebi jednog kvanta Moći-bit, ali kod yoge i meditacije (u razlici spram rasječenih intervala aktivnosti i neaktivnosti u klasičnom treningu) s izraženom kaliogatskom tendencijom, spajanja u cijelo zgađanja treniranja – pri čemu je ideal zaposjesti u punom smislu svoje djelo. Primjerice, začudnost mijene svijest–pozornosti s disanja na mišljenje kod meditacije postaje odskočnicom pravom razumijevanju samosvijesti. Yogu je moguće shvatiti kao »vježbu jednog pokreta«, itd. Pri naslanjanju na ove fenomene staroindijske praktičke mudrosti bit će razvidna neizostavljivost tijela u dospijeću mjestima istina egzistencije, i razlika spram prikaza u modernim medijima koji im zakrivaju bit.

CONNECTION TRAINING

In my presentation I will introduce Heidegger's conception of time-connection, which he sees as the meaning of existence, that is the source of the true personality of here-character (separated from random fluctuation of scattered worldly processes), and tie it to the old Indian practices of yoga and meditation, wanting to show their potential for overcoming the problem of the continuity of the self-consciousness – taking existence (in theoretical and practical way throughout the lecture) in the sense of repetition, as the accumulating stacking of certain quantum of doability (might) to oneself, but, as I will argue, yoga and meditation (in difference to cut-out intervals of activity and inactivity in classical training) with conspicuous kalokagathiatric tendency of weaving together the whole of training – ide-

ally getting the full possession of oneself through it (in it). For example, peculiarity of transition of consciousness–attention “from breathing to thinking” in meditation, becomes a bounce-field for the true understanding of self-consciousness. It is possible to understand yoga as “one-movement work out”, etc. Leaning on to this phenomenon of ancient Indian practical wisdom, it will be shown that body plays an indispensable part in reaching the plains of the truth(s) of existence, and understanding will be pulled back from reductionism of presentation in modern media.

MAGDALENA RIČKO

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

ČOVJEKOVA POTREBA ZA MEDIJIMA, USPRKOS ČOVJEKOVOJ ODBOJNOSTI PREMA NJIMA

Čovjek je u suvremenom svijetu okružen raznim oblicima medija. Većinu svog dana provede koristeći barem jedan od medija, no unatoč tome većina ljudi će se složiti kako je velik dio medija nepotreban, kako je bilo bolje dok moderna tehnologija nije bila toliko razvijena kao danas, kako im je zbog njih ugrožena privatnost i kako im društveni život pati upravo zbog medija i takozvanih društvenih mreža. S druge pak strane, mediji se šire i pojavljuju se nove društvene mreže i novi oblici tehnologije informiranja zato što ljudi većinu vremena, naročito slobodnog vremena, provode upravo koristeći medije i njihovim korištenjem podupiru im razvoj. Neki od ključnih razloga ovog paradoksa su ljudska potreba za informacijama, potreba da budu prihvaćeni u zajednici, potreba da se izjasne i potreba za novim znanjima. Upravo su mediji jedno od sredstava koja im omogućuju da ostvare svoje potrebe, no ispunjavaju li uistinu mediji njihove potrebe? Ako ih ispunjavaju u kojoj ih mjeri ispunjavaju?

HUMAN BEING'S NEED FOR MEDIA, DESPITE HUMAN BEING'S AVERSION TO MEDIA

In contemporary world, a human being is surrounded by various forms of media. The greater part of his day he spends using at least one form of the media. Nevertheless, many people will agree that most forms of media are unnecessary, that it was better when modern technology was not as developed as today, that their privacy is jeopardized, that their social life is suffering because of the media and so-called social networks. On the other hand, the media is spreading and new social networks and new forms of information technology are emerging, exactly because people spend most of their time, especially free time, using media, and thus they support its development. Some of the key reasons for this paradox

are the human need for information, the need to be accepted in the community, the need to express, and the need for new knowledge. Media is one of the tools that enable them to fulfil their needs, but does the media actually meet their needs? If it meets their needs, to what extent does it meet them?

CHRISTIAN SERDARUŠIĆ

*Faculty of Philosophy, University of Tübingen, Germany /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Tübingenu, Njemačka*

ALIENATION – RETHINKING CULTURE INDUSTRY

In contemporary discourse the use of the term “alienation” under its presented vocabulary – “Enlightenment as Mass Deception” (Adorno/Horkheimer) – was neglected, or even discarded, in the context of post-modern and poststructural concepts and theories. The waiver, or moreover the distancing from the idea of authenticity, and the concept of the personal self at all (Parfit) sentenced the alienation as a theory *ad absurdum*. Interests of modern studies are instead differently orientated. No antiquated technical terms, but paradigmatic trivializations and relativization are used to serve as remedies to explain and understand the events and processes of our time. It seems to be a natural course of action, that we live in a “Risk Society” (Ulrich Beck) full of “singularities” (Andres Reckwitz), composed by “postdemocratic” structures (Colin Crouch), while our everyday life is dominated by an all-rounding global “acceleration” and “disturbed resonances” (Hartmut Rosa). What I am interested in is the resumption of culture industry in Critical Theory. For this I want to summarize Adorno’s concept of first and second nature in relation to culture and the cultivation of the Subject. The task is to define and question the role of the individual in our period: How is it defined in context of its consumption of mass media, and its value in our everyday life? In which context is it possible to talk about alienation in ratio to the concept of subjectivity and individuality?

ALIJENACIJA – PREISPITIVANJE KULTURNE INDUSTRIJE

U suvremenom diskursu korištenje termina »alijenacija« pod njegovim prezentiranim vokabularom – »Prosvjetljenje kao masovna prijevarena« (Adorno/Horkheimer) – biva zanemareno, čak odbačeno, u kontekstu postmoderne i poststrukturalne teorije i koncepata. To odricanje, ili štoviše distanciranje od ideje autentičnosti i koncepta osobnog »ja« uopće (Parfit) osuđuje alijenaciju kao teoriju *ad absurdum*. Interesi modernih studija bivaju usmjereni na druge stavke. Zastarjeli tehnički termini se više ne koriste, koriste se paradigmatička trivijalizacija i relativizacije koje slu-

že kao načini objašnjavanja, shvaćanja događaja i procesa našeg vremena. Život u »društvu rizika« (Ulrich Beck) čini se kao prirodan tijek akcija, pun »singulariteta« (Andres Reckwitz), složen od strane »postdemokratske« strukture (Colin Crouch), dok naš svakodnevni život biva dominiran sveprisutnom globalnom »akceleracijom« i »uznemirenim rezonancama« (Hartmut Rosa). Ono što mene zanima je povratak industrije kulture u Kri- tičkoj teoriji. Zato želim sumirati Adornov koncept prve i druge prirode u odnosu na kulturu i kultivaciju Subjekta. Zadatak je definirati i preispitati ulogu individue u našem periodu: kako je definirana u kontekstu konzumacije masovnih medija i koja je njena vrijednost u svakidašnjem životu? U kojem je kontekstu moguće govoriti o alijenaciji u omjeru s konceptom subjektiviteta i individualnosti?

MARKO SIČANICA

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of
Osijek, Croatia*

ČEMU PJESNIŠTVO U MASOVNIM MEDIJIMA?

Sama sintagma »masovni mediji« upućuje na to da se radi o utjecaju medija na čovjeka shvaćenog kao sudionika u masi. U ovom izlaganju problematizirati ću na koji način masa shvaća književnost u vidu ozbiljne književnosti i u vidu beletristike. Kritika od koje polazim sklonost je mase manipulacijama i način na koji je tu manipulaciju najlakše ostvariti kroz njezinu široku rasprostranjenost. U fokus istraživanja stavit ću danas široko dostupnu književnost koja se sve češće nivelira na jednostavne radnje potrebne za apeliranjem na najosnovnije ljudske strasti, i na književnost kojoj nakana nije obrazovati čovjeka, nego ga zabaviti. Posljedično, književnost gubi svoju svrhu umjetničkog uzdizanja i preoblikuje se u materijalističkoj sferi u kojoj se ponajviše cijeni zarada, a ne sam sadržaj onog što je napisano. Heidegger u svome djelu *O biti umjetnosti* (poglavlje: »Čemu pjesnici?«), oslanjajući se na tekstove Hölderlina, kaže kako su sve vrijednosti koje je čovjek nekada imao propale i zamijenjene su tehnologijom. Čovjeku koji više nema vrijednosti u vidu dostizanja novih znanja nije potrebna književnost koja će njegovo razmišljanje staviti na kušnju i produbljivati razum, nego mu je potrebna književnost koja će mu skratiti slobodno vrijeme, koja će ga odvesti u fikcionalni svijet šablonski pisanih radnji u kojima će on pronaći hedonistička zadovoljenja čitanja, ali njegova spoznajna moć i razvoj kritičkog razmišljanja stagnirati će. Zaključak izlaganja biti će izveden na temelju toga što uopće znači biti pripadnikom mase, kako je uopće moguće imati čovjeka kao pojedinca kada postoji masa i treba li se i dalje pisati ozbiljna književnost kroz masovne medije, čime bi se ojačao pojam pojedinca, ili je ozbiljna književnost stvar koju je progutalo vrijeme, a bivanje pojedincem postaje bezvrijedno kada postoji masa.

WHY POETRY IN MASS MEDIA?

Phrase “mass media” points at the influence of media on a human being understood as a participant in a mass. In this presentation I will discuss about the way in which mass understands literature in the forms of serious

literature and fiction. The critique I begin with is that a mass is prone to manipulation, and the easiest way in which this manipulation can be accomplished when widespread. The focus of my research will be a widely available literature which is increasingly often being levelled to simple actions necessary for an appeal to most basic human passions, and literature whose intention is not to educate human beings, but to entertain them. As a result, we have literature that loses its purpose of being written to bring artistic elevation, and it is now transformed into material sphere which favours profit, and not the content of what is written. In his work *The Origin of the Work of Art* (chapter “What Are Poets for?”), Heidegger relies on Hölderlin’s texts saying that all the values that a human being once had are lost and replaced by technology. Such a human being, who no longer values the attainment of new knowledge, does not need a literature that will put his thinking on test and deepen his mind, but a literature that will shorten his spare time, and lead him to the fictional world of pattern written actions where he finds hedonistic reading pleasures, thus stagnating his cognitive power and the development of critical thinking. The conclusion of the work will be done on the basis of what it means to be a member of a mass and how it is possible to have an individual human being when there is a mass, as well as whether serious literature should still be written through the mass media in order to strengthen the idea of an individual or a serious literature is a thing of past and being an individual is worthless when there is a mass.

DONAT SORIĆ, JOSIP TIŠLAR

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

AKTIVIZAM I MEDIJSKI KONGLOMERATI

U sjeni terorističkih napada i imigranske krize odvija se bitka za digitalno reklamiranje. U ovom izlaganju nastojati ćemo pokazati da pojačani aktivizam u zadnjih par godina nije prirodan proces podignute moralne ljestvice društva, već nužan produkt strateških poteza vlada i korporacija. Posebnu ćemo pozornost obratiti na bojkot *YouTubea* od strane preko 250 brandova, što je rezultirao mijenjanjem politike *YouTubea*. Nejasnoće nove politike najviše pogađaju manje kreatore i kritičare progresivnih pokreta, dok su progresivni mediji sigurni pod pokroviteljstvom velikih TV kuća (primjerice *MTV* koji je u vlasništvu *Viacoma*, istog konglomerata koji je tužio *YouTube* 2007. godine za milijardu dolara). Zbog novonastale klime na scenu iskaču uglavnom politički desni intelektualci poput Jordana Petersona, Mila Yiannopoulosa i Bena Shapira. Sukob desnice i ljevice sve se više zaoštava, a linija između »ratnih profitera« i iskrene kritike postaje sve nejasnija.

ACTIVISM AND MEDIA CONGLOMERATES

In the shadow of terrorist attacks and migrant crisis, there is a digital marketing battle being led. In this presentation, we will try to show how in the last couple of years, the rise of activism is not a natural occurrence produced by the raise of moral scale of society, rather it is a strategic move of the governments and big corporations. We will highlight the boycott of YouTube from more than 250 brands which resulted in changing some of YouTube policies that are damaging the small creators and critics of the progressive movements, while the progressive media, sponsored by the big TV companies, is not taking any damage (for instance, MTV is owned by Viacom, the same conglomerate which sued YouTube for 1 billion dollars back in 2007). Because of this type of atmosphere, we can see the rise in popularity of right-leaning intellectuals such as Jordan Peterson, Milo Yiannopoulos, and Ben Shapiro. The conflict between the Left and the Right is getting worse, and the line between the “war profiteers” and authentic critique is getting even more blurry.

VIKTOR SUŠILOVIĆ

*Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Croatia*

NEETIČNA PROMOCIJA SPORTA I TJELOVJEŽBE U MEDIJIMA KROZ NIŠU KALOKAGATIJE

Što je tjelovježba, a što je sport? Na koji način u današnje doba percipiramo fizičku aktivnost provođenu u slobodno vrijeme te koju ulogu u tome imaju mediji? Što nam se preko dotičnih svakodneвно nameće i jesmo li svega toga uopće svjesni? Što nam kalokagatija govori o estetici čovjekova tijela i je li ona danas iole zastupljena u društvu te kakva je njezina poveznica s prirodom? Kakva je uloga kapitalizma u čovjekovoj težnji za zdravom životu i funkcionalnom tijelu te kako se uspješno, a pritom vrlo jednostavno, oduprijeti ovom nadasve neprirodnom društvenom uređenju? Navedena pitanja samo su neka od važnih o kojima bi valjalo potaknuti raspravu u današnjem, nadasve lobotomiziranom društvu. U ovom izlaganju pokušat ću obratiti pozornost na promjenu značenja pojmova tjelovježbe i sporta kroz povijest, počevši od njihovih korijena pa sve do danas. Ulogu i rad, odnosno promociju ovih pojmova kroz medije, nastojat ću prezentirati na što je moguće objektivniji način.

UNETHICAL PROMOTION OF SPORTS AND EXERCISE IN MEDIA THROUGH THE NICHE OF KALOKAGATHIA

What is exercise and what is sport? How do we perceive physical activity in leisure time today, and what role does media play in it? What's being imposed on us through these things every day and whether we are aware of all of this? What is *kalokagathia* telling us about the aesthetics of a human body, is it today represented in society, and what is its connection to nature? What is the role of capitalism in human's aspiration to a healthy life and a functional body, and how to successfully and simply resist this overly unnatural social organization? The issues mentioned are just some of the important ones that should stimulate debate in today's, above all, lobotomized society, and in this presentation I will try to pay attention to changing the meaning of the concepts of exercise and sport through history, starting from their roots up until the present. The role and work, or the promotion of these terms through the media, I will try to present as objectively as possible.

BORIS SUŠNIK BOLT

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

BRITKA OŠTRICA SUBVERZIJE I OKREPA DUHA: SATIRA, POEZIJA I KNJIŽEVNOST

U doba masovnih medija, kada je stvaralačka moć čovjeka »ukroćena« sponama korporativnih divova i svedena na proizvodnju komercijalnih proizvoda u svrhu profitabilnosti putem masovne konzumacije, otvaraju se pitanja koja su u svojoj suštini filozofska, posebice etička. Svrha ove prezentacije metodološki je stupnjevito prodiranje u kompleksnu problematiku odnosa ljudske slobode izražavanja, umjetnosti i masovnih medija. Kroz izlaganje otvarat će se temeljna filozofska pitanja kao što su sloboda pojedinca, pravo čovjeka na kritiku društvenih i kulturnih fenomena, uloga umjetnosti, posebice pisane umjetnosti kao mjesta otpora i nezavisnosti pojedinca spram proizvoda masovne kulture, te uloga i motivi velikih korporacija kao vlasnika masovnih medija pomoću kojih se proizvode moderni kulturni trendovi. Nadalje, pokušat će se prikazati povijesne uloge koju su poezija i književnost, naročito satira, imale u kulturnom životu čovjeka te ih predstaviti kao posebnosti čovjeka kojom se on izdvaja i opisuje svoj, kako unutrašnji svijet, tako i svijet oko sebe, kao jedan trenutak samosvijesti i filozofskog promišljanja. Zadnju točku izlaganja čini sinteza svega navedenog koja mora, u svrhu filozofskog promišljanja, otvoriti daljnju raspravu. Ta sinteza spaja ideje slobodnog ljudskog djelovanja, odnosno potrebu čovjeka za spoznajom i samoaktualizacijom punine svojeg bića unutar sfere u kojoj je individualni ljudski um pod napadom masovnih medija, sa serviranjem gotovih kulturnih proizvoda koji srozavaju čovjeka na običnog potrošača, otuđuju ga od vlastitih kreativnih mogućnosti i porobljavaju marketingom. Potencijal izlaganja nalazi se u prizvuku pobunjeništa usklađenog s naslovnom subverzivnosti i usmjerenog prema poticanju energije mladenačke vatre za okrepu duha.

SHARP BLADE OF SUBVERSION AND RECUPERATION OF SPIRIT: SATIRE, POETRY, AND LITERATURE

In the age of mass media, when the creative power of human being is “tamed” with binding of corporate giants and reduced to the production of commercially viable products with the intention of profit by mass consumption, questions arise that are essentially philosophical, most notably ethical. The purpose of this presentation is a methodologically gradual dive into complex problematics of the freedom of expression, art, and mass media. The presentation will open fundamental philosophical questions, such as the freedom of an individual, the rights of an individual to criticise social and cultural phenomena, the role of art, especially written art as the locus of social and cultural resistance and independence of the individual in relation to products of mass culture, and the role and motives of large corporations as owners of mass media used to produce modern cultural trends. Furthermore, there will be an attempt to present the role of literature and poetry, especially satire, in a cultural life of an individual throughout human history, and to present them as specialties of human beings by which they single out and describe both the world within themselves, and the world around them, as a moment of self-consciousness and philosophical reflection. The last point of this presentation is a synthesis of all the themes aforementioned, intended to motivate a discussion. This synthesis combines the idea of free human agency – a need of human beings for cognition and self-actualisation of the fullness of being in the context in which the individual human mind is under attack of mass media, with serving ready-to-eat cultural products that take human beings down to a mere consumer, alienate her from her own creative possibilities, and enslave by marketing. The potential of this presentation is in a rebellious tone aligned with the entitled subversion, and focused towards stimulating the energy of youthful fire for the recuperation of spirit.

BERNARD ŠPOLJARIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

PERSPEKTIVE I IZAZOVI SATIRE U MASOVNIM MEDIJIMA

U široko-opsežnoj domeni masovnih medija, koja svoju rasprostranjenost gradi i održava koristeći se svim dostupnim tehničko-tehnološkim pomagalicama, prisutan je trend rasta po pitanjima protočnosti i količine dostupnih informacija, od kojih mnoge bivaju konzumirane »zdravo-za-gotovo«. Prateći opći napredak, satira je također prerasla svoje inicijalno određene literarne forme i osvojila svoj multimedijски prostor, pri čemu je ova realizacija vođena s ciljem buđenja refleksivnosti potrebne za razumijevanje prilazećeg sadržaja. Satira svom predmetu prilazi filozofijski, raskrivajući ga, pa u tom smislu ona nije puka šala koja ima poslužiti kao sredstvo za smirenje duha društva i situacije, nego ona smjera k jasnom sagledavanju stvari. Ideje i koncepti oblikovani metodama satire u kontekstima društvenih normi imaju i subverzivan karakter, posebice kada je predmet satire sublimiran, a reakcije i protu-argumenti u takvim slučajevima mogu odnositi ljudske živote (primjer *Charlie Hebdo*). U žarištu problema satire i njenog položaja u svjetskoj inter-kulturalnoj otvorenosti masovnih medija presijecaju se pitanja tolerancije, odgovornosti i dijaloga.

PERSPECTIVES AND CHALLENGES OF SATIRE IN MASS MEDIA

In the broad-based domain of mass media, which builds and maintains its widespread use of all available technical-technological aids, there is a growing trend of flow and volume of available information, many of which are consumed "healthy-for-almost". Following the general advancement, the satire has also outgrown its initial definition of literary form and won its multimedia space, whereby this realization was guided to awaken the reflexivity needed to understand the approaching content. Satire approaches the subject philosophically, revealing it, and in that sense it is not a small joke that serves as a means of calming the spirit of society and the situation, but is directed towards a clear view of things. Ideas and concepts

shaped by satire methods in the contexts of social norms also have a subversive character, especially when subject matter is sublimated, and reactions and counter-arguments in such cases can be devastating for human lives (example *Charlie Hebdo*). In the focus of the satire problem and its position in the world's inter-cultural openness of mass media, the issues of tolerance, responsibility and dialogue are intertwined.

MAJA VEJIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

MASOVNI MEDIJI I PRAVO NA INFORMACIJU

Pravo na informaciju vrlo je značajno ljudsko pravo na kojem se temelje i mnogi zakoni. Ljudi imaju pravo biti na vrijeme informirani o svijetu u kojem žive da bi u njemu mogli aktivno i svjesno sudjelovati. No, vrlo brzo i obilato informiranje kroz masovne medije 21. stoljeća istovremeno je i prednost i potencijalan problem. S obzirom na sve teže filtriranje informacija i njihovu razlučivost od dezinformacija postaje sve teže složiti točnu sliku od velike količine fragmenata. U tom moru fragmenata, upitno je govorimo li uistinu o informiranosti ili o pukoj izloženosti neobradivim podacima. Dezinformacije ili informacije plasirane u krivom trenutku također mogu dovesti do ozbiljnih problema, kako pojedincu, tako i široj zajednici, pa i globalno. Zbog tog se postavljaju pitanja može li se, treba li se i smije li se regulirati dostupnost informacijama široj publici, naročito putem masovnih medija, i postoje li informacije koje se opravdano može (barem privremeno) uskratiti javnosti. Ta pitanja bit će tema ovog izlaganja.

MASS MEDIA AND THE RIGHT TO INFORMATION

The right to information is a very important human right, on which many of the laws are based. People have the right to be timely informed about the world they live in, in order to be able to actively and consciously participate in it. But, the extremely fast informing and the information overflow of the 21st century mass media is at the same time an advantage and a potential problem, since it is getting harder and harder to filter through the information, separate the disinformation, and complete the correct image out of all of the scattered fragments. In this sea of fragments, it has become questionable whether we are really talking about being informed, or merely about being exposed to data that we cannot even process properly. Disinformation, or information released at the wrong moment can also cause serious problems, to an individual as much as

to the greater society, and even globally. Therefore, the questions arise whether the access to the information could or should be regulated regarding larger public, especially through the mass media, and if there even is a certain type of information that can justifiably be withdrawn (even temporarily) from the public. Those questions will be the main subject of this presentation.

MATIJA VIGATO

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

BIOETIČKI PROBLEMI VIDEOIGARA KAO MASOVNIH MEDIJA

Videoigre, jedan od najrecentnijih masovnih medija, sadrže mnoge bioetičke probleme drugih masovnih medija: stereotipizacija, prikriveno oglašavanje, sloboda govora, regulacija i komercijalizacija, ali i njima svojstvene: moralni izbor u *gameplayu* ili nedostatak istog, monetizacija nagradnih kutija, kibernetički kriminal *online gaminga*, te u širem smislu moralni problemi nastali urušavanjem Huizingina »čarobnog kruga«. Osim predmetom bioetičkog promatranja, pokazale su se i kao sredstvo bioetičke prakse (tzv. »serious moral games«) i eksperimenata (npr. *Gathering, Wolfpack* – igre korištene za testiranje moralnosti umjetne inteligencije), te kao medij prenošenja bioetičke svijesti (npr. *Bioshock, Fallout*). Pregledom bioetičkih problema videoigara nastojat ću potaknuti rasprava o tom mediju koji, unatoč svom velikom utjecaju na suvremeni svijet, ne dobiva sukladnu pozornost u akademskom diskursu.

BIOETHICAL PROBLEMS OF VIDEOGAMES AS MASS MEDIA

As one of the latest mass media, videogames contain many bioethical problems of other mass media – stereotyping, covert advertising, freedom of speech, regulation and commercialization – but also possess authentic characteristics – moral choice in gameplay or lack of the same, monetization of prize boxes, cybercrime of online gaming, and in the wider sense the moral problems caused by the collapse of Huizinga’s “magic circle”. Besides the subject of bioethical observation, they proved to be a means of bioethical practice (so-called “serious moral games”) and experiments (e.g. *Gathering, Wolfpack* – games used to test morality of artificial intelligence), and as a medium for transmitting bioethical consciousness (e.g. *Bioshock, Fallout*). With an overview of bioethical problems of video games, I will try to encourage a debate on the media that, despite its great influence on the contemporary world, does not get the appropriate attention in the academic discourse.

Okrugli stol
BIOETIKA U HRVATSKOJ:
STANJE I PERSPEKTIVE

Round Table
BIOETHICS IN CROATIA:
THE STATE-OF-THE-ART AND PROSPECTS

Okrugli stol *Bioetika u Hrvatskoj: stanje i perspektive* organiziramo povodom dvadesete obljetnice simpozija *Izazovi bioetike* koji je održan u Cresu, od 30. kolovoza do 2. rujna 1998., u okviru 7. *Dana Frane Petrića*. Po broju sudionika, tematskoj obuhvatnosti i raznovrsnosti zastupljenih struka i pozicija, bio je to najznačajniji skup u ranim danima bioetike u Hrvatskoj, a dvadeset godina kasnije može se reći da su upravo *Izazovi bioetike* bili sjeme iz kojeg je izrastao koncept i projekt integrativne bioetike. Potaknuti prisjećanjem na *Izazove bioetike*, na ovom ćemo okruglom stolu razgovarati o stanju i perspektivama bioetike u Hrvatskoj. Izlaganja Ive Rinčić, Josipa Guća i Amira Muzura, čije sažetke donosimo u nastavku, bit će posvećena hrvatskoj bioetici u europskom i globalnom kontekstu. Usto će Ante Čović, u izlaganju »Od *Izazova bioetike* do izazova za bioetiku«, ponuditi *pogled unatrag*, dok će *pogled unaprijed* ponuditi Hrvoje Jurić, u izlaganju »Novi putovi bioetike u Hrvatskoj«.

The round table discussion, *Bioethics in Croatia: The State-of-the-Art and Prospects*, has been organized to mark the occasion of the twentieth anniversary of *The Challenges of Bioethics* symposium, which was held in Cres from the 30th of August to the 2nd of September, 1998, within the *7th Days of Frane Petrić* conference. Regarding the number of participants, thematic comprehensiveness, and the diversity of represented professions and positions, it was the most important conference in the early days of bioethics in Croatia. Twenty years later, it can be definitively stated that *The Challenges of Bioethics* was the seed from which the concept and project of integrative bioethics grew. Remembering *The Challenges of Bioethics*, during this round table we will discuss the state-of-the-art and prospects of bioethics in Croatia. Presentations by Iva Rinčić, Josip Guć, and Amir Muzur, whose abstracts can be found within this chapter, will be focused on Croatian bioethics in the European and global contexts. In addition, Ante Čović, in his presentation "From *The Challenges of Bioethics* to the Challenges for Bioethics", will offer a *retrospective overview*, while a *prospective project* will be offered by Hrvoje Jurić, in his presentation entitled "New Paths of Bioethics in Croatia".

IVA RINČIĆ, AMIR MUZUR

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*

RECEPCIJA IDEJA FRITZA JAHRA U HRVATSKOJ I SVIJETU DVADESET GODINA NAKON NJIHOVA OTKRIĆA

Poznato je da je djelo Fritza Jahra (1895.–1953.), njemačkog učitelja i svećenika iz Hallea, gotovo slučajno otkriveno 1997. godine, zahvaljujući prvom spomenu Rolfa Löthera i kasnijim pisanjima Eve-Marije Engels, Joséa Roberta Goldima, Hansa-Martina Sassa i drugih. Danas, dvadeset godina kasnije, analiziramo širenje Jahrova koncepta u nazivima predavanja i konferencija, u tiskanim knjigama i na mrežnim stranicama, kao i u imenima institucija. Nema sumnje da je Jahrovo djelo doživjelo odličan prijam u određenim forumima Europe, Južne Amerike i donekle Azije, dok se »vijest« osjetno teže probija u Sjevernoj Americi.

THE RECEPTION OF FRITZ JAHR'S IDEAS IN CROATIA AND GLOBALLY TWENTY YEARS AFTER THEIR DISCOVERY

It is known that the work of Fritz Jahr (1895–1953), the German teacher and Protestant priest from Halle, was discovered almost accidentally in 1997, thanks to the first mention by Rolf Löther and in later writings by Eve-Marie Engels, José Roberto Goldim, Hans-Martin Sass, and other authors. Today, twenty years later, we analyse the spread of Jahr's concept in the names of lectures and conferences, in printed books and the Internet, as well as in the names of institutions. There is no doubt that Jahr's work has seen an excellent reception in certain fora in Europe and Latin America, and to some extent also in Asia; however, the "news" has had a significantly harder way in North America.

JOSIP GUĆ

Centar za integrativnu bioetiku, Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /

Centre for Integrative Bioethics, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

NIKOLA VISKOVIĆ I OČEVI BIOETIKE

Bioetika, barem za dio bioetičara, ima dvojicu očeva koji su neovisno jedan od drugoga skovali termin i pružili definiciju tog pojma: Vana Rensselaera Pottera i Fritza Jahra. Iako se ovdje ne radi o dva identična pojma, svakako je riječ o kompatibilnim konceptima koji se, zajedno s konceptualiziranjem određenih društvenih kretanja i uz produbljenu filozofsku refleksiju, pokušavaju objediniti u konceptu integrativne bioetike, koji je svoje rođenje i najintenzivniji razvoj doživio na našim prostorima. Tu se nešto prije ovog koncepta počela razvijati i bioetička misao Nikole Viskovića, koja se, svjesno ili nesvjesno, harmonično uklapa u metodološke obrasce i sadržajne okvire svih navedenih koncepata. Stoga je cilj ovog izlaganja istaknuti poveznice između Viskovićeva bioetičkog djela te načina na koje se bioetika određuje kod Pottera, Jahra i u okviru integrativne bioetike.

NIKOLA VISKOVIĆ AND FATHERS OF BIOETHICS

Bioethics, at least for some bioethicists, has two fathers who, independently of each other, coined the term and defined the notion of 'bioethics': Van Rensselaer Potter and Fritz Jahr. Although their notions are not identical, they are certainly compatible concepts. Integrative bioethics tries to unite them both, together with the conceptualization of certain social movements and alongside some profound philosophical reflections. The concept of integrative bioethics was created and mostly developed in Croatia, where some years before this concept emerged, the bioethical thought of Nikola Visković was developing. Visković's thought, consciously or unconsciously, fits harmoniously within the methodological patterns and content framework of all the previously mentioned concepts. Therefore, the aim of this presentation is to point out the links between Visković's bioethical work and the ways in which bioethics is defined in Potter, Jahr and in the framework of integrative bioethics.

AMIR MUZUR, IVA RINČIĆ

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*

**MENICO TORCHIO IZMEĐU JAHRA I POTTERA:
NOVI PRILOZI POVIJESTI BIOETIKE U EUROPI I
EUROPSKE BIOETIKE**

Danas vjerujemo da su bioetičke ideje i napisi Fritza Jahra poslije njegove smrti 1953. pali u zaborav te da je bioetika, asocirana s publikacijama Vana Rensselaera Pottera, u Europi ponovo »izronila« ranih 1970-ih. Kako se to i gdje dogodilo dosad nije bilo detaljnije istraženo. U ovome radu bavimo se djelom talijanskog biologa Menica Torchija (1932.–2001.) koji je Potterov koncept prvi put spomenuo u svom članku iz lipnja 1973. godine. Torchio, koji je djelovao pri raznim akademskim i istraživačkim institucijama u Milanu i Paviji, otkriva se kao iznimno intrigantan mislilac, odavno na tragu bioetike koju pokušava povezati s intelektualnom baštinom kršćanstva i, osobito, benediktinaca. Dijapazonom svojih interesa i čitanja, pa čak i izričajem, Torchio je bliži Jahru nego Potteru: dok je za Potterovo djelo, kako sam priznaje, svakako dobro znao, izgleda da, međutim, rad Fritza Jahra Menico Torchio nije poznavao.

**MENICO TORCHIO BETWEEN JAHR AND POTTER:
NEW CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF BIOETHICS
IN EUROPE AND OF EUROPEAN BIOETHICS**

Today, we believe that the bioethical ideas and writings of Fritz Jahr fell into oblivion after his death in 1953, and that bioethics, associated with the publications by Van Rensselaer Potter, re-emerged in Europe in the early 1970s. How and where this occurred, has not yet been investigated in more detail. In this work, we address the work of the Italian biologist Menico Torchio (1932–2001), who mentioned Potter's concept for the first time in his paper dated June, 1973. Torchio, active at various academic and research institutions in Milan and Pavia, reveals himself as a particularly intriguing thinker; long before beginning on the pathway of bioethics, he was trying to relate to the intellectual heritage of Christianity and, especially, that of the Benedictines. By the range of his interests and readings, even by his way of expression, Torchio is closer to Jahr than to Potter; while, however, he admits he certainly knew Potter's work well, Menico Torchio seems not to be informed about the opus of Fritz Jahr.

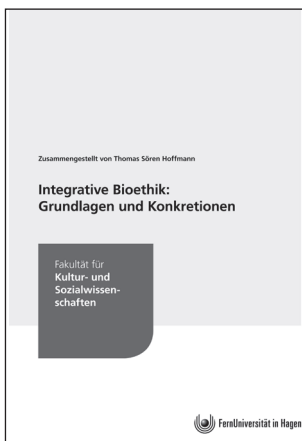
**predstavljanje
recentnih
bioetičkih
izdanja**

**presentation of
recent bioethical
publications**

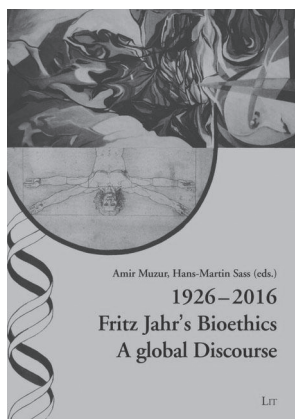
Predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja održat će se u ponedjeljak, 21. svibnja 2018., u Malom Lošinj (hotel *Aurora*, dvorana A), s početkom u 21 sat. Bit će predstavljene sljedeća izdanja:

Presentation of recent bioethical publications will be held on Monday, May 21, 2018, in Mali Lošinj (*Aurora* Hotel, Hall A), at 9:00 p.m. The following publications will be presented:

Thomas Sören Hoffmann (Hrsg./ur.):
Integrative Bioethik: Grundlagen und Konkretionen
[*Integrativna bioetika: osnove i konkretiziranja*]
Hagen: FernUniversität in Hagen, 2017

Predstavljач / Presenter: HRVOJE JURIĆ

Amir Muzur, Hans-Martin Sass (eds./ur.):
1926–2016: Fritz Jahr's Bioethics – A Global Discourse
[*1926–2016.: bioetika Fritza Jahra – globalna rasprava*]
Zürich, Wien: LIT Verlag, 2017

Predstavljач / Presenter: AMIR MUZUR

Bernard Špoljarić (ur./ed.):

Scenariji budućnosti

[*Scenarios of Future*]

Zagreb: Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2017

Predstavljачica / Presenter: TAMARA DRAŠKOVIĆ

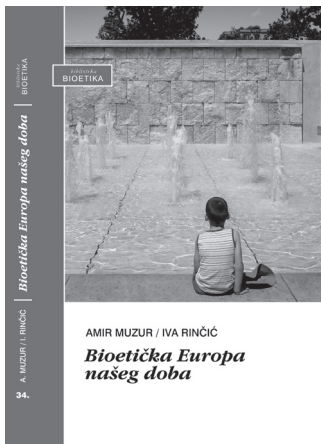
Maja Miloš, Robert Doričić (ur./eds.):

Europska bioetika na djelu – EuroBioAct: lista bioetičkih standarda za lokalnu zajednicu

[*European Bioethics in Action – EuroBioAct: A List of Bioethical Standards for Local Communities*]

Rijeka: Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Dokumentacijsko-istraživački centar za europsku bioetiku *Fritz Jahr* Sveučilišta u Rijeci, 2017

Predstavljач / Presenter: IGOR ETEROVIĆ

Amir Muzur, Iva Rinčić:

Bioetička Europa našeg doba: struje, kormilari, sidrišta
 [*Bioethical Europe of Our Time: Streams, Helmsmen, Anchorages*]

Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2018

Predstavljatelj / Presenter: HRVOJE JURIĆ

Ivana Zagorac:

Bioetički senzibilitet
 [*Bioethical Sensibility*]

Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2018

Predstavljatelj / Presenter: TOMISLAV KRZMAR

Predrag Slijepčević:

Svetac i grešnik: kako zloupotrebavamo nauku i budućnost čovječanstva

[*Saint and Sinner: How Science and Future of the Humankind Are Misused*]

Novi Sad: Akademiska knjiga, 2018

Predstavljачica / Presenter: SANDRA RADENOVIĆ

Ilija Živković, Suzana Vuletić:

Posljednji trenuci prije vječnosti: teološko-bioetički naglasci shvaćanja smrti i psihološko-duhovne intervencije namijenjene umirućima i ožalošćenima

[*The Last Moments before Eternity: Theological-Bioethical Accents of Understanding the Death and Psychological-Spiritual Interventions Intended to Dying and Bereaved Persons*]

Zagreb: Hanza media, 2016

Predstavljач / Presenter: DAVOR VUKOVIĆ

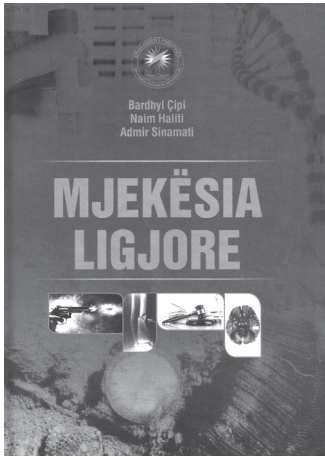
**Aleksandar Racz, Sanja Kalambura,
Dario Brdarić:**
Pojmovnik zaštite okoliša u zakonodavstvu RH
[*Glossary of Environmental Protection in the Legis-
lation of the Republic of Croatia*]
Zagreb: Zdravstveno veleučilište, 2017

Predstavljatelj / Presenter: TOMISLAV KRZNAR

**Lev Kreft, Jernej Pisk, Roman Vodeb,
Irenej Brumec, Mojca Gubanc:**
Premislimo šport: uvod v filozofijo športa
[*Think about Sport: Introduction into Philosophy of
Sport*]
Ljubljana: Slovensko društvo za filozofijo športa,
2017

Predstavljatelj / Presenter: MATIJA MATO ŠKERBIČ

Bardhyl Çipi, Naim Haliti, Admir Sinamati:
 Mjekësia ligjore
 [*Forensic Medicine; Forenzička medicina*]
 Prishtina: Universiteti i Prishtinës, 2018

Predstavljaç / Presenter: BARDHYL ÇIPI

Bardhyl Çipi:
 Tranzicioni shqiptar në lupën e mjekësisë ligjore
 [*Albanian Transition under the Magnifier of Forensic Medicine; Albanska tranzicija pod lupom forenzičke medicine*]
 Tirana: Flamuri, 2018

Predstavljaç / Presenter: ADMIR SINAMATI

bio>art

bio<art

BioArt:
interaktivna umjetnička radionica
»K izvoru univerzalnih simbola«
s umjetnikom Krešimirom Katušićem

*Hotel Aurora, Mali Lošinj,
utorak, 22. svibnja 2018., 17 sati*

Nastojanje? Gdje se nalazi izvor univerzalnog koda svojstvena živim bićima te kako ga i kada u našoj svijesti otkrivamo? Može li se uprisutniti postojanje svjesne zajednice univerzalnoga nastojanja i pojačati »signal« njezina svjesnog djelovanja bez potrebe za institucionalizacijom? Ovo su neka od pitanja postavljena u filozofsko-umjetničkom eksperimentu »Sporna«, na temelju kojega je snimljen istoimeni dokumentarni film. Radionica »K izvoru univerzalnih simbola« započet će projekcijom spomenutog dokumentarnog filma što će biti začetak propedeutike razgovora i interaktivne radionice intuitivnog zapisivanja u mediju gline.

Krešimir Katušić rođen je 1979. u Zagrebu. Maturirao je 1998. godine na Grafičkoj školi u Zagrebu, a 2006. godine završio je stručnu edukaciju za koterapeuta iz scensko-ekspresivne psihoterapije, psihodrame. Zvanje magistra kiparstva stekao je 2011. na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu u klasi profesora Mire Vuće. Radio je kao likovni koterapeut u likovnoj radionici Dnevnog centra za rehabilitaciju i pomoć djeci s oštećenjem vida i dodatnim poteškoćama u razvoju »Mali dom«. Autor je mnogih socijalno angažiranih projekata od kojih je projekt *Kreativnost kao most* dobio Rektorovu nagradu Sveučilišta u Zagrebu. Član je Hrvatskog društva likovnih umjetnika i Hrvatske zajednice samostalnih umjetnika. Osam njegovih radova postavljeno je na javnim površinama i u javnim prostorima u Hrvatskoj te jedan u Austriji. Imao je jedanaest samostalnih izložbi, a sudjelovao je i na više skupnih izložbi. Trenutno priprema doktorski rad na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu pod mentorstvom profesora Petra Barišića i Žarka Paića.

BioArt:
Interactive Art Workshop
“Towards the Source of Universal Symbols”
with the artist Krešimir Katušić

Aurora Hotel, Mali Lošinj,
Tuesday, May 22, 2018, 5:00 p.m.

Striving? Where is the source of the universal code immanent to living beings, and how and when do we unearth it within our consciousness? Can we bring into presence the existence of a conscious community of universal striving, and increase the “signal” of its cognizant agency without the need for institutionalization? These are some of the questions that were asked during the art-philosophical experiment “Spona” (“Nexus”), which was the basis for filming a documentary of the same title. The “Towards the Source of Universal Symbols” workshop will begin with a screening of the aforementioned documentary, as a propedeutic into a discussion and interactive workshop of intuitive inscribing into clay.

Krešimir Katušić was born in Zagreb in 1979. He graduated at the Graphic School in Zagreb in 1998, and completed the professional education to practice as a co-therapist in theatrical-expressive therapy, psychodrama. In 2011, he earned the MA degree in Sculpture at the Academy of Fine Arts, University of Zagreb, in the class of professor Miro Vuco. He worked as a co-therapist in *Mali dom* Day Care Centre for the rehabilitation of children and young adults with visual impairments and additional disabilities. He is the author of many socially engaged projects. His project, *Creativity as a Bridge*, won the Rector’s Award of the University of Zagreb. He is a member of the Croatian Association of Fine Artists and the Croatian Freelance Artists Association. He has eight artworks in outdoor spaces and other public areas in Croatia, and one in Austria. He has had eleven solo exhibitions, and participated in numerous group exhibitions. Currently he is working on his PhD thesis at the Academy of Fine Arts, University of Zagreb, under the supervision of professors Petar Barišić and Žarko Paić.

**adresar
sudionika**

**addresses of the
participants**

**SIMPOZIJ, PREDSTAVLJANJE KNJIGA,
OKRUGLI STOL I *BIOART***

**SYMPOSIUM, BOOKS PRESENTATION,
ROUND TABLE, AND *BIOART***

Mišel Androić

Ahmadija muslimanski džamat
Vlaška 95
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: 133741@gmail.com

Eva D. Bahovec

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Aškerčeva 2
SI–1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: ebahovec@yahoo.com

Irena Bakić

Dempschergasse 9/21
A–1180 Wien
Austria
e-mail: bakic.irena@gmail.com

Mario Bebek

Samoborska cesta 107
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: bebekmario1@gmail.com

Vanja Borš

Suhopoljski put 7/1
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: vanja.bors@gmail.com

Marija Brdarević

Zdravstveno veleučilište
Mlinarska 38
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marija.brdarevic@zvuh.hr

Igor Čatić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet strojarstva i brodogradnje
Ivana Lučića 5
P. P. 102
HR–10002 Zagreb
Croatia
e-mail: igor.catic@fsb.hr

Ante Čović

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ante.covic1@zg.t-com.hr

Ivana Čović

Waidhausenstraße 26a
A-1140 Wien
Austria
e-mail: ivana.covic@gmx.at

Bardhyl Çipi

Universiteti i Mjekësisë Tiranë
Rruga »Dibra« 370
AL-1000 Tiranë
Albania
e-mail: bardhylcipi@yahoo.com

Aleksandra Deanoska

Frederik Šopen 28/1-6
MK-1000 Skopje
Macedonia
e-mail: aleksandra.deanoska@gmail.com

Danijela De Micheli Vitturi

Matoševa 2
HR-21000 Split
Croatia
e-mail: danijela.dmv@gmail.com

Dejan Donev

Univerzitet »Sv. Kiril i Metodij« vo
Skopje
Filozofski fakultet
Bul. »Goce Delčev« 9A
MK-1000 Skopje
Macedonia
e-mail: donevdejan@fzf.ukim.edu.mk

Julija Erhardt

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Biološki odsjek
Rooseveltov trg 6
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jerhardt@biol.pmf.hr

Igor Eterović

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR-51000 Rijeka
Croatia
e-mail: igor.eterovic@uniri.hr

Srećko Gajović

Hrvatski institut za istraživanje mozga
Šalata 12
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: srecko.gajovic@hiim.hr

Michael George

St. Thomas University
Religious Studies Department
51 Dineen Drive
Fredericton, New Brunswick E3B 5G3
Canada
e-mail: mgeorge@stu.ca

Marko Glogoški

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Biološki odsjek
Rooseveltovo trg 6
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marko.glogoski@biol.pmf.hr

Ana Gongola

Dravska ulica 7
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: anagongola@gmail.com

Slavo Grgić

Braće Radića 2
BA-77000 Bihać
Bosnia and Herzegovina
e-mail: ravnateljkscbihac@gmail.com

Josip Guć

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Centar za integrativnu bioetiku
Poljička cesta 35
HR-21000 Split
Croatia
e-mail: jos.guc@gmail.com

Dominik Harrer

Katholische Privat-Universität Linz
Bethlehemstraße 20
A-4020 Linz
Austria
e-mail: dominik.harrer@ku-linz.at

Lea Hrvat

Opća bolnica Karlovac
Andrije Štampara 3
HR-47000 Karlovac
Croatia
e-mail: hrvatlea2606@gmail.com

Ivana Ivančić Medved

Čvrnsnička 29
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: anavicicnavi@yahoo.com

Luka Janeš

Branovečka cesta 62
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ljanes@unizg.hr

Antun Japundžić

Sveučilište J. J. Strossmayera u
Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
HR-31400 Đakovo
Croatia
e-mail: antun.japundzic@gmail.com

Orhan Jašić

Univerzitet u Sarajevu
Fakultet islamskih nauka
Ćemerlina 54
BA-71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
e-mail: orhanjasic@yahoo.com

Vladimir Jelkić

Sveučilište J. J. Strossmayera u
Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: vjelkic@ffos.hr

Hrvoje Jurić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: hjuric@ffzg.hr

Željko Kaluderović

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Odsek za filozofiju
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: zeljko.kaludjerovic@ff.uns.ac.rs

Marina Katinić

Hercegovačka 11
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mkatinic@mioc.hr

Krešimir Katušić

Gornji Bukovac 101
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: kresimirkatusicspona@gmail.com

Ivica Kelam

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne
znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
e-mail: kelamivica@gmail.com

Katica Knezović

Jagodnjak 17
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: katica.knezovic@ufzg.hr

Lidija Knorr

Varaždinska cesta 202
HR–48000 Koprivnica
Croatia
e-mail: lidijaknorr@gmail.com

Ivna Kocijan

Zdravstveno veleučilište
Mlinarska 38
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ivna.kocijan@zvu.hr

Denis Kos

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske znanosti
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dkos@ffzg.hr

Marko Kos

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: markokos.mail@gmail.com

Tomislav Krznar

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Katedra za filozofiju i sociologiju
Savska cesta 77
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tomlslav.krznar@ufzg.hr

Urška Lampret

Univerza v Ljubljani
Teološka fakulteta
Poljanska cesta 4
SI–1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: urska.lampret@teof.uni-lj.si

Stijepo Letunić

Petra Krešimira IV. 34
HR–20000 Dubrovnik
Croatia
e-mail: sletunic@unidu.hr

Fernando Lolas Stepke

Universidad de Chile
Centro Interdisciplinario de Estudios
en Bioética
Diagonal Paraguay 265, Of. 806
CL–8320000 Santiago
Chile
e-mail: flolas@uchile.cl

Rosanda Lovrić

Mobine 31
HR–20350 Metković
Croatia
e-mail: rosandalovric@gmail.com

Miloš Marković

Univerzitet u Beogradu
Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
Blagoja Parovića 156
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: miloscj@gmail.com

Ivana Mitar

Starog Antona 15
HR–21217 Kaštel Novi
Croatia
e-mail: ive.mitar@gmail.com

Amir Muzur

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: amir.muzur@medri.uniri.hr

Tomislav Nedić

Orahovička 47
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: nediect@gmail.com

Marijana Neuberg

Sveučilište Sjever
Sveučilišni centar Varaždin
104. brigade 3
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: marijana.neuberg@unin.hr

Amer Ovčina

Klinički centar Univerziteta u Sarajevu
Bolnička 25
BA–71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
e-mail: amerovcina@yahoo.com

Predrag Pale

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet elektrotehnike i računarstva
Unska 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: predrag.pale@fer.hr

Luka Perušić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lperusic@yahoo.com

Mirna Petak

Milana Artičeka 21a
HR–10090 Zagreb
Croatia
e-mail: petak@windowlive.com

Pavle Piperac

Univerzitet u Beogradu
Medicinski fakultet
Dr Subotića starijeg 8
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: pavlepip@yahoo.com

Sandra Radenović

Univerzitet u Beogradu
Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
Blagoja Parovića 156
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: sandra.radenovic@fsfv.bg.ac.rs

Marija Radonić

Opća bolnica Dubrovnik
Dr. Roka Mišetića 2
HR–20000 Dubrovnik
Croatia
e-mail: radonic.marija@gmail.com

Neda Radulović

Makenzijeva 85/14
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: neda.kid@gmail.com

Iva Rinčić

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: iva.rincic@medri.uniri.hr

Darija Rupčić Kelam

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: darijarupcic@gmail.com

Admir Sinamati

Universiteti i Mjekësisë Tiranë
Rruga »Dibra« 370
AL–1000 Tiranë
Albania
e-mail: asinamati@yahoo.com

Filip Martin Svibovec

Mali Sruki 64
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: fmsviby@gmail.com

Jana Šimenc

Slovenska akademija znanosti in
umetnosti
Znanstvenoraziskovalni center
Novi trg 5
SI–1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: jana.simenc@zrc-sazu.si

Dina Šimunić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet elektrotehnike i računarstva
Unska 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dina.simunic@fer.hr

Matija Mato Škerbić

Sveučilište u Zagrebu
Hrvatski studiji
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: matijaskerbic@gmail.com

Ivana Španić

Sveučilište Sjever
Odjel za sestrinstvo
104. brigade 1
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: spanic.ivana@gmail.com

Ivana Tucak

Sveučilište J. J. Strossmayera u
Osijeku
Pravni fakultet
Stjepana Radića 13
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: itucak@pravos.hr

Luka Vojčevski

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: luka94sp@gmail.com

Davor Vuković

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
HR–31400 Đakovo
Croatia
e-mail: dav.vuk@gmail.com

Suzana Vuletić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
HR–31400 Đakovo
Croatia
e-mail: suznavuletic007@gmail.com

Ivana Zagorac

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: izagorac@ffzg.hr

Saša Zavrtnik

Sveučilište u Zagrebu
Geotehnički fakultet u Varaždinu
Hallerova aleja 7
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: zasada_life@hotmail.com

Leon Zrnić

Hrgovići 31
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: leon.zrnic2000@gmail.com

Damir Žubčić

Sveučilište u Zagrebu
Veterinarski fakultet
Klinika za unutrašnje bolesti domaćih
životinja
Heinzelova 55
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dazubcic@vef.hr

**Studentska bioetička radionica
BIOETIKA I MASOVNI MEDIJI**

**Student Bioethics Workshop
BIOETHICS AND MASS MEDIA**

Andrej Bogatinoski

Brakja Miladinovci 247-9
MK-7500 Prilep
Macedonia
e-mail: andbogatinoski@gmail.com

Andrea Bogdanović

Pregradska 5
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: sayakazuki39@gmail.com

Dunja Bonačić

Sv. Josipa Radnika 12
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: omg.dunja@gmail.com

Dora Bukovac

Ilica 169
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dorabora8@gmail.com

Jan Defrančeski

Kozarčeva 30
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jan161996@gmail.com

Tamara Drašković

Goljak 8
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tamara.draskovic@gmail.com

Bruno Dronjić

Prenjska 18
HR-31431 Čepin
Croatia
e-mail: brunodronji@gmail.com

Rafael Dubrović

SD Stjepan Radić
Jarunska ulica 2
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: rafael.dubrovic@gmail.com

Jakov Erdeljac

Karlovačka cesta 5
HR-47280 Ozalj
Croatia
e-mail: crgjacob@gmail.com

Miranda Fejzullahu

Vanco Mickov 79
MK-1000 Skopje
Macedonia
e-mail: miranda.fejz@gmail.com

Marko Ferber

Ulica grada Vukovara 226/H
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marko.ferber@gmail.com

Jan Abraham Hrubik

Vlaška 127
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: abrahamjan2010@gmail.com

Monika Ivanović

Vatrogasna 140
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: monika13ivanovic@gmail.com

Dino Jerković

Slavonska 59
HR-35211 Zadubravljje
Croatia
e-mail: mocnikanac17@gmail.com

Nikolina Koprivnjak

Ulica Hrvoja Macanovića 69
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: nkoprivn@ffzg.hr

Buga Kranželić

Jarunska ulica 2
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: trollbuga@gmail.com

Lena Kuzmanović

Nikole Šopa 1
HR-10410 Velika Gorica
Croatia
e-mail: lenakuzmanovic@gmail.com

Ivana Majksner

O. Keršovanija 2
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: ivana.majksner@gmail.com

Matej Malčić Pirin

Fausta Vrančića 4
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mmpirin@ffzg.hr

David Martić

Cvjetna 1
HR-10432 Bregana
Croatia
e-mail: davidmartic93@gmail.com

Zorica Mijartović

Arse Teodorovića 2
RS-21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: zoricafi1993@gmail.com

Aleksandar Ostojić

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: ostojic.alexandar@gmail.com

Josip Periša

Cavtatska ulica 9
HR–10010 Veliko Polje
Croatia
e-mail: hefest.shield@gmail.com

Kristian Peter

Jurja Denzlera 42
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: peter.templi@gmail.com

Lazar Petković

Donji Bunibrod bb
RS–16000 Leskovac
Serbia
e-mail: lazarpetkovicdb@gmail.com

Lovre Petrić

Viktora Vide 9
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: lpetric96@gmail.com

Irena Raguz

Vladimira Ruždjaka 19
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: irena.raguz30@gmail.com

Jelena Rajtmajer

Balokovićeva 13
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jelenaxx77@gmail.com

Roni Rengel

Pavla Radića 34
HR–33000 Virovitica
Croatia
e-mail: ronirengel@gmail.com

Magdalena Ričko

Rudnička 1
HR–49282 Konjščina
Croatia
e-mail: magda.ricko@gmail.com

Christian Serdarušić

SD Ante Starčević (2/310)
Zagrebačka avenija 2
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: christian.serdarusic@student.
uni-tuebingen.de

Marko Sičanica

Marije Jurić Zagorke 25
HR–32000 Vinkovci
Croatia
e-mail: markosicanic@gmail.com

Donat Sorić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: donat.soric@yahoo.com

Viktor Sušilović

Ivana Rogića 25
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: viktor.susilovic1998@gmail.com

Boris Sušnik Bolt

Ivana Šibla 6
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: riflinick@gmail.com

Bernard Špoljarić

Avenija Dubrava 240
HR-10040 Zagreb
Croatia
e-mail: bernard.spoljar@gmail.com

Josip Tišlar

Letinčičeva 66
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: zoh1112@gmail.com

Maja Vejić

Vincenta iz Kastva 8
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: vejic.maja.n@gmail.com

Matija Vigato

Josipa Andreisa 5
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: matijavigato@gmail.com

donatori

donors

**STALNI DONATORI *LOŠINJSKIH DANA BIOETIKE* /
REGULAR DONORS OF THE *LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS***

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske /
Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia

Primorsko-goranska županija /
Primorje-Gorski Kotar County

**OVOGODIŠNJI DONATORI *LOŠINJSKIH DANA BIOETIKE* /
THIS YEAR'S DONORS OF THE *LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS***

Sveučilište u Zagrebu /
University of Zagreb

Studentski zbor Sveučilišta u Zagrebu /
University of Zagreb Student Union

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku /
Faculty of Humanities and Social Sciences,
J. J. Strossmayer University of Osijek

Jadranka grupa, Mali Lošinj /
Jadranka Group, Mali Lošinj

Pergamena d.o.o., Zagreb

Grafomark d.o.o., Zagreb

Hrvatska sveučilišna naklada d.o.o., Zagreb

Kršćanska sadašnjost d.o.o., Zagreb

Naklada Ceres d.o.o., Zagreb

Verbum d.o.o, Split

Antikvarijat Ex libris d.o.o., Rijeka

IZDAVAČ / PUBLISHER

Hrvatsko filozofsko društvo / Croatian Philosophical Society

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Tomislav Krznar

UREDNIK / EDITOR

Hrvoje Jurić

PRIJEVODI I KOREKTURA / TRANSLATIONS AND PROOFREADING

Dora Bukovac, Tamara Drašković, Michael George,
Hrvoje Jurić, Buga Kranželić, Lena Kuzmanović, Damir Sekulić

DIZAJN NASLOVNICE / COVER DESIGN

Bernardić studio, Zagreb

SLIKA NA NASLOVNICI / COVER ILLUSTRATION

Brončani kip antičkog atleta Apoksiomena (iz 4. st. pr. Kr.),
pronađen 1999. godine u lošinjskom akvatoriju

(Fotodokumentacija Hrvatskog restauratorskog zavoda, snimio: Vid Barac)

Bronze statue of the ancient Greek athlete Apoxyomenos (4th century B.C.),
found in 1999 in the seascape of Lošinj

(Photo-documentation of the Croatian Conservation Institute, photograph by Vid Barac)

PRIJELOM TEKSTA / LAYOUT

Stjepan Ocvirk, Zagreb

TISAK / PRINT

GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA / VOLUME

500

